

Regeringens proposition

1977/78: 154

om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.;

beslutad den 30 mars 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ANDERS DAHLGREN

Propositionens huvudsakliga innehåll

På grundval av förslag som statens jordbruksnämnd har avgett efter föreskrivna överläggningar läggs fram förslag om prisregleringen på jordbruksprodukter för treårsperioden den 1 juli 1978—den 30 juni 1981 samt om regleringen av sockernäringen för tiden den 1 juli 1978—den 30 juni 1979.

Dessutom lämnas förslag om ett system för företagshälsovård inom lantbruket, om ett socialförsäkringsskydd för lantbrukare samt om en utbyggnad av avbytarservicen inom jordbruket. Det särskilda övergångsbidraget åt jordbrukare föreslås bli avvecklat. Stödet till vallfröodlingen förstärks.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område

dels att 6, 10 och 23 §§ samt rubriken närmast före 1 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 1 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Inledande bestämmelse

Inledande bestämmelser

1 a §

Enligt de närmare föreskrifter som beslutas av regeringen eller efter regeringens bestämmande av statens jordbruksnämnd får nedan angivna regleringsföreningar i fråga om de varuslag som omfattas av föreningens verksamhetsområde pröva frågor om bidrag eller annat stöd i marknadsreglerande syfte.

Förening

Varuslag

Föreningen för mejeriprodukter, ekonomisk förening

mjök och mjölkprodukter

Svensk kötthandel, förening u. p. a.

kött och fläsk

Sveriges oljeväxt-intressenter, förening u. p. a.

oljeväxtfrö och vallfrö

Sveriges potatis-intressenter, ekonomisk förening

potatis och potatisprodukter

Svensk sockerhandel, ekonomisk förening

socker

Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening

spannmål och fodermedel

Svensk ägghandel, förening u. p. a.

ägg, äggprodukter och fjäderfäkött

6 §¹

Regeringen äger bemyndiga jordbruksnämnden att ge sammanslutning, som enligt regeringens eller nämndens förordnande handhar prisreglering på jordbrukets område, rätt att på villkor som nämnden bestämmer ensam föra

Regeringen äger bemyndiga jordbruksnämnden att ge förening som avses i 1 a § eller annan sammanslutning, som enligt regeringens eller nämndens förordnande handhar prisreglering på jordbrukets område, rätt att på villkor

¹ Senaste lydelse 1974: 865.

Nuvarande lydelse

in eller ut vara för vilken gäller tillståndstvång enligt 2 §.

Föreslagen lydelse

som nämnden bestämmer ensam föra in eller ut vara för vilken gäller tillståndstvång enligt 2 §.

10 §¹

Avgift erlägges *vid omsättning*   Avgift erlägges av
av

a) mjölkproducent för mjölk, grädde och ost som han levererar till annan än mejeri eller företagare som handlar med mjölk eller mejeriprodukter,

b) mejeri för mjölk, grädde, ost och torrmjölk och kondenserad mjölk, som ej levereras till annat mejeri,

c) annan tillverkare än mejeri för margarinost,

d) annan företagare som handlar med mjölk eller mejeriprodukter än mejeri för mjölk, grädde och ost som mjölkproducent levererat,

e) potatisproducent för potatis som han levererar till bränneri eller stärkelsefabrik,

f) importör av socker och sockertillverkare för försålt socker,

g) kläckeri för levererade hönkycklingar av tamhöns,

h) *fläskproducent för tamsvin som han levererar till slakt,*

i) *äggproducent för värphöns som han innehar.*

Den som odlar potatis på en sammanlagd åkerareal av minst 0,5 hektar erlägger avgift för potatisen i förhållande till den odlade arealen.

23 §²

Avgiftsskyldig skall erlägga ränta på oguldet avgiftsbelopp avseende avgift som uppbäres av jordbruksnämnden efter *sju procent om året*, dock minst tio kronor. Räntan skall beräknas från den dag avgiftsbeloppet enligt beslut av jordbruksnämnden senast bort betalas. Ränta utgår till och med den dag då betalning sker, dock längst till och med den dag då fordringen överlämnas till indrivning. Uppkommer öretal vid beräkning av ränta, skall räntebeloppet jämnas till närmast högre hela kronal.

Avgiftsskyldig skall erlägga ränta på oguldet avgiftsbelopp avseende avgift som uppbäres av jordbruksnämnden efter *en räntefot som för år motsvarar det av riksbanken fastställda vid varje tid gällande diskontot med tillägg av fyra procentenheter*, dock minst tio kronor. Räntan skall beräknas från den dag avgiftsbeloppet enligt beslut av jordbruksnämnden senast bort betalas. Ränta utgår till och med den dag då betalning sker, dock längst till och med den dag då fordringen överlämnas till indrivning. Uppkommer öretal vid beräkning av ränta, skall räntebeloppet jämnas till närmast högre hela kronal.

Jordbruksnämnden äger avstå från ränta, om dröjsmålet med betalningen är obetydligt eller särskilda skäl annars föranleder till det.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

¹ Senaste lydelse 1977: 414.

² Senaste lydelse 1974: 865.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-03-30

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Romanus, Turesson, Gustavsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo, Wirtén

Föredragande: statsrådet Dahlgren

Proposition om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

---

1 Inledning

Riksdagen beslutade våren 1977 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. för tiden den 1 juli 1977—den 30 juni 1978 (prop. 1976/77: 94, JoU 1976/77: 28, rskr 1976/77: 257). För jordbruksprodukter med undantag av sockerbetor och socker innebar beslutet i princip en förlängning av den föregående treåriga prisregleringsperioden (prop. 1974: 122, JoU 1974: 29, rskr 1974: 275).

I skrivelser den 26 maj och den 8 december 1977 lade statens jordbruksnämnd fram förslag om kompensation till jordbruket och viss livsmedelsindustri fr. o. m. den 1 juli 1977 resp. den 1 januari 1978 till följd av kostnadsutvecklingen samt anpassning av jordbrukarnas inkomster till den allmänna inkomstutvecklingen, m. m. Förslagen framlades efter överläggningar och i samförstånd med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation. Regeringen godtog nämndens förslag. Regeringen beslöt att per den 1 juli 1977 begränsa prishöjningen på konsumtionsmjölk genom att anslå ytterligare budgetmedel. Vidare bekostades den del av kompensationen till jordbruket som avsåg utbyggt socialförsäkringsskydd med budgetmedel.

Regeringen framlade till riksdagen den 20 oktober 1977 prop. 1977/78: 19 om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m. Samma dag uppdrog regeringen åt statens jordbruksnämnd att efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och jordbruksnämndens konsumentdelegation avge förslag om den närmare utformningen av prisregleringen för jordbruksprodukter, med undantag för sockerbetor

och socker, för tiden efter den 30 juni 1978. Regeringen uppdrog samtidigt åt jordbruksnämnden att efter överläggningar med företrädare för sockerbetsodlarna och sockertillverkningen samt konsumentdelegationen avge förslag om den närmare utformningen av prisregleringen för sockerbetor och socker för tiden efter den 30 juni 1978.

Regeringens proposition om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m. antogs av riksdagen den 16 december 1977 (JoU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 103). Genom regleringsbrev den 2 februari 1978 delgav regeringen statens jordbruksnämnd riksdagens beslut, som skulle ligga till grund för förslagen om den närmare utformningen av prisregleringen för jordbruksprodukter.

I skrivelse den 13 mars 1978 har jordbruksnämnden efter avslutade överläggningar lagt fram förslag med anledning av nämnda uppdrag. Nämnden meddelar att förslagen har biträttats av de i överläggningarna deltagande delegationerna resp. företrädarna för sockerbetsodlarna och sockertillverkningen. Nämnden har vidare lämnat förslag om fördelning av avgiftsmedel på regleringsområdet samt om ytterligare medel för utjämningslagring under investeringsanslaget Lagring av jordbruksprodukter.

I skrivelse den 30 mars 1976 har jordbruksnämnden med eget yttrande överlämnat ett av vallfrönämnden utarbetat förslag till ändrad utformning av *vallfröstödet*. Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av lantbruksstyrelsen, statens centrala frökontrollanstalt, kommerskollegium, generaltullstyrelsen och Lantbrukarnas riksförbund (LRF).

Inom ramen för det totalbelopp som tillerkänts jordbruket och viss livsmedelsindustri har fr. o. m. regleringsåret 1976/77 avsatts 2 milj. kr. för uppbyggnad av ett system för *företagshälsovård inom lantbruket*. Fr. o. m. regleringsåret 1977/78 har avsatts 50 milj. kr. för komplettering av *lantbrukarnas socialförsäkringsskydd* genom uppbyggnad av ett särskilt försäkringssystem. Beloppen utgår av budgetmedel. På uppdrag av regeringen har jordbruksnämnden i skrivelse den 20 december 1977 inkommit med förslag rörande principerna för administrationen av företagshälsovården och försäkringssystemet.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av datainspektionen, socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, försäkringsinspektionen, rikskontrollstyrelsen (RRV), riksskatteverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska lantarbetareförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Skogs- och lantarbetareförbundet, LRF, Trädgårdsnäringens riksförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Folksam.

Chefen för jordbruksdepartementet tillkallade med stöd av regeringens bemyndigande den 4 november 1976 en särskild utredare¹ med upp-

¹ Riksdagsledamoten Bertil Jonasson.

drag att utreda frågan om *utbyggd avbytarservice inom jordbruket* (Jo 1976: 11). Utredningen har den 23 februari 1978 avlämnat betänkandet (Ds Jo 1978: 1) *Utbyggd avbytarservice inom jordbruket*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av datainspektioen, överbefälhavaren, riksförsäkringsverket, skolöverstyrelsen, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, statens jordbruksnämnds konsumentdelegation, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), LO, TCO, Centralorganisationen SACO/SR, Svenska lantarbetareförbundet, SAF, LRF, Hushållningssällskapens förbund och Lantbrukets yrkesnämnd.

På uppdrag av regeringen har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 25 januari 1978 inkommit med förslag till avveckling av *det särskilda övergångsbidraget åt jordbrukare*. Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av statskontoret, RRV, statens jordbruksnämnd och LRF.

I prop. 1977/78: 100 (bil. 13 s. 47 och s. 52) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1978/79 beräkna ett förslagsanslag av 3 666 000 000 kr. och till Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m. beräkna ett förslagsanslag av 1 400 000 kr. Jag anholder att nu få ta upp dessa frågor.

För sammanhanget skall är det lämpligt att lämna en utförlig redovisning av ärendet. Jag kommer därför i det följande att även ta upp frågor som är av den karaktären att de inte behöver underställas riksdagen.

2 Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

2.1 Nuvarande förhållanden

2.1.1 Systemet för inflationsskydd och inkomstföljsamhet

Enligt riksdagsbeslut åren 1974 och 1977 (prop. 1974: 122, JoU 1974: 29, rskr 1974: 275 och prop. 1976/77: 94, JoU 1976/77: 28, rskr 1976/77: 257) har inflationsskyddet under de båda senaste regleringsperioderna, den 1 juli 1974—den 30 juni 1977 och den 1 juli 1977—den 30 juni 1978, syftat till att ge jordbruket och viss livsmedelsindustri kompensation för prisstegringar på inköpta förnödenheter och för ökade lönekostnader. Vidare har avsetts att följsamhet skall nås för jordbrukarnas inkomster av eget arbete och eget kapital till inkomstutvecklingen för andra befolkningsgrupper.

Justeringar av mittpriser, prisgränser och införselavgifter till följd av prisutvecklingen för inköpta produktionsmedel har skett varje halvår under perioderna per den 1 juli och per den 1 januari. Beträffande anpassningen av jordbrukarnas inkomster till inkomstutvecklingen för andra befolkningsgrupper har justeringarna i princip skett en gång om året per den 1 juli.

Till grund för kostnadskompensationen till jordbruket har legat utvecklingen av priserna på jordbrukets produktionsmedel mätt enligt lantbruksekonomiska samarbetsnämndens produktionsmedelsprisindex (PM-index). Beträffande kostnaderna för uppsamling och förädling inom ramen för jordbruksprisregleringen har en korrigerig skett med hänsyn till den faktiska kostnadsutvecklingen. Som utgångspunkt för överläggningarna om denna korrigerig har legat kostnadskalkyler som granskats av statens pris- och kartellnämnd (SPK).

Till grund för justeringarna av prisnivån enligt regeln om inkomstföljsamhet har legat löneavtalen inom LO-SAF-området. Därvid har beaktats rationaliseringsvinsten inom jordbruket, vilken upptagits till 4,5 % per år. Vidare har vid första möjliga justeringstillfälle beaktats ändringar av arbetsgivaravgift eller liknande avgift, i vad gäller den s. k. egenavgiften.

2.1.2 Justeringen av införselavgifter m. m. den 1 juli 1977

Jordbruksnämnden föreslog att jordbruket fr. o. m. den 1 juli 1977 skulle tillerkännas 679 milj. kr. räknat per helt år. Av beloppet hänförde sig 495 milj. kr. till kostnadsutvecklingen inom jordbruket, 125 milj. kr. till kostnadsutvecklingen för viss uppsamling och förädling och 58 milj. kr. till inkomstföljsamheten för eget arbete och eget kapital.

Jordbruksnämndens förslag innebar vidare att 50 milj. kr. av totalbeloppet skulle avsättas för utbyggt socialförsäkringsskydd för jordbrukare. Detta belopp skall enligt riksdagens beslut våren 1977 utgå av budgetmedel. Resterande 629 milj. kr. föreslogs bli fördelade på olika varuslag i form av pris- och avgiftshöjningar enligt följande tablå.

	Höjning av pris eller avgift, öre/kg (för mjölk öre/l) i prisreglerings- ledet	Beräknat belopp till jord- bruket och viss livs- medelsindustri, milj.kr.
Vete	3	42,81
Råg	3	9,84
Korn	4	6,80
Havre	5	10,80
Matpotatis	4,5	29,61
Potatisstärkelse	20	13,20
Oljeväxter	3 (+ 7 ¹)	8,85
Kokärter	5	0,25
Bruna bönor	35	0,49
Summa vegetabilier		122,65
Konsumtionsmjölk vid mejeri	17	247,18
Ytterligare prishöjning på filprodukter	3	4,47
Konsumtionsmjölk utanför mejeri	17	9,35
Industriskummjölk	4	0,64
Grädde, tjock	19	7,41
Grädde, tunn	20	4,00
Smör	10	4,90
Ost	60	51,00
Summa mjölk och mejeriprodukter		328,95
Nöt-, häst-, kalv- samt får- och lammkött	56	84,39
Fläsk	21 (+ ca 7 ²)	62,77
Fjäderfä	25	9,98
Ägg	19	19,76
Summa kött, fläsk, fjäderfä och ägg		176,90
Summa animalier		505,85
Totalt		628,50

¹ Finansieras med medel inom Sveriges oljeväxtintressenter.

² Av medel som tillförs Svensk kötthandel.

Utöver totalbeloppet 679 milj. kr. föreslogs att jordbruket skulle tillföras ett engångsbelopp av 20,9 milj. kr., som utgjordes av avgifter som uttagits vid export av fläsk (utförelseavgifter).

Regeringen godkände jordbruksnämndens förslag om ersättning till jordbruket. Regeringen begränsade dock den föreslagna prishöjningen på konsumtionsmjölk genom att utöka subventioneringen med 7 öre per liter. Kostnaderna för denna åtgärd beräknades till ca 100 milj. kr. per år. I övrigt fastställde regeringen av nämnden föreslagna avgiftsändringar för olika produkter och därav föranledda ändringar av mittpriser och prisgränser.

2.1.3 Justeringen av införelseavgifter m. m. den 1 januari 1978

Jordbruksnämnden föreslog att jordbruket fr. o. m. den 1 januari 1978 skulle tillerkännas ca 600 milj. kr. räknat för helt år. Av detta belopp

hänförde sig 475 milj. kr. till kostnadsutvecklingen inom jordbruket, 62 milj. kr. till kostnadsutvecklingen inom viss uppsamling och förädling samt 63 milj. kr. till inkomstföljsamheten för eget arbete och eget kapital. I den sistnämnda summan ingick en slutlig justering av inkomstföljsamheten grundad på löneutvecklingen inom LO-SAF-området. Dessutom ingick ett belopp som ersättning för ändrade arbetsgivaravgifter fr. o. m. den 1 januari 1978.

Regeringen godtog jordbruksnämndens förslag till ersättning till jordbruket vad avser såväl totalbelopp som pris- och avgiftshöjningar. Fördelningen av totalbeloppet på olika varuslag i form av pris- och avgiftshöjningar framgår av följande tablå.

	Höjning av pris eller avgift, öre/kg (för mjölk öre/l) i prisreglerings- ledet	Beräknat belopp till jord- bruket och viss livs- medelsindustri, milj.kr.
Vete och råg, höjning av förmalningsavgiften	7,75	42,63
Summa vegetabilier		42,63
Konsumtionsmjölk vid mejeri	15	218,10
Konsumtionsmjölk utanför mejeri	15	8,25
Yoghurt ¹		0,60
Grädde	18	10,62
Ost	85	72,25
Smör	10	4,90
Summa mjölk och mejeriprodukter		314,72
Nöt-, häst- och kalvkött	77	116,04
Fläsk	37	110,59
Fjäderfä	40	15,96
Summa kött, fläsk och fjäderfä		242,59
Summa animalier		557,31
Totalt		599,94

¹ Lokal prisutjämning.

2.1.4 Sammanfattning av de under regleringsåren 1974/75—1977/78 utgående kompensationsbeloppen m. m.

Av nedanstående tablå framgår de belopp som utgått inom jordbruksregleringen fr. o. m. den 1 juli 1974.

	Kompensation för kostnadsutvecklingen, milj. kr.		Belopp för inkomstfölsamhet (inkl. sociala kostnader och låginkomst-satsning m.m.), milj. kr.	Summa milj. kr.	Därav belopp som har utgått i form av budgetmedel	
	Jordbruket	Uppsamling och förädling			för ökade livsmedelssubventioner, ca milj. kr.	för låginkomst-satsning m.m., milj. kr.
1 juli 1974	464,00	124,00	256,00	844,00	500 ¹	92
1 jan. 1975	203,80	78,00	108,20	390,00	200	—
1 juli 1975	209,67	197,70	222,63	630,00	240	50
1 jan. 1976	158,46	56,90	141,34	356,70	10 ²	—
1 juli 1976	428,42	183,40	96,82	708,64	370	25
1 jan. 1977	495,56	22,70	136,78	655,04	160	—
1 juli 1977	495,30	124,90	58,30	678,50	100	50
1 jan. 1978	475,15	61,70	62,77	599,62	—	—
Summa	2 930,36	849,30	1 082,84	4 862,50	2 310³	217

¹ Utöver detta belopp tillfördes inom det s.k. stimulanspaketet ytterligare ca 730 milj. kr. under år 1974.

² Omfördelning av tidigare subventioner på grädde m. m. till k-mjök.

³ Inkl. det i not. 1 omnämnda beloppet.

Mittpriser, prisgränser och införselavgifter (normalavgifter) för berörda varor uppgår efter den 1 januari 1978 till följande belopp (öre/kg, för mjölk öre/l).

	Nedre prisgräns	Mittpris ¹	Övre prisgräns	Införselavgift (normalavgift)
Vete		76		Rörlig
Råg		70		"
Korn		71		"
Havre		70		"
Matpotatis				
6/7 —14/11	43,5	50,0	56,5	35,5
15/11—10/12	49,0	55,5	62,0	38,5
11/12—31/1	53,0	59,5	66,0	38,5
1/2 —28/2	55,0	61,5	68,0	38,5
1/3 —31/3	57,5	64,0	70,5	41,5
1/4 — 5/7	60,5	67,0	73,5	41,5
Potatisstärkelse	192	221	250	152
Oljeväxtfrö	124	137	150	228 ²
Kokärter				58
Bruna bönor				160
Konsumtionsmjölk				
skummjök			119,8—120,3 ³	75,8 ⁴
k-mjök 0,5 % fetthalt			—	75,8 ⁴
k-mjök 3 % fetthalt			134,3—145,3 ³	80,8 ⁴
Grädde, tjock				740
Grädde, tunn				482
Smör	921	946 ⁵	1 128	471
Ost	970	1 083	1 196	746 ⁶
Mjölkpulver, magert	429	500	571	400
Mjölkpulver, fett	612	700	788	430
Vasslepulver				163
Nöt- och hästkött	1 046	1 202	1 358	835
Kalvkött	1 149	1 351	1 552	835
Fär- och lammkött	896	1 051	1 206	648
Fläsk	624	722	820	377
Broiler	827	900	973	499
Kalkon	1 067	1 175	1 283	639
Ägg	548	600	652	319
Heläggmassa	638	735	832	481
Heläggpulver	2 688	3 037	3 385	1 829
Äggulepulver	2 680	3 021	3 363	1 677

¹ För spannmål definitivt inlösenpris.

² Fettvaruavgift.

³ Övre prisgränser varierar beroende på förpackningstyp och område.

⁴ För sådan mjölk som ingår i chokladmjölk och fruktyoghurt, om mjölkens fetthalt understiger 1 %, 209,50 öre per liter och eljest 203,50 öre per kg.

⁵ S.k. ingångspris.

⁶ För s.k. mögelost m.m. 1 008 öre per kg.

Av följande tablå framgår de egentliga livsmedelssubventionernas storlek efter den 1 januari 1978, dvs. den ersättning i öre per kg (för mjölk öre per liter) som av budgetmedel utgår till jordbruket som kompensation för uteblivna avgiftshöjningar och företagna avgiftssänkningar för berörda varor.

Vara	Subvention i prisregleringsledet öre/kg (för mjölk öre/l)
Brödsäd	
Vete	22
Råg	21
Konsumtionsmjölk resp. skummjölk (utom chokladmjölk och fruktyoghurt)	122,7 resp. 133,7
Färskost och ostmassa av typ kvarg	250
Smältost och hårdost	262
Mjölkpulver	124
Nöt- och hästkött	363
Kalvkött	378
Fläsk	171,3
Broiler	ca 55

Till dessa subventionsbelopp kommer viss ersättning till jordbruket för genom prisstoppet förhindrade prishöjningar för kött, fläsk och ost, vilkas priser annars skulle ha höjts till följd av stigande världsmarknadspriser. Denna form av subvention varierar under året. För regleringsåret 1976/77 uppgick den till ca 30 öre per kg för fläsk och ca 25 öre per kg för ost.

2.1.5 Sockerregleringen

Prissättningen för svensk betodling och sockerindustri har fr. o. m. regleringsåret 1967/68 anpassats till de förändringar som har ägt rum för sockernäringen inom EG. Fr. o. m. samma år begränsades den svenska sockerbetsarealen till 40 000 ha. Av regionalpolitiska skäl höjdes denna arealgräns fr. o. m. år 1972 med 1 200 ha.

Enligt beslut av riksdagen år 1974 (prop. 1974: 122, JoU 1974: 29, rskr 1974: 275) och år 1977 (prop. 1976/77: 94, JoU 1976/77: 28, rskr 1976/77: 257) skall jordbruksnämnden efter överläggningar med Sveriges betodlares centralförening och Svenska sockerfabriks AB årligen fastställa sockerbetsarealen med sikte på att sockerbolagets brukskapacitet kommer att utnyttjas på ett rationellt sätt. Med hänsyn härtill bestämdes sockerbetsarealen för 1974 års odling till 46 000 ha. Arealen har därefter utvidgats och uppgick under åren 1976 och 1977 till ca 53 000 ha. Vid normalskörd innebär sistnämnda areal en produktion som motsvarar ca 88 % av den dåvarande konsumtionen av socker.

2.2 Statens jordbruksnämnd

Jordbruksnämnden framhåller att nämnden och de i överläggningarna deltagande delegationerna som underlag för sina bedömningar och förslag i fråga om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område efter den 30 juni 1978 har haft ett omfattande ekonomiskt-statistiskt material, vilket delvis har sammanställts inom lantbruksekonomiska samarbetsnämnden. Utredningsmaterial har lagts fram angående bl. a. jordbrukarnas inkomstförhållanden, produktions- och produktivitetutvecklingen inom jordbruket samt utvecklingen av jordbrukets priser. Kompletterande utredningar har gjorts inom jordbruksnämnden. SPK har biträtt med vissa utredningar.

2.2.1 Prisregleringens allmänna utformning för jordbruksprodukter utom sockerbetor och socker

2.2.1.1 Allmänt

Jordbruksnämnden samt Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen har enats om att regleringsperioden för jordbruksprodukter med undantag för sockerbetor och socker bör omfatta tre år, dvs. tiden den 1 juli 1978—den 30 juni 1981.

Nuvarande principer med mittpriser och prisgränser samt inom prisgränserna fasta införelavgifter för vissa viktiga varor föreslås gälla även i fortsättningen. Detsamma gäller i allt väsentligt principerna för jordbruksnämndens handlande i samband med att prisregleringspriset närmar sig eller passerar en prisgräns. Nämnden avser emellertid att efter ytterligare överläggningar med delegationerna inkomma med förslag till vissa ändringar av prisgränssystemet m. m. Sådana justeringar kommer delvis att bli beroende av de förslag som kan komma att lämnas av prisregleringskommittén. De normalinförelavgifter och principer för beräkning av rörliga avgifter, som nu gäller, föreslås bli överförda till den nya regleringsperioden, i den mån inte annat på särskilda punkter framgår av det följande. Detsamma gäller utgående s. k. interna avgifter.

Enligt jordbruksnämndens förslag bör överläggningar om ersättningen till jordbrukarna för eget arbete och eget kapital ske en gång om året per den 1 juli. Härvid bör i första hand löneutvecklingen för de stora kollektiven beaktas. Hänsyn bör också kunna tas till de olika förhållanden som påverkar den ekonomiska och sociala standarden inom jordbruket. Rationaliseringsutvecklingen inom näringen bör beaktas på i princip samma sätt som under nuvarande prisregleringsperiod.

Förslaget innebär vidare att jordbruket varje halvår under regleringsperioden skall få en indexbaserad kompensation för sina kostnadsökningar. Beträffande kostnaderna för uppsamling och förädling inom ramen för jordbruksprisregleringen bör kompensationen under prisregle-

ringsperioden utformas på i huvudsak samma sätt som tidigare, dvs. med hänsyn till den faktiska kostnadsutvecklingen. Vid regleringsperiodens början den 1 juli 1978 bör mittpriser, prisgränser och införselavgifter uppjusteras med hänsyn till den prisökning på produktionsmedel och den höjning av förädlingskostnader som beräknas ha skett efter den senaste inflationsregelutlösningen per den 1 januari 1978. Definitiv beräkning avseende kostnadsutvecklingen för viss uppsamling och förädling för år 1977 bör också ske.

Jordbruksnämnden föreslår vidare att jordbruket skall få viss kompensation för s. k. utbytesexport av jordbruksprodukter. Dessutom föreslås vissa ändringar av huvudsakligen teknisk art i regleringssystemet.

2.2.1.2 Jordbrukarnas inkomster från eget arbete och eget kapital, m. m.

Jordbruksnämnden framhåller att den tillsammans med delegationerna har sökt precisera ett system för inkomstföljsamhet. Svårigheter föreligger emellertid att i nu rådande ekonomiska läge kunna överblicka alla konsekvenser under prisregleringsperioden av på förhand gjorda preciseringar beträffande ett sådant system. Mot denna bakgrund föreslås att den direkta kopplingen till avtalen på LO-SAF-området släpps. Nämnden anser att statistiskt material rörande löneutvecklingen för de stora kollektiven i första hand bör beaktas och att man bör söka bredda jämförelseunderlaget. Även inkomst- och lönsamhetsförhållanden för andra småföretagargrupper bör kunna beaktas, när ett tillförlitligt statistiskt underlag härför föreligger. Vid de årliga överläggningarna om inkomstföljsamheten som föreslås ske per den 1 juli varje år bör möjligheter vidare föreligga att ta hänsyn till de olika förhållanden som påverkar den ekonomiska och sociala standarden inom jordbruket. Rationaliseringsutvecklingen inom näringen bör beaktas på i princip samma sätt som sker under nuvarande prisregleringsperiod.

Ändringar av arbetsgivaravgift eller liknande avgift, i vad gäller den s. k. egenavgiften, bör enligt jordbruksnämnden liksom f. n. beaktas vid första möjliga justeringstillfälle. Även andra ändrade förutsättningar för näringen under regleringsperioden till följd av statsmakternas beslut bör kunna tas upp till överläggningar och efter överenskommelse beaktas vid prissättningen.

De låginkomstsatsningar och andra sociala satsningar som hittills gjorts är enligt jordbruksnämnden och delegationerna angelägna och bör därför fortsätta efter i huvudsak samma grunder som hittills och utgå inom ramen för de överenskommelser som kan komma att träffas. Inom ramen för det kompensationsbelopp som kommer att tillföras jordbruket per den 1 juli 1978 bör ett belopp av högst 100 milj. kr. avsättas för fortsatta låginkomstsatsningar, bl. a. för det socialförsäkringsskydd som avses börja tillämpas från den 1 juli 1978. En närmare precisering av beloppets storlek och fördelning bör anstå till dess. Fortsatta låginkomst-

satsningar under andra och tredje regleringsåret bör ske och närmare preciseras vid de årliga överläggningarna om inkomstföljsamheten.

Med hänsyn till dels de kapitalvinster i fastigheter och lånat kapital som har skett inom jordbruket under senare år, dels det ekonomiska läge som Sverige f. n. befinner sig i, föreslår jordbruksnämnden att man den 1 juli 1978 ej genomför de prisjusteringar på jordbruksprodukter som en tillämpning av reglerna för inkomstföljsamheten skulle kunna motivera.

Jordbruksnämnden föreslår att resurser bör sättas in för att arbetsåtgången i jordbruket skall kunna beräknas med större tillförlitlighet än f. n. är fallet. Material bör vidare tas fram som belyser levnadsstandarden för jordbrukare och för jämförbara grupper liksom de prestationer som standarden grundar sig på. Dessa undersökningar bör utformas så att de även ger underlag för bedömningar av hur subventioner och prisändringar påverkar livsmedelskonsumtionen inom olika familjetyper och inkomstgrupper. Statistiska centralbyråns (SCB) nu pågående hushållsbudgetundersökning liksom de fr. o. m. år 1974 av byrån utförda årsvisa undersökningarna om levnadsförhållanden ger nämligen inte underlag för här avsedda bedömningar och jämförelser. Medel för erforderliga undersökningar om arbetsåtgången och levnadsstandarden bör därför enligt nämnden regelbundet anvisas av statsmakterna.

Till jordbruksnämndens förslag är fogat ett *särskilt yttrande* av ledamoten i konsumentdelegationen Grethe Lundblad som anser att det bör klart framgå av texten i överenskommelsen att kapitalvinster eller kapitalförluster i fortsättningen skall tas med vid prisöverläggningarna vid bedömningen av jordbrukarnas ekonomiska standard.

2.2.1.3 Kostnadsutvecklingen inom jordbruket

Jordbruksnämnden föreslår att under den kommande prisregleringsperioden den 1 juli 1978—den 30 juni 1981 bör mittpriser, prisgränser och införselavgifter justeras varje halvår per den 1 juli och per den 1 januari. Till grund för justeringarna bör läggas utvecklingen av jordbrukets kostnader för inköpta produktionsmedel. Justeringsbeloppet bör beräknas genom att utvecklingen av PM-index under närmast föregående halvårsperiod, oktober—april resp. april—oktober, multipliceras med den normerade värdevolymen för jordbrukets kostnader.

Nyssnämnda värdevolym bör omräknas en gång per regleringsår. Vid övriga regeltillämpningar bör den justeras med hänsyn till utfallet vid närmast föregående justeringstillfälle. Förfaringssättet överensstämmer med det som hittills har tillämpats. En genomgång har skett av metoderna för beräkning av denna värdevolym som till följd härav har reducerats något.

En genomgång har även gjorts av kapitalkostnadsberäkningarna. Jordbruksnämnden föreslår den förändringen att lånefinansierade kapitaltillgångar värderas till anskaffningsvärde. För tillgångar som har fi-

nansierats med eget kapital bör även fortsättningsvis återanskaffningsvärde användas. Justeringsbeloppet bör för båda värdevolymerorna framräknas med det PM-index som används i prisregleringen.

För fördelning av avskrivningskostnaderna på eget och lånat kapital måste en skuldprocent beräknas. Detta föreslår jordbruksnämnden ske genom att skulderna sätts i relation till summan av fastigheternas taxeringsvärde och övriga tillgångars anskaffningsvärde. Skuldprocenten blir då 35.

Enligt jordbruksnämnden bör en ytterligare genomgång av kapitalkostnadsberäkningarna göras och en förbättring av det statistiska underlaget ske. F. n. föreligger bl. a. behov av att lägga upp en tillfredsställande investerings- och finansieringsstatistik. Vidare bör uppmärksammas gränsdragningen mellan underhålls- och avskrivningskostnaderna samt metoden för bortskiljande av bostadens andel av byggnadsunderhållet.

Vikterna i PM-index byts f. n. vart tredje år och index med nya vikter kedjas till index med äldre vikter på basis av uppgifter för närmast föregående tolv månaders medeltal. Detta innebär bl. a. att vid viktbyte registrerar index inte bara prisförändringar utan också vissa volymeffekter. Under löpande prisregleringsperiod bör sådana eventuella effekter inte beaktas.

Det bör enligt jordbruksnämnden vara möjligt att vid de halvårsvisa justeringarna överväga om utvecklingen av PM-index ger en rättvisande bild av den faktiska kostnadsutvecklingen. PM-index registrerar inte förändringarna i kostnaderna för den lejda arbetskraften i jordbruket. Markanta avvikelser från faktisk kostnadsutveckling (inkl. för den lejda arbetskraften), som leder till inte avsedda effekter, bör liksom tidigare kunna beaktas.

För posten köpfodermedel i PM-index bör liksom tidigare tillämpas ett tremånadersmedeltal. Posten påverkas av ändringar i införselavgifterna på fodermedel inom jordbruksprisregleringen. Inflytande införselavgifter, som tillförs jordbruket genom regleringsföreningarna, påverkar storleken av beloppet för avgiftsmedel inom fördelningsplanen. Dessa förhållanden kan i vissa fall leda till att jordbruket över- eller underkompenseras. De belopp som skall tillföras jordbruket vid justeringarna bör därför, på sätt som hittills skett, korrigeras vid ändringar i influtna införselavgifter på fodermedel. Om avgiftsmedlen från fodermedelsimporten under ett regleringsår överstiger 68 milj. kr., bör överskjutande medel — utom för fodersäd utöver normerade kvantiteter — dras av från beloppet för kostnadskompensation. Understiger beloppet 68 milj. kr., bör ingen korrigering ske.

2.2.1.4 Kostnader för uppsamling och förädling

Jordbruksnämnden föreslår att kompensation för kostnaderna för uppsamling och förädling inom ramen för jordbruksprisregleringen under regleringsperioden utformas på i huvudsak samma sätt som tidigare.

Hänsyn bör således tas till den faktiska kostnadsutvecklingen, varvid även prisutvecklingen för biprodukter vid slakt bör beaktas. Utgångspunkt för överläggningarna om denna kompensation bör vara kostnads-kalkyler som granskats av SPK. För övrig livsmedelsindustri, som är föremål för prisstopp och prisövervakning av SPK, har uppställts vissa riktlinjer med bl. a. krav på viss produktivetsutveckling. Samma riktlinjer bör också gälla för uppsamling och förädling inom jordbrukspris-regleringen. Härfor talar också enligt nämnden vad som anförts i fråga om effektivitetsutvecklingen på sistnämnda område i riksdagens beslut om de nya riktlinjerna för jordbrukspolitik. Det fortsatta utredningsarbetet på detta område bör inriktas på mätningar av totalproduktiviteten. I avvaktan på resultat från detta arbete får beräkningar av arbetsproduktiviteten ligga till grund för bedömningarna. Härvid får hänsyn tas till de särskilda förutsättningar som gäller för ifrågavarande industrier. Definitiv kompensation för 1977 års kostnadsökningar bör beräknas enligt hittills tillämpade principer.

Ett utvecklingsarbete bör påbörjas beträffande indexserier över kostnadsutvecklingen inom uppsamling och förädling. Sedan sådana indexserier sammanställts, får prövas en eventuell övergång till ett system för kostnadskompensation, som baseras på indexmätning och i förväg fastställt produktivetsavdrag.

2.2.1.5 Fördelningsmetod, VM-klausul, exportproduktion m. m.

Förslag till ändringar av mittpriser, prisgränser och införselavgifter samt till fördelning av de totala beloppen vid kommande justeringstillfällena bör som hittills läggas fram av jordbruksnämnden efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen för att prövas av regeringen.

Jordbruksnämnden framhåller att enligt nu gällande system för inflationsskyddet beräknas det totala kompensationsbeloppet utifrån en värdevolym som omfattar hela produktionen, även exportproduktionen. I princip fördelas sedan beloppet på olika varor genom att det divideras med hela produktionen för resp. varuslag. Eftersom prishöjningarna inte kan tas ut på exportproduktionen, till följd av att priserna på dessa kvantiteter bestäms av förhållandena på världsmarknaden, innebär det nuvarande systemet i princip att inflationsskyddet bara omfattar den del av produktionen som säljs inom landet.

Jordbruksnämnden föreslår därför att man inför ett system enligt vilket kompensationsbeloppet beräknas enbart utifrån försäljningen inom landet och fördelningen likaledes sker på grundval av inom landet försålda kvantiteter. Den del av utbyteshandeln, som nämnden i det följande föreslår att jordbruket skall få kompensation för, bör här likställas med hemmaförsäljningen.

Enligt jordbruksnämnden kan vissa tekniska problem uppstå när det

gäller att beräkna exportproduktionens andel av jordbrukets och förädlingsindustrins kostnader och av jordbrukarnas inkomster från eget arbete och eget kapital. Nämnden avser att till regeltillämpningen per den 1 juli 1978 utarbeta förslag till teknisk lösning. Nämnden kommer att senare redovisa detta förslag.

De totalbelopp, som skall tillföras jordbruket i samband med justeringarna, bör enligt jordbruksnämndens mening fördelas mellan de olika varuslagen bl. a. med hänsyn till önskemål om produktionens utveckling och inriktning samt rationaliseringsutvecklingen i jordbruket. Fördelningen på olika varuslag bör så långt möjligt ske på sådant sätt att jordbruket bedöms erhålla avsedd inkomstförbättring. Jordbruksnämnden förutsätter att tillämpningen av prisstoppet sker på sådant sätt att det inte begränsar de inkomstförbättringar för jordbruket som förslaget avser att åstadkomma.

Enligt jordbruksnämnden bör gälla att, om väsentligt ändrade förutsättningar för utrikeshandeln inträffar under regleringsperioden häri inberäknat mer betydande växelkursändringar, det bör ankomma på nämnden att efter överläggningar med de båda delegationerna lägga fram förslag till de åtgärder som kan anses påkallade för att syftet med det nu framlagda förslaget skall uppfyllas.

Vid justeringstillfällena bör hänsyn kunna tas till utvecklingen av världsmarknadspriserna enligt de regler som nu gäller.

Jordbruksnämnden anser att reglerna för hänsynstagande till växelkursändringar och ändrade världsmarknadspriser bör ses över av nämnden. Härvid bör även kunna beaktas effekter av ändrade avstånd mellan prisgränserna.

Den nuvarande utfästelsen om prövning av eventuell gottgörelse till jordbruket till följd av inverkan av EFTA-överenskommelser bör gälla tills vidare. Jordbruksnämnden avser emellertid att under regleringsperioden pröva om denna bestämmelse behöver kvarstå. Utfästelsen bör även tills vidare gälla åtgärder inom ramen för ett eventuellt närmare nordiskt ekonomiskt samarbete.

Jordbruksnämnden framhåller att f. n. gäller för den s. k. utbyteshandeln att samtliga införselavgifter som inflyter vid import av brödspannmål överförs till regleringsföreningen Svensk spannmålshandel. Vidare sker i princip en utbyteshandel för oljeväxtfröer. Denna ordning föreslås kvarstå oförändrad under den kommande prisregleringsperioden. För nötkött gäller att införselavgifter vid import från öststaterna överförs till regleringsföreningen Svensk kötthandel.

Enligt statsmakternas beslut är en viss utbyteshandel önskvärd. Kostnaderna för därigenom uppkommen utbytesexport bör till viss del avlastas jordbruket. Exportkostnader som faller utanför utbyteshandelns ram bör liksom hittills påverka jordbrukets intäkter och i princip belasta de produktionsgrenar där överskott uppkommer.

Kompensationsmöjligheterna för utbyteshandeln på köttvaruområdet bör enligt nämnden utvidgas. Som riktmärke bör härvid gälla att jordbruket av införselavgiftsmedel bör tillföras ett belopp av 50 milj. kr. per år utöver vad som kan inflyta vid import av nötkött från öststaterna. Vid överläggningarna i maj 1978 bör fastställas fördelningen av införselavgiftsmedlen för nötkött och fläsk. Dessa medel bör överföras till regleringsföreningen Svensk kötthandel. Härvid föreslås gälla att överföring av införselavgiftsmedel endast får ske i den mån motsvarande export äger rum. Beräkningarna av volymerna för import och export skall avse hela kroppar. Vidare föreslås att överföring endast får ske i den mån införselavgiftsmedel finns tillgängliga sedan samtliga övriga ändamål tillgodosetts inom och utanför fördelningsplanen med tillägg av en skäligen reserv för oförutsedda ändamål.

Mot bakgrund av vad riksdagen uttalat beträffande överskottsproduktionen av spannmål (JoU 1977/78:10, s. 25—26) framlägger jordbruksnämnden nu inte några särskilda förslag beträffande överskottsproduktionens finansiering. Överläggningar bör tas upp när behov föreligger. Eftersom ett första material för bedömning av spannmålsöverskottet och därmed regleringens kostnader under året föreligger först under augusti, anser nämnden att sådana överläggningar kan behöva ske under augusti/september.

2.2.1.6 Övriga frågor

Jordbruksnämnden har fått i uppdrag att se över vissa delar av *prisregleringssystemet*, bl. a. prisgränser, mittpriser och noteringsunderlag. Nämnden anser att en viss krympning av avståndet mellan prisgränserna för olika animaliska produkter bör ske. Nämnden avser att senare inkomma med en närmare precisering härav. Vissa ytterligare förslag till ändringar kommer då också att redovisas. Vilka dessa justeringar blir kommer delvis att bli beroende av de förslag som kan komma att lämnas av prisregleringskommittén.

Regeringen har gett jordbruksnämnden i uppdrag att efter samråd med lantbruksstyrelsen se över *prisstödet till jordbruket i norra Sverige*. Nämnden kommer sedan detta samråd har ägt rum att inkomma med förslag angående områdesindelningen.

En utvärdering av *leveranställaget för mjölk och stödet till smågrisproduktionen* pågår f. n. inom jordbruksnämnden. Nämnden avser att senare inkomma med eventuella ändringsförslag rörande dessa båda stödformer.

Enligt riksdagens beslut skall statsmakternas möjligheter till insyn i *konkurrensförhållandena* inom livsmedelsindustrins förädlingsled utökas. På jordbruksnämnden skall ankomma att utöva den del av insynen som faller utanför näringsfrihetsombudsmannens ämbetsområde. Nämnden har inte hunnit utarbeta något förslag i detta avseende utan avser att senare ta upp frågan.

2.2.2 Prisregleringen för olika produkter

2.2.2.1 Vegetabilier utom socker

Spannmål m. m.

Vad jordbruksnämnden anför beträffande förfaringssättet för täckande av brist i regleringsekonomin till följd av låga världsmarknadspriser på spannmål har redovisats i det föregående. I övrigt föreslår nämnden inga ändringar i spannmålsregleringens utformning, vilket innebär att systemet med förmalningsavgifter och inlösenpriser kvarstår.

Jordbruksnämnden framhåller att genom ett system med prisorter sker en differentiering av inlösenpriserna mellan olika delar av landet. 1972 års jordbruksutredning förordade en översyn av detta prisortssystem. Jordbruksnämnden gav därför Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, i uppdrag att göra en sådan översyn. Föreningen har med anledning härav utarbetat ett förslag syftande till att effektivisera och förbilliga spannmålsflödet från odlarna till de slutliga förbrukarna inom och utom landet.

Svensk spannmålshandel föreslår för brödsäd en omläggning av systemet så att odlarna vid inlösen på någon av prisorterna skall garanteras lägst ett s. k. baspris, gemensamt för hela landet. Vid leverans till orter med större behov av tillförsel skall leverantören garanteras baspriset plus tillägg, vilket kan variera med ortens kvalifikationer för mottagning och distribution av brödsäd. Omläggningen innebär att fler odlare erhåller det officiellt tillkännagivna priset samt att förändringar i systemet, exempelvis på grund av ändrade fraktkostnader, lättare kan göras.

Sju nya prisorter ingår i det föreslagna systemet. Det gäller fem orter i Mälardalen (Norrtälje, Västerås, Köping, Strängnäs och Södertälje) samt Skattkärr vid Väneren och Mörbylånga på Öland vilka på grund av de ökade brödsädsöverskotten fått större betydelse för exporten. Till följd bl. a. av det ökade antalet prisorter kan prisspanningen mellan högst och lägst betalda prisortgrupp hållas vid oförändrat 1 kr./100 kg trots de ökade fraktkostnaderna.

I fråga om fodersäd framhålls i Svensk spannmålshandels förslag att balans mellan tillgång och förbrukning under senare år har uppstått. Denna balans väntas bli bestående under den närmaste framtiden. Exportens betydelse för utformningen av prisortssystemet har härigenom minskat väsentligt. Genom de regionala skillnader som råder beträffande tillgång och efterfrågan på fodersäd skall stora kvantiteter fraktas från överskottsområdet i Mellansverige till foderindustri och animalieproducenter i underskottsområdet i landets södra delar. Prisortssystemet avses utgöra ett ekonomiskt stöd för dessa transporter.

För fodersäd föreslås att prissättningen liksom i nuvarande system skall utgå från odlarpriset i överskottsområdet med premiering av belä-

genhet och utlastningsresurser. Föreningen anser det dock nödvändigt att för fodersäd även i fortsättningen tillämpa ett system med avdrag från baspriset på prisorter i överskottsområdet som är sämre belägna ur marknadssynpunkt eller är sämre rustade för utlastning eller mottagning av spannmål.

Med hänsyn till att fraktkostnaderna väsentligt stigit sedan mitten av 1960-talet, då prisskillnaderna i nuvarande system fastlades, föreslås att prisskillnaden mellan över- och underskottsområdena ökas till 2 kr. per 100 kg, dvs. ungefär en fördubbling gentemot nuvarande system.

Svensk spannmålshandel framhåller att transportekonomiska och andra förhållanden som ligger till grund för de föreslagna prisortssystemen fortlöpande ändras. Vidare kan effekterna av företagna ändringar bli delvis andra än vad som förutsetts. Föreningen anser det därför angeläget att möjligheter skapas att genomföra förändringar i prisortssystemen utan större försening.

Jordbruksnämnden föreslår att Svensk spannmålshandels förslag godtas och att nämnden bemyndigas att besluta om marknadsmässiga ändringar i prisortssystemet.

Oljeväxter m. m.

Jordbruksnämnden anmäler att en översyn av regleringssystemet på fettvaruområdet pågår och torde kunna slutföras före regleringsårsskiftet. Översynen syftar bl. a. till att eliminera den i propositionen om nya riktlinjer för jordbrukspolitik, m. m. påtalade effekten av att en justering av rapsmjölpriset indirekt kan påverka priset på vegetabiliskt fett.

Beträffande konkurrensförhållandet inom matfettområdet anmäler jordbruksnämnden vidare att överläggningar har ägt rum mellan Föreningen svenska margarintillverkare och Svenska mejeriernas riksförening. Föreningarna har bl. a. överenskommit att värderingen av den smördel som ingår i smörfettsbaserat margarin i utjämningsystemet för mjölkregleringen under en treårsperiod successivt bör anpassas till samma värdering som gäller för övrigt smör. Vidare skall vissa specialrabatter vid försäljning av smörfettsbaserat margarin till allmänna inrättningar inte längre administreras av Föreningen för mejeriprodukter. Svenska mejeriernas riksförening har också utfäst sig att, om margarintillverkarna vill ha grädd- och/eller ohärdad smörolja till sin produktion, i mån av tillgång tillhandahålla dessa varor på konkurrensneutrala villkor. Man har vidare enats om att margarinindustrin inte f. n. yrkar på att någon särskild utredning görs om konkurrensneutraliteten inom matfettområdet. Föreningarna har dock förbehållit sig rätten att återkomma till nämnden, om den framtida utvecklingen på området ger anledning härtill.

Potatis och potatisprodukter

De tekniska regleringsanordningarna för matpotatis är föremål för fortlöpande översyn. Jordbruksnämnden kommer att redovisa resultaten av detta översynsarbete tillsammans med förslagen rörande kompensation till jordbruket med hänsyn till inträffade kostnadsstegringar m. m. Även underlaget för beräkning av gränsskyddet för potatispulver och -flingor har varit föremål för en utredning, vars resultat likaledes kommer att redovisas senare.

Differentierat prisstöd

Jordbruksnämnden framhåller att ett effektivt genomförande av prisregleringsåtgärderna bl. a. förutsätter att varuströmmarna går i kända och kontrollerbara kanaler. På animalieområdet uppnås detta i huvudsak genom att saluförda kvantiteter passerat genom en förädlingsanläggning. På vegetabilieområdet föreligger ofta inte denna form av styrning. Kontraktsodling ger däremot i viss mån samma effekt. Nämnden anser därför att kontraktbaserad produktion bör prioriteras, exempelvis genom att denna i första hand blir föremål för stödköp eller betalas med högre pris än annan produktion.

2.2.2.2 Mjolk och mejeriprodukter

Jordbruksnämnden redogör för nuvarande system för reglering av partipriset för konsumtionsmjölk. Övre prisgränser som inte får överskridas finns fastställda för enlitersförpackningar av mjölk med 3 % fetthalt och skummjölk. Eftersom skummjölken har utgått ur sortimentet föreslår nämnden att en övre prisgräns för lättmjölk med 0,5 % fetthalt fastställs. Prisnivån bör i anslutning till nuvarande prisspanning ligga 3 öre under priset på konsumtionsmjölk med 3 % fetthalt.

Jordbruksnämnden anför vidare att under nuvarande prisstopp har samtliga priser på konsumtionsmjölk varit bundna och endast kunnat justeras efter beslut av SPK. Prisregleringskommittén har undersökt möjligheterna att ersätta nuvarande prisstopp på baslivsmedel med andra former av priskontroll, varvid även prissättningen på konsumtionsmjölk har diskuterats. Enligt vad nämnden inhämtat torde kommittén föreslå att de prisskillnader för konsumtionsmjölk i olika delar av landet som nu föreligger bör utjämnas i etapper.

Jordbruksnämnden föreslår att partipriserna på konsumtionsmjölk utjämnas redan den 1 juli 1978 för att underlätta införandet av ett för hela landet enhetligt konsumentpris på mjölk. Detta bör ske på så sätt att partipriserna sänks i de delar av landet där priset ligger över det som tas ut i det s. k. grundprisområdet i södra Sverige. De mejerier som sänker priset föreslås få kompensation genom utjämningssystemet. Kostnaden härför kan på basis av 1977 års försäljningsvolym beräknas med-

föra en intäktsminskning för mejeriindustrin av ca 24 milj. kr. Denna kostnad kan i den mån subventioner inte ställs till förfogande kompenseras genom en generell prishöjning av 1,7 öre/liter. Nämnden återkommer i frågan i samband med att förslag läggs fram om prissättningen fr. o. m. den 1 juli 1978.

2.2.2.3 Styrning av animalieproduktionens utbyggnad

Jordbruksnämnden har sökt fastställa hur ett avgiftssystem för att styra animalieproduktionens utbyggnad lämpligen bör utformas. I första hand har syftet varit att skissera ett system som kan prövas tekniskt och administrativt.

Styrning av fläskproduktionen

Enligt jordbruksnämnden är den grundläggande förutsättningen för att nämnden skall kunna avgiftsbelägga större företag som producerar slaktsvin att nämnden skaffar sig kännedom om vilka företag som kan komma i fråga för en avgiftsbeläggning. Uppgifter över antalet slaktsvin vid olika företag inhämtas årligen av SCB till lantbruksregistret. Nämnden föreslår efter samråd med SCB att regeringen genom ändring i kunskörsen (1968: 111) om uppgifter för lantbruksstatistiken, lantbrukets företagsregister och skördeskadeskyddet ger nämnden tillgång till behövliga uppgifter om storproducenter från lantbruksregistret. I sammanhanget uppger nämnden att lantbruksstyrelsen har förklarat sig beredd att medverka till att nämnden får uppgifter om sådana nyetable-ringar och förändringar inom besättningsstrukturen, vilka inträffar mellan de årliga uppgiftsinsamlingarna.

Jordbruksnämnden föreslår följande ordning för en avgiftsbeläggning av företag med stor produktion av slaktsvin.

Med utgångspunkt i lantbruksregistrets uppgifter om slaktsvinsproducenter fastställer jordbruksnämnden vilka producenter som skall anses avgiftspliktiga. Dessa producenter bör enligt nämnden åläggas att lämna uppgift om antalet stallplatser och förväntad produktion under den period som kan bli aktuell för avgiftsbeläggning och att avge en plan för slaktsvinsleveranserna. På grundval av dessa uppgifter erhåller producenten en preliminär debitering. Härvid måste beaktas att de slaktsvin, som slaktas innan avgiftsgränsen uppnås, är fria från avgift. Vid årets slut bör producenten till nämnden inge en deklARATION över verkställda leveranser. På basis härav kan fastställas vilket avgiftsbelopp som slutgiltigt skall erläggas.

Jordbruksnämnden föreslår vidare att kontrollslakterier, offentliga slakthus och större besiktningsbyråer åläggs att till nämnden lämna erforderliga uppgifter beträffande leveranser från företag som är avgiftspliktiga. Eftersom producenterna kan dela upp sina leveranser på flera

slakterier och i vissa fall inte levererar direkt utan genom mellanhänder, kan en avgiftsbeläggning inte baseras endast på slakteriernas uppgifter. Rapporterna från slakterierna har dock betydelse från kontrollsynpunkt.

Slakterierna bör efter besked från nämnden debitera avgiften i samband med avräkning för verkställda leveranser. Så länge nuvarande system med pristillägg tillämpas, där pristilläggen överstiger avgiften per kg, bör slakteriet göra avdrag från pristilläggen. Möjlighet bör emellertid även tillskapas att kunna debitera producent direkt, t. ex. i de fall slaktsvinsleveranserna sker till flera olika ställen. Nämnden föreslår därför en ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område. Detta och andra förslag till ändringar i lagen redovisas i ett senare avsnitt.

För att syftet med storproduktionsavgifter skall kunna uppnås, måste det enligt jordbruksnämnden finnas en klar definition av vad som menas med ett företag. Nämnden anser att det kan föreligga en påtaglig risk att produktionen delas upp på flera företag i huvudsakligt syfte att undgå avgift. Till viss ledning kan enligt nämnden tjäna SCB:s föreskrifter då det gäller uppgifter till lantbruksregistret samt nämndens anvisningar beträffande vad som är att anse som självständig brukningsenhet i fråga om leveranstillägget för mjölk.

Under den tid som har stått till buds har jordbruksnämnden inte hunnit penetrera och genomlysa alla de tekniska problem som en avgiftsbeläggning av storproduktionen kan medföra. Nämnden avser att pröva ett system tekniskt och administrativt efter i huvudsak de grunder som här skisserats. Avsikten är att börja på en låg avgiftsnivå och med högst två avgiftssteg. Av bl. a. administrativa skäl kan avgifter dock inte tas ut förrän tidigast fr. o. m. den 1 januari 1979.

Styrning av äggproduktionen

Jordbruksnämnden anför att den som reglerings- och styrintstrument för äggproduktionen med stöd av 10 § lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område sedan mars 1977 tar ut en kläckningsavgift av 1 kr. per hönkyckling, som tas upp vid kläckeriföretagen. Enligt nämnden är avgiften emellertid f. n. för låg för att utöva någon påtaglig styreffekt. Genom ett restitutionsförfarande som har lagts på ett mellanled, uppfödarna, befrias producenterna från att erlægga avgift för upp till 500 kycklingar per år. I praktiken blir härigenom endast ca 1 800 äggproducenter av totalt ca 35 000 belastade med avgift.

När det gäller utformningen av en fortsatt avgiftsbeläggning av äggproduktionen kan man enligt jordbruksnämnden diskutera flera lösningar. Ett alternativ är att man till nuvarande system inför ytterligare en avgift för de verkligt stora producenterna, om marknadsläget bedöms påfordra detta. Ett annat alternativ är att nuvarande kläckningsavgift

slopas och att avgift tas ut endast på storproduktionen. Problemet med att ta ut en storproduktionsavgift är, på samma sätt som beträffande nuvarande kläckningsavgift, att kläckerier och uppfödare såsom leverantörer av daggamla kycklingar resp. unghöns inte alltid har kännedom om köparens, dvs. äggproducentens, totala inköp utan endast om det antal de själva har levererat.

Jordbruksnämnden föreslår att uppbörden av en särskild avgift för stora producenter inte bör åläggas kläckerierna utan tas ut på följande sätt. Ett register på stora producenter utformas på grundval av lantbruksregistrets uppgifter. Producent som kan tänkas bli avgiftspliktig skall till nämnden efter anmaning uppge hur han ämnar utnyttja hönsplatserna under det kommande året. Dessa uppgifter läggs till grund för avgiftsdebiteringen. Avgiften kan sedan inbetalas till nämnden med fördelning på lämpliga betalningsperioder. Vid årets slut lämnar producenten uppgift över inköp av kycklingar. Dessa uppgifter utgör underlag för slutlig avstämning. För att lämnade uppgifter skall kunna kontrolleras, bör kläckerierna åläggas att lämna uppgifter över storproducenters inköp.

Om på förslaget sätt en avgift skall tas ut direkt av de större företagen, finns det anledning överväga att även ta ut nuvarande kläckningsavgift direkt av producentföretaget. En förutsättning härför är emellertid att antalet avgiftspliktiga företag starkt begränsas. Om avgiftsplikt inträder först vid inköp av 1 000 kycklingar per år, torde något över 700 besättningar bli avgiftspliktiga.

Då jordbruksnämnden f. n. endast har möjlighet att ta ut kläckningsavgift från kläckerierna, krävs bemyndigande i lag att ta ut avgiften direkt från producenten. Nämnden föreslår därför att lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område kompletteras i nu berört avseende. Förslaget till lagändring redovisas i ett följande avsnitt.

Konsumentdelegationen har avgett följande *särskilda yttrande* angående styrning av animalieproduktionens utbyggnad.

I sitt remissyttrande över 1972 års jordbruksutrednings förslag ställde sig konsumentdelegationen synnerligen tveksam till en differentiering av slaktdjursavgifterna. Enligt delegationens mening skulle ett sådant system kunna få negativa konsekvenser för rationaliseringsutvecklingen. Konsumentdelegationen vidhåller sin uppfattning men motsätter sig dock inte att föreliggande förslag till avgiftsbeläggning prövas.

2.2.3 Sockerregleringen

Jordbruksnämndens förslag till sockerreglering för perioden den 1 juli 1978—den 30 juni 1979 har biträtts av Sveriges betodlares centralförening, Svenska sockerfabriks AB och konsumentdelegationen. Sockerbolaget har emellertid lämnat ett särskilt yttrande i vilket bolaget framhåller att förslaget enligt bolagets mening är otillräckligt. Bolaget anser

sig dock inte böra gå emot förslaget. Det särskilda yttrandet återges i det följande i sammandrag efter jordbruksnämndens förslag.

Jordbruksnämnden framhåller att den nya målsättningen för sockerbetsodlingen innebär att arealen skall avpassas så att ett visst importutrymme föreligger. Under år 1977 har sockerkonsumtionen minskat, vilket troligtvis inte är av tillfällig natur. Med hänsyn härtill föreslår nämnden att 1978 års sockerbetsareal bör omfatta högst 52 000 ha. Nämnden kommer att närmare analysera konsumtionens utveckling. Eventuellt erforderlig kvotering av odlingen bör inte drabba de områden som normalt levererar betor till bruken på Öland och Gotland.

Även prissättningen på sockerområdet har anpassats till de nya riktlinjerna. Jordbruksnämnden har analyserat kostnadsutvecklingen för betodlingen samt med bistånd av SPK granskat sockerbolagets ekonomi och förväntade kostnadsutveckling.

De totala produktionskostnaderna för sockerbetsodlingen kan enligt jordbruksnämnden uppdelas i följande komponenter, nämligen kostnader för förnödenheter, tjänster m. m., kostnader för lejt arbete samt ersättning för odlarens eget arbete och eget kapital.

Som mått på utvecklingen av kostnaderna för förnödenheter, tjänster m. m. och lejt arbete har använts prisutvecklingen för de kostnadsposter som är hänförliga till sockerbetsodlingen och som ingår i underlaget till PM-index. Ersättningen för odlarens eget arbete och eget kapital har framskrivits med samma procenttal som tillämpades för att jordbruket i övrigt skulle uppnå inkomstfölsamhet under år 1977. Innan framskrivningarna ägt rum har intäkterna från bl. a. olika biprodukter räknats bort. Vid framskrivningen av ersättningen till odlarens eget arbete och eget kapital har hänsyn tagits till rationaliseringsvinsten.

Jämförelser mellan det ekonomiska utbytet av sockerbetsodling och av andra vegetabilier visar att det s. k. täckningsbidraget är större inom betodlingen än inom annan jämförbar vegetabilieproduktion. De stora kostnader som är förknippade med sockerbetsodling motiverar dock enligt jordbruksnämnden ett högre täckningsbidrag än för flertalet andra vegetabilier.

Med hänsyn till kostnadsökningen föreslår jordbruksnämnden att grundpriset för 1978 års betodling höjs med 1,04 kr./100 kg betor med en sockerhalt av 16 %, vilket motsvarar en prishöjning för socker med 8,19 kr./100 kg.

Mot bakgrund av den verkställda expertgenomgången av sockerbolagets ekonomi och beräknade kostnadsökningar föreslås att bolagets andel av partipriset på socker ökas med 10,88 kr./100 kg, vilket kalkylmässigt tillför bolaget 32 milj. kr. per år. Tillsammans medför de föreslagna ökningarna av betpriset och bolagets andel av partipriset på socker att det senare stiger med sammanlagt 19,07 kr. till 251,04 kr./100 kg.

Jordbruksnämnden anför att av tidsskäl har såväl arbetet på ett index

för betodlingens kostnadsutveckling som genomgången av sockerbolagets ekonomi måst få provisorisk prägel. De hittills gjorda analyserna bör därför inte läggas till grund för en längre regleringsperiod. Nämnanden avser emellertid att snarast påbörja sådana utredningar rörande betodlingens och sockertillverkningens strukturella och ekonomiska förhållanden som kan ge underlag för förslag rörande prisregleringens utformning under en något längre period.

Jordbruksnämnden föreslår att följande regleringsanordningar endast skall gälla för ett regleringsår, nämligen perioden den 1 juli 1978—den 30 juni 1979.

1. Sockerbetsarealen för 1978 års odling bör uppgå till högst 52 000 ha. Eventuellt erforderlig kvotering av odlingen bör inte drabba de områden som normalt levererar betor till bruken på Öland och Gotland.

2. Priset på sockerbetor med en sockerhalt av 16 % bör uppgå till 16,92 kr./100 kg.

3. Till odlare inom vissa distrikt — Öland, Gotland, Blekinge och Småland — som levererar betor till bruken i Mörbylånga eller Roma bör liksom föregående år utgå ett arealbidrag av 400 kr./ha kontrakterad areal. Understiger arealen den kontrakterade bör bidraget reduceras i motsvarande grad. Bidraget bör finansieras med medel ur sockerregleringsfonden.

4. Sockerbolagets nettopris för baskvaliteten i sortimentet, strösocker K 5 i säck om 50 kg, bör vara 251,04 kr./100 kg.

5. Den nuvarande prisspänningen i förhållande till baskvaliteten bör gälla för återstoden av sockerbolagets sortiment även under regleringsåret 1978/79.

6. Gränsskyddet för socker bör utgöras av en införselavgift som tas ut för importerade kvantiteter under perioder då världsmarknadspriset understiger det fastställda nettopartipriset på socker i Sverige. De uppburna medlen bör liksom hittills tillföras sockerregleringsfonden. Som världsmarknadspris på färdigt socker bör därvid gälla Parisbörsens spotnotering för vitsocker. Denna notering bör ökas med 8,10 kr./100 kg motsvarande dels kostnader för frakt m. m. till svensk hamn och dels korrigeringar för kvalitetsskillnad mellan den svenska baskvaliteten och den kvalitet Paris-noteringen avser. Som mått på världsmarknadspriset på råsocker bör gälla den nominella London-noteringen på råsocker. Båda noteringarna bör omräknas till svensk valuta enligt den säljkurs som gäller noteringsdagen.

Införselavgiften för färdigt socker bör utgöra skillnaden mellan sockerbolagets nettopris enligt punkt 4 och världsmarknadspriset på färdigt socker, mätt på nyss angivet sätt.

Införselavgiften för råsocker bör anpassas så att svensk raffineringindustri, som köper in råsocker till gällande London-notering och säljer den raffinerade varan till sockerbolagets nettopris enligt punkt 4, erhåll-

ler en ersättning för raffineringen som inkl. ersättning för säckkostnader och viss utfrakt samt lagringsbidrag uppgår till 39,96 kr./100 kg raffinerat socker. Raffineringen bör härvid förutsättas medföra ett svinn på 8 %.

Införelavgiften för sirap och sockerlösningar bör liksom hittills motsvara avgiften för färdigt socker, varvid hänsyn bör tas till produktens sockerinhåll. Jordbruksnämnden har för avsikt att fr. o. m. regleringsåret 1978/79 tillämpa samma princip vid avgiftsbeläggningen av sockerkulör.

Införelavgifterna bör i princip justeras en gång varje månad samt dessutom vid större variationer i de utländska noteringarna.

7. Då världsmarknadspriset för färdigt socker överstiger sockerbolagets nettopris enligt punkt 4 bör jordbruksnämnden få ta ut en försäljningsavgift på allt socker som säljs inom landet. Därvid kommer det inhemska partipriset att höjas med ett belopp som motsvarar försäljningsavgiften. De insamlade medlen bör användas för att subventionera sockerimporten.

Under sådana perioder bör ersättningen för sockerbolagets raffineringverksamhet regleras enligt den s. k. garantiregeln. Denna innebär att man halvårsvis i efterhand gör en avräkning som beaktar skillnaden mellan de genomsnittliga världsmarknadspriserna på färdigt socker enligt Paris-noteringen och råsocker enligt London-noteringen. Skillnaden mellan dessa noteringar bör i princip ge utrymme för raffineringssvinn, raffineringersättning och lagringsbidrag. Om den utvunna ersättningen för raffineringen avviker från det åsyftade värdet bör avräkning kunna ske mellan sockerbolaget och regleringsfonden.

8. Om införelavgifterna för melass, betfor o. d. höjs, bör sådan prishöjning genomföras på den svenska marknaden, som i anslutning till avgiftshöjningen är marknadsmässigt möjlig. Prishöjningen bör avse även pris till betodlare. De ökade intäkter som följer av prishöjningen bör oavkortat tillföras sockerregleringsfonden.

9. Sockerregleringsfonden bör liksom hittills bekosta dels fraktsubventioneringen till de fyra nordligaste länen och Kopparbergs län med 1,2 milj. kr. per år, dels fältmätning i erforderlig utsträckning av den svenska sockerbetsarealen. Fonden bör dessutom finansiera arealbidraget till de odlare som i enlighet med punkt 3 ovan levererar betor till bruken på Öland och Gotland samt den ersättning som bör utgå för sockerbolagets merkostnader för driften vid dessa bruk. Kostnaderna för sistnämnda åtgärder har beräknats till 3,0—3,5 milj. kr. resp. 4,3 milj. kr.

Utvecklingen beträffande skörd och världsmarknadspris kan bli sådan att sockerregleringsfondens intäkter blir otillräckliga. I sådant fall är det enligt jordbruksnämnden angeläget att kreditmöjligheter står öppna. På grund härav föreslår nämnden att den rörliga krediten hos riksgäldskontoret får anlitas även för ifrågavarande ändamål.

Föreslagna prisändringar bör i princip gälla fr. o. m. ingången av ett regleringsår. När det gäller socker har erfarenheten visat att kännedom om prishöjningar resulterar i forcerade inköp under tiden närmast före höjningen och motsvarande stark nedgång i inköpen under tiden närmast därefter. Jordbruksnämnden bör därför bemyndigas att medge att prisändringarna fördelas i tiden på ett sådant sätt att minsta möjliga störning uppstår på marknaden. Systemet bör utformas så att varken sockerbolaget eller dess kunder kalkylmässigt gör någon vinst eller förlust.

Sockerbolaget anför i ett *särskilt yttrande* att det anser jordbruksnämndens förslag otillräckligt i vad avser villkoren för sockertillverkningen. Bolaget motsätter sig emellertid inte förslagen, särskilt som det är fråga om ett provisorium enbart för regleringsåret 1978/79. Bolaget framhåller bl. a. att när den svenska sockernäringsens villkor anknöts till förhållandena inom EG regleringsåret 1967/68 sänktes sockerpriset med inemot 20 öre/kg, vilket innebar en väsentlig sänkning av näringsens s. k. kapitalränta. EG:s sockerindustri har sedan den gemensamma jordbrukspolitiken infördes undergått en kraftig strukturomvandling som ökat produktiviteten och därmed minskat behovet av prisökningar. Bolaget anser att för den svenska sockerindustrin har bl. a. genom bestämmelser i sockeravtalen en fortsatt strukturrationalisering inte varit möjlig.

Sockerindustrins ersättning har vidare enligt bolaget inte anpassats efter den kursrelation som gäller mellan EG och Sverige efter devalveringarna år 1977. Till detta kommer att jordbruksnämnden i förslaget om ersättningsökning för regleringsåret 1978/79 gjort avdrag för produktivitetsökning, som bolaget inte kan räkna med att uppnå, särskilt som man samtidigt har bestämt att betodlingsarealen skall minska. Bolaget förutsätter att dessa för svensk sockerindustris framtid väsentliga frågor kommer att ägnas särskild uppmärksamhet inför det nya avtal som skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1979.

2.2.4 Livsmedelssubventionernas effekter

Jordbruksnämnden har kartlagt och analyserat livsmedelssubventionernas effekter för staten, konsumenterna och jordbruket. I detta avsnitt redovisas kortfattat jordbruksnämndens utredning. Nämnden betonar att de framräknade resultaten är behäftade med betydande osäkerhet. Nämnden avser att fortsätta utredningsarbetet.

I första hand har studerats hur subventionerna har påverkat konsumtionen. Olika modeller för sådana studier har beaktats. Om det antas att prisregleringen och handelns öresmarginaler skulle ha varit desamma under subventionsåren även i ett läge utan subventioner har som huvudalternativ erhållits följande pris- och konsumtionseffekter till följd av subventionerna.

Effekter av subventionerna jämfört med ett läge utan subventioner

Produkt	Effekten på konsument- priset (%)				Effekten på konsum- tionen (%)			
	1973	1974	1975	1976	1973	1974	1975	1976
Fläsk	-3	-14	-15	-15	0	+2	+4	+3
Nöt- och kalvkött	-2	-11	-17	-16	+1	+5	+8	+8
Fjäderfä	0	0	0	-3	0	-4	-6	-5
Bröd och mjöl	0	0	0	0	0	0	0	0
K-mjök	-9	-32	-42	-45	+2	+6	+9	+10
Ost	-2	-10	-13	-15	+1	+3	+4	+5
Tunn grädde	-4	-13	-16	0	+2	+6	+8	+1
Tjock grädde	-2	-7	-11	0	-1	-3	-5	-2

Den annorlunda konsumtionsutveckling som skulle ha förelegat i ett läge utan subventioner skulle troligen ha påverkat handelsutbytet. För mejeriprodukter skulle en sänkt konsumtionsnivå ha påverkat produktionen vid mejerierna mot en ökad produktion av handelsvarorna smör och mjölkpulver. Den ökade exporten i ett läge utan subventioner skulle ha ökat jordbrukets exportkostnader vilka i sin tur skulle ha fått negativ inverkan på jordbrukarnas avräkningspriser. Effekten skulle ha blivit minskad produktion, vilket i sin tur skulle ha påverkat handelsutbytet och avräkningspriserna.

I ett läge utan subventioner har bedömts att produktionen av mjölk skulle ha varit ca 100 milj. kg lägre under år 1976 och av nöt- och kalvkött ca 4 milj. kg lägre. För fläsk har inte några effekter på produktionen kunnat konstateras. En minskning av produktionen skulle ha medfört ett minskat bidrag till jordbrukarnas inkomster av eget arbete och eget kapital.

Den totala nettoeffekten för jordbruket av ökade exportkostnader och minskad produktion i ett läge utan subventioner har beräknats leda till en minskning av jordbrukarnas inkomster av eget arbete och eget kapital under åren 1973—1976 med 23, 125, 186 resp. 195 milj. kr.

Eftersom det i Sverige saknas löpande hushållsbudgetundersökningar inom livsmedelsområdet har det inte varit möjligt för jordbruksnämnden att göra några mer ingående analyser av subventionernas effekter för konsumenterna.

För staten beräknas livsmedelssubventionerna under budgetåret 1977/78 innebära utbetalningar över budgeten med totalt 3 120 milj. kr., varav för mejeriprodukter 2 010 milj. kr., köttvaror 980 milj. kr. och vegetabilier 130 milj. kr. Härtill kommer ett belopp av ca 60 milj. kr. som beräknad ersättning till jordbruket för genom prisstoppet förhindrade prishöjningar på varor, vilkas priser annars skulle ha höjts till följd av stigande världsmarknadspriser. För statens del har subventionerna vidare medfört minskade intäkter av införselavgifter och mervärdesskatt.

Livsmedelssubventionernas inverkan på konsumentpriserna enligt jord-

bruksnämndens beräkningar framgår av följande tablå. Däri redovisas konsumentpriser för de subventionerade produkterna samt beräknade priser utan subventioner i januari 1978 (öre/kg, för mjölk öre/l).

Produkt	Subvention ¹		Konsumentpris		Uppnådd pris-sänkning, %
	Exkl. moms	Inkl. moms	Med subv.	Utan subv. ²	
K-mjölk	123	148	191	339	44
Ost	303	366	2 050	2 416	15
Mjölkpulver	124	150	..	..	..
Nötkött	363	560 ³	3 140	3 700	15
Kalkött	378	516 ³	3 240	3 756	14
Fläsk	171	257 ³	2 150	2 407	11
Broiler	55	66	1 360	1 426	5
Matbröd	22	27	680	707	4

¹ Avser subventioner som ersättning för uteblivna "avtalade" prishöjningar, för prissänkningar inom det s.k. stimulanspaketet samt till följd av prisutvecklingen på världsmarknaden.

² Öresmarginalerna antas oförändrade.

³ Inkl. omräkning till konsumtionsassortimentets lägre beninnehåll.

2.2.5 Införselavgiftsmedel m. m.

Jordbruksnämnden redovisar de disponibla inkomsterna av införselavgifter för regleringsåret 1976/77. Den huvudsakliga medelsdispositionen framgår av följande tabell, i vilken även den preliminära dispositionen för innevarande regleringsår redovisas.

Införselavgiftsmedlen för regleringsåret 1976/77 utgjorde 404,6 milj. kr., varav för fodermedel 113,2 milj. kr. Härutöver har influtit införselavgifter för brödsäd med 3,0 milj. kr. och för köttvaror med 15,0 milj. kr., vilka avgifter enligt gällande regler har reserverats eller överförts till Svensk spannmålshandel resp. Svensk kötthandel för utbytesexport. Vidare har 46,6 milj. kr. influtit av fettvaruavgifter vilka är hänförliga till av statsmakterna beslutad avgiftshöjning och som enligt gällande regler överförts till Sveriges oljeväxtintressenter.

Fördelningsplanen för regleringsåret 1976/77 omfattar enligt riksdagens beslut 267,2 milj. kr. inkl. 15 milj. kr. för tidigare kompensationsavgifter. Härtill kommer inflytande avgifter från fodermedelsimporten, 113,2 milj. kr., varför det totala beloppet blir 380,4 milj. kr. att tillföras olika ändamål inom jordbruksprisregleringens ram.

Sådana ändamål *utanför fördelningsplanen* på jordbruksområdet som under regleringsåret 1975/76 kunnat tillgodoses av inflytande införselavgiftsmedel har under regleringsåret 1976/77 delvis fått finansieras genom anlitan av rörlig kredit hos riksgäldskontoret. Kostnaderna för ifrågavarande ändamål uppgick till 28,8 milj. kr. Av den rörliga krediten på 120 milj. kr. var vid ingången av regleringsåret 1976/77 19,7 milj. kr. ianspråktagna. Under regleringsåret 1976/77 inflytande odispo-

Huvudsaklig medelsdisposition av införselavgiftsmedel m.m. regleringsåren 1976/77 och 1977/78

	1976/77 1 000-tal kr.	1977/78 1 000-tal kr. prel.
<i>Inkomster</i>		
Från föregående regleringsår kvarstående införselavgifter exkl. räntor	—	—
Under resp. regleringsår influtna införselavgifter, exkl. fodermedel	291 380	382 700
fodermedel	113 228	120 000
Summa	404 608	502 700
<i>Utgifter</i>		
a) Av medel inom resp. regleringsårs fördelningsplan		
Svensk spannmålshandel	109 778	65 600
Sveriges potatisintressenter	19 500	19 500
Sveriges oljeväxtintressenter	—	—
Föreningen för mejeriprodukter	167 000	167 000
Svensk köthandel	—	21 000
Svensk ägghandel	55 500	46 500
Upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete	7 500	8 500
Mjölkkavkastningskontroll	12 000	13 700
Svin- och köttjurskontroll	6 500	7 300
Stöd till konserverter och andra köksväxter	2 000	2 000
Fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen	250	250
Jordbruksekonomiska undersökningen	400	200
Reserv till jordbruksnämndens förfogande	—	35 650
Summa	380 428	387 200
b) Utanför fördelningsplanen		
Utbyteshandel, kött och fläsk	—	10 000
Pristillägg för får- och lammkött	12 252	13 500
Svensk matpotatiskontroll	700	4 270
Sveriges utsädesförening i Svalöv	1 220	1 808
Sveriges potatisodlares riksförbund	1 700	1 800
Bidrag till kostnaderna för ackordhästorganisationen	475	475
Bidrag till fraktkostnader för mjölk och grädde	258	300
Prisåterbäring till pålsdjursuppfödare	2 000	3 000
Stöd till vallfröodlingen	4 000	4 000
Fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen	250	250
Restitution av införselavgifter på styckningsdetaljer, kött och fläsk	5 130	1 000
Restitution av införselavgifter på ost	824	3 000
Summa	28 809	43 403
c) Återbetalning av rörlig kredit	19 725	24 354
Summa utgifter	428 962	454 957
Saldo vid utgången av resp. regleringsår	-24 354	+47 743

nerade medel har använts för att minska utnyttjandet av den rörliga krediten i riksgäldskontoret. Sedan redovisade 19,7 milj. kr. betalats in var skulden helt slutreglerad. Vid regleringsårets slut visade det sig dock att influtna införselavgifter inte förslog till att täcka utgifterna utan gav ett lånebehov av 24,3 milj. kr.

Införselavgiftsmedel m. m. för regleringsåret 1977/78

För regleringsåret 1977/78 beräknar jordbruksnämnden de disponibla inkomsterna av införselavgifter till 502,7 milj. kr., varav 120 milj. kr. för fodermedel.

Fördelningsplanen för regleringsåret 1977/78 utgör enligt riksdagens beslut 267,2 milj. kr. Härtill kommer inflytande avgifter för fodermedelsimporten, varvid fördelningsplanen blir 387,2 milj. kr. Ett beräknat överskott av 115,5 milj. kr. föreligger sålunda utöver fördelningsplanen.

Definitiv fördelningsplan för regleringsåret 1977/78 kan fastställas först efter utgången av detta år, då de verkliga inkomsterna av införselavgifter för fodermedel är kända.

Medelsbehovet under regleringsåret 1977/78 för sådana ändamål *utanför fördelningsplanen* som får täckas av införselavgiftsmedel eller i andra hand av den rörliga krediten i riksgäldskontoret beräknas uppgå till 43,4 milj. kr. Medelsbehovet inkluderar ersättning till Svensk kött-handel för utbytesexport som under tidigare regleringsår redovisats som avdragspost i sammanställningen över införselavgifter. Dessutom har tagits upp ett beräknat belopp av 4 milj. kr., som avser kostnader för restitution av införselavgifter på styckningsdetaljer av kött och fläsk samt på ost.

Icke disponerade införselavgiftsmedel för regleringsåret 1977/78 skall användas för att minska eventuellt utnyttjande av den rörliga krediten. Av det beräknade överskottet av 115,5 milj. kr. skall 43,4 milj. kr. tas i anspråk för ändamål utanför fördelningsplanen och 24,4 milj. kr. till att täcka den vid regleringsårets ingång utestående krediten. Vid utgången av regleringsåret 1977/78 beräknas sålunda föreliggande icke ianspråktagna avgiftsmedel av ca 47,7 milj. kr.

Införselavgiftsmedel m. m. för regleringsåret 1978/79

Jordbruksnämnden beräknar inkomsterna av införselavgifter under regleringsåret 1978/79 till ca 507 milj. kr., varav 140 milj. kr. för fodermedel, räknat efter nuvarande avgiftssatser. Den faktiska avgiftsuppbörden kan emellertid komma att avvika väsentligt från detta belopp beroende bl. a. på fluktuationer i importpriser och ändrade införselavgifter. För finansiering av regleringsekonomin för regleringsåret 1978/79

kvarstår dessutom ett beräknat överskott av medel utanför fördelningsplanen av 47,7 milj. kr. från regleringsåret 1977/78.

Med hänsyn till ovissheten om utfallet av avgiftsuppbörden föreslår jordbruksnämnden att den rörliga krediten hos riksgäldskontoret på 120 milj. kr. får kvarstå även under regleringsåret 1978/79. Krediten bör, i den mån inflytande införselavgifter inte står till förfogande, kunna användas för ändamål inom och utom fördelningsplanen samt för sockerregleringen.

Fördelningsplanen för regleringsåret 1978/79 föreslås av jordbruksnämnden uppta samma belopp som för regleringsåret 1977/78, dvs. 267,2 milj. kr. med tillägg av inflytande avgifter för fodermedelsimporten beräknade till 140 milj. kr. Beloppet inom fördelningsplanen beräknas sålunda till 407,2 milj. kr. Med hänsyn till ovissheten om den kommande utvecklingen av regleringsekonomi för de olika varuområdena har det inte varit möjligt för nämnden att nu lägga fram en fullständig plan för fördelningen av det preliminärt beräknade beloppet. Vad avser posten för mjölkavkastningskontroll samt för svin- och kött djurskontroll utgår för regleringsåret 1977/78 sammanlagt 21 milj. kr. Detta belopp föreslås höjt till 24 milj. kr. Som ny gemensam rubrik föreslås Djurhälsovård, kontrollverksamhet m. m. Bidraget till fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen som utgår med 250 000 kr. föreslås höjt till 300 000 kr. Jordbruksnämnden avser att återkomma med fullständigt förslag till preliminär fördelning efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen i samband med förslag till avgiftsändringar fr. o. m. den 1 juli 1978.

Jordbruksnämnden föreslår att den liksom hittills, efter hörande av de båda delegationerna, bör få jämka delbeloppen mellan de olika regleringsföreningarna och besluta om fördelning av det belopp som kan komma att stå till nämndens förfogande. Vidare förutsätter nämnden att liksom hittills Svensk spannmålshandel får tillföras införselavgifter för viss s. k. utbytesexport av brödsäd samt att Sveriges oljeväxtintressenter får tillföras de avgiftsmedel som inflyter till följd av höjningar av avgiften för fettvaror som har ägt rum per den 1 juli 1974 och senare.

Jordbruksnämnden har under nu löpande regleringsperiod bemyndigats att använda införselavgifter som inflyter *utanför fördelningsplanen* till ett antal olika ändamål. Nämnden har förut redovisat de yrkanden som i detta avseende gäller för regleringsåret 1977/78. För regleringsåret 1978/79 föreslås medel få tas i anspråk för samma ändamål och med belopp enligt följande uppställning (1 000 kr.).

Utbyteshandel, kött och fläsk	60 000
Pristillägg för får- och lammkött	14 500
Svensk matpotatiskontroll	5 140
Sveriges utsädesförening, potatisförädling	1 995
Sveriges potatisodlares riksförbund	1 950
Ackordhåstorganisationen	475
Bidrag till fraktkostnader för mjölk och grädde	300
Prisåterbäring till pålsdjursuppfödare	4 000
Stöd åt odlingen av vallväxtfröer	4 000
Stöd åt biodlingen	300
Restitution av införselavgifter, styckningsdetaljer kött och fläsk	1 000
Restitution av införselavgifter, ost	3 000
Summa	96 660

Under tidigare år har Svensk kötthandel erhållit ersättning för s. k. utbyteshandel för nötkött från öststaterna. De belopp som förts över till föreningen har tidigare avräknats mot införselavgifterna på slaktvaror innan dessa tillgodoförts fördelningsplanerna.

För regleringsåret 1978/79 föreslår jordbruksnämnden att Svensk kött-handel tillgodoräknas 50 milj. kr. för *utbyteshandel* samt dessutom ett uppskattat belopp av 10 milj. kr. för beräknad import av nötkött från öststaterna. Dessa utbetalningar bör täckas av införselavgifter.

Kostnaderna för ett *pristillägg för får- och lammkött* av 530 öre/kg bestrids med 12 milj. kr. från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område och med resterande belopp från införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen. På grund av ökad slaktvolym bör detta belopp höjas från 13,5 till 14,5 milj. kr.

Utöver pristillägget på 530 öre/kg utgår ett extra pristillägg som bör kunna säsongvarieras. Jordbruksnämnden har för detta ändamål bemyndigats att för regleringsåret 1977/78 använda ett belopp av 11,5 milj. kr. av de medel jordbruket erhåller som ersättning för prisstoppet för kött av andra djurslag. Detta beräknas motsvara ett extra pristillägg av i genomsnitt 230 öre/kg under regleringsåret. Nämnden beräknar kostnaderna för ifrågavarande tillägg till oförändrat 11,5 milj. kr. för regleringsåret 1978/79.

Till *Svensk matpotatiskontroll (SMAK)* har för regleringsåret 1977/78 av medel utanför fördelningsplanen lämnats bidrag med 770 000 kr. för *upplysningsverksamhet på matpotatisområdet*. För regleringsåret 1978/79 har begärts höjning av detta belopp till 1 065 000 kr. på grund av ökade kostnader.

Fr. o. m. regleringsåret 1977/78 har ersättning till SMAK:s arbete med den officiella *kvalitetskontrollen* utgått med 3,5 milj. kr. av medel utanför fördelningsplanen. För regleringsåret 1978/79 har SMAK begärt höjning av detta belopp till 4,5 milj. kr.

Överläggningar med SMAK har visat att dessa yrkanden med hänsyn till möjliga besparings- och rationaliseringsåtgärder bör kunna reduceras. Jordbruksnämnden föreslår därför att SMAK av medel utanför fördelningsplanen tillförs erforderliga belopp för upplysningsarbetet och för

den officiella kontrollen med högst 965 000 kr. resp. högst 4 175 000 kr. Samtidigt föreslås att jordbruksnämnden medges rätt till insyn i SMAK:s ekonomi. I denna fråga har nämnden samrått med lantbruksstyrelsen.

Sveriges utsädesförening, Svalöv, har för regleringsåret 1977/78 erhållit 1 808 000 kr. för finansiering av föreningens *potatisförädlingsverksamhet*. För regleringsåret 1978/79 har begärts höjning av detta belopp till 2 466 000 kr. Föreningen har vidare begärt ett tilläggsanslag på 215 430 kr. för budgetåret 1976/77.

Anslagsframställningen syftar till att möjliggöra oförändrad omfattning av verksamheten. Kostnaderna har räknats upp för inträffade pris- och lönestegringar samt ökning av sociala kostnader. Potatisförädlingsverksamhetens andel i de gemensamma kostnaderna för administration, byggnadsverksamhet, maskininvesteringar, förbrukningsmateriel, information m. m. har föreningen upptagit till 674 173 kr. mot 323 000 kr. för regleringsåret 1977/78.

Jordbruksnämnden föreslår en uppräknig av anslaget för ökade löne- och driftkostnader med 187 000 kr. och att bidrag till utsädesföreningen för potatisförädlingsverksamhet regleringsåret 1978/79 får utgå med 1 995 000 kr.

Sveriges potatisodlars riksförbund har för regleringsåret 1977/78 erhållit ett belopp av 1,8 milj. kr. för förbundets verksamhet med *effektivisering av matpotatisodlingen*. För regleringsåret 1978/79 begärs en ökning av nämnda belopp till 1 950 000 kr. Av tillförda medel förbrukas normalt ca 45 % för instruktörsverksamhet och 55 % för forskningsändamål på matpotatisområdet. Jordbruksnämnden och delegationerna tillstyrker förbundets framställning.

Jordbruksnämnden ifrågasätter principiellt om forskning av det slag som sker vid utsädesföreningen resp. genom potatisodlarförbundets försorg bör finansieras av införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen och nämnden föreslår därför att frågan om dessa verksamheters finansiering fr. o. m. regleringsåret 1979/80 blir föremål för särskild prövning.

Jordbruksnämnden har tidigare haft bemyndigande att ta i anspråk avgiftsmedel utanför fördelningsplanen för *återbäring till pälsdjursuppfödare* av den del av priset för inhemskt foder för minkuppfödning m. m. som är hänförlig till införselavgifterna på fodermedel.

Under perioden 1973/74—1975/76 har sådan återbäring inte skett med hänsyn till de relativt höga internationella priserna. För regleringsåret 1977/78 fick jordbruksnämnden disponera högst 3 milj. kr. för ändamålet. Med hänsyn till bl. a. sjunkande världsmarknadspriser hemställer nämnden om bemyndigande att för regleringsåret 1978/79 av avgiftsmedel utanför fördelningsplanen få disponera högst 4 milj. kr. för ändamålet.

Till fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen har under regle-

ringsåret 1977/78 förts 500 000 kr., varav hälften inom och hälften utanför fördelningsplanen. Lantbruksstyrelsen har föreslagit att fonden under regleringsåret 1978/79 bör tillföras 600 000 kr. Jordbruksnämnden föreslår att halva beloppet, 300 000 kr., får tas av medel utanför fördelningsplanen.

Jordbruksnämndens förslag innebär för regleringsåret 1978/79 ett beräknat överskott av införelavgiftsmedel på 50,8 milj. kr.

2.2.6 Lagförslag

2.2.6.1 Bemyndigande för jordbrukets regleringsföreningar att utöva viss myndighetsfunktion

Jordbruksnämnden framhåller att vissa av de uppgifter som har anförtrots regleringsföreningarna på jordbrukets område innebär myndighetsutövning. Detta gäller t. ex. uppgifter som innefattar att självständigt fatta beslut i ärenden om bidrag till lagring och export, om bidrag till viss odling, om fastställande av inlösenpriser samt om rabatter m. m. Enligt 11 kap. 6 § regeringsformen krävs det stöd av lag för att överlämna förvaltningsuppgift som innefattar myndighetsutövning till bl. a. förening. Enligt övergångsbestämmelserna till regeringsformen äger äldre författning eller föreskrift fortsatt giltighet utan hinder av att den inte har tillkommit i den ordning som skulle ha iakttagits vid tillämpning av regeringsformen. De uppgifter föreningarna har i dag är alltså alltjämt gällande utan hinder av att de inte har beslutats i lag. Däremot kan inte några nya uppgifter av myndighetsnatur läggas på föreningarna utan stöd av lag. Med hänsyn härtill föreslår nämnden att under den inledande bestämmelsen i lagen om prisreglering på jordbrukets område införs en ny paragraf, 1 a §, med ett bemyndigande för regleringsföreningarna att inom resp. varuområde pröva frågor om bidrag eller annat stöd i marknadsreglerande syfte. Sådana uppgifter bör beslutas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, av jordbruksnämnden. Med anledning av den föreslagna nya paragrafen bör en redaktionell jämkning ske beträffande rubriken närmast före 1 §.

2.2.6.2 Anpassning till räntelagen

Enligt 23 § lagen om prisreglering på jordbrukets område skall avgiftsskyldig erlagga ränta på oguldet avgiftsbelopp avseende avgift som uppbärs av jordbruksnämnden efter 7 % om året. Nämnden föreslår att dessa räntebestämmelser bringas i överensstämmelse med 6 § räntelagen (1975: 635) enligt vilken paragraf dröjsmålsränta för år beräknas enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av fyra procentenheter.

2.2.6.3 Avgiftsskyldighet för fläsk- och äggproducent

Enligt gällande bestämmelser i lagen om prisreglering på jordbrukets område erlagger innehavare av slakteri eller köttbesiktningsbyrå slaktdjursavgift för kött av bl. a. tamsvin, när köttet blivit godkänt vid köttbesiktning enligt lagen (1959: 99) om köttbesiktning m. m. (7 § a). I 10 § första stycket g lagen om prisreglering på jordbrukets område föreskrivs att avgift erläggs vid omsättning av kläckeri för levererade hönkycklingar av tamhöns. Enligt 22 § utgår avgift som avses i lagen med belopp som regeringen eller, efter bemyndigande av regeringen, jordbruksnämnden bestämmer.

I det föregående har redovisats jordbruksnämndens förslag till styrning av animalieproduktionens utbyggnad. I förslaget redovisas den tekniska utformningen av ett system med differentierade avgifter på svin- och äggproduktionen. Förslaget förutsätter att avgift skall kunna tas ut direkt av producent. Därför föreslås att uppräkningsen i 10 § första stycket lagen om prisreglering på jordbrukets område kompletteras med dels fläskproducent beträffande tamsvin som han levererar till slakt, dels äggproducent beträffande värphöns som han innehar.

I förslaget förutsätter jordbruksnämnden att nämnden får bemyndigande av regeringen att bestämma avgiftens belopp liksom vid vilken storlek på besättning avgift bör utgå.

3 Stöd till odlingen av vallväxtfrö

3.1 Nuvarande förhållanden

Vallfröstödets utformning fastställdes av riksdagen år 1968 (prop. 1968: 85, JoU 1968: 28, rskr 1968: 266). Stödet utgår främst i form av arealbidrag och omfattar f. n. odlingen av rödklöver, alsikeklöver, timotej, ängssvingel, hundäxing, vitklöver, rödsvingel, ängsgröe, engelskt rajgräs och italienskt rajgräs. De stödberättigade fröerna, som hänförs till tulltaxenr 12.03, åtnjuter f. n. inget gränsskydd. För vissa av vallfröerna är tullfriheten bunden i GATT. För samtliga fröslag hänförliga till tulltaxenr 12.03 har Sverige vidare genom en autonom tullkoncession i EFTA förbundet sig att inte ta ut tull eller motsvarande avgift.

Arealbidragen finansieras med införselavgiftsmedel. Målsättningen med stödet är att möjliggöra en svensk odling motsvarande landets behov av vallfrö. Vid tillfälliga överskott av vissa fröslag kan export- och lagringsstöd utgå. Statens jordbruksnämnd är huvudman för stödet. Inom Sveriges oljeväxtintresscenter, förening u. p. a., finns en särskild nämnd, vallfrönämnden, som ansvarar för detaljutformningen av stödåtgärderna. Vallfrönämnden tillförs f. n. ett belopp av 4 milj. kr. per regleringsår av införselavgiftsmedel utom fördelningsplanen. Huvuddelen av stödet utbetalas i form av arealbidrag och är knutet till kon-

traktsodlingar. Stödet lämnas i princip endast för odling av rikssort och skörden skall kunna godkännas för statsplombering.

De bärgade arealerna ökade under början av 1970-talet för att år 1973 uppgå till ca 12 000 ha, vilket motsvarade den beräknade totala behovsnivån. Därefter sjönk emellertid de skördade arealerna till ca 8 000 ha år 1976. Den kontrakterade arealen år 1978 uppgår till ca 11 400 ha.

Importen av vallfrö har minskat i takt med ökningen av den odlade arealen inom landet samtidigt som exporten ökat något. De senaste åren har importen uppgått till drygt 2 000 ton per år medan exporten har legat mellan 500 och 1 000 ton per år. Importen har till övervägande del bestått av grönytefröer, framför allt ängsgröe och rödsvingel.

3.2 Vallfrönämnden

Vallfrönämnden har gjort en översyn av vallfröstödets utformning och föreslår ökat stöd för den inhemska odlingen. Nämnden framhåller bl. a. att vallfröstödet har visat sig vara ett tillfredsställande instrument för att utöka fröodlingen mot självförsörjning. De kontrakterade vallfröarealerna ökade från ca 5 800 ha år 1969, då det nuvarande stödet infördes, till ca 11 000 ha år 1974. Odlingen har därmed alltmer anpassats till det inhemska behovet. Underskott har förekommit främst i fråga om grönyteväxterna rödsvingel, ängsgröe och engelskt rajgräs. Vid tillfälliga överskott av medelsen rödklöver och timotej har export- och lagringsstöd utgått. För att i fortsättningen kunna upprätthålla en önskvärd fröodling inom landet och för att höja effektiviteten i odlingen krävs emellertid enligt nämnden ändringar av stödets utformning.

Kontraktsodling är enligt vallfrönämnden en förutsättning för en effektiv reglering av marknaden. Möjligheten att genom arealbidraget styra produktionen är dock begränsad. Hur arealbidraget påverkar marknadsbilden beror på om fröslagen kan importeras eller om de är exklusiva för svensk odling. När import är möjlig bestäms prisnivån av importpriserna. Skall en inhemsk behovsproduktion vidmakthållas måste arealbidraget enligt vallfrönämndens mening kompensera odlaren i sådan utsträckning att hans produkt blir billigare för handeln än importvaran. Överskott eller subventionering utomlands av frösorter som är aktuella för den svenska odlingen kan försvåra regleringsåtgärderna. Detta gäller f. n. speciellt för grönytefröerna. Inom EG utgår stöd i form av pristillägg på levererat frö. Dessa pristillägg förtar avsevärt effekten av de svenska arealbidragen.

Ett bibehållande av nuvarande stödsystem kräver därför en ökad insats av prisregleringsmedel för att man skall kunna upprätthålla en önskvärd fröodling inom landet. Nämnden framhåller vidare att arealbidraget minskar skillnaden i lönsamhet mellan hög- och lågavkastande odlingar, vilket främjar en extensiv odling på olämpliga jordar.

För att motverka de negativa effekter som arealbidraget och det inom EG införda pristillägget medför föreslår vallfrönämnden att stödet till vallfröodlingen ges en ny utformning. Målsättningen med stödet bör likasom hittills vara att främja en fröodling som motsvarar det inhemska behovet. Detta bör inte utgöra hinder för en exportproduktion av vissa fröslag då så motiveras av marknadsläget. Nämnden föreslår vidare att arealbidrag och pristillägg bör utgöra det normala odlingsstödet. Arealbidraget bör få ersättas eller kompletteras med pristillägg i den mån nämnden så finner lämpligt. Härigenom bibehålls fördelen av en förhandsgaranti för en viss ekonomisk avkastning som arealbidraget innebär för odlarna samtidigt som odling på mindre lämpliga jordar kan begränsas. För att förhindra att prisbildningen på den svenska marknaden utsätts för konkurrens från en subventionerad export till Sverige och för att minska intresset för reproduktion av svenska rikssorter utomlands föreslår nämnden att införselavgifter bör kunna tas ut vid import av vallfrö. Vid utförsel av frö bör införselavgift svarande mot av resp. företag importerad kvantitet restitueras. I de fall införselavgift inte kan tas ut på grund av att Sverige har bundit gällande tullfrihet i GATT bör möjligheten att häva sådana bindningar undersökas. I den mån bindningarna inte kan hävas måste prisstödet byggas ut i motsvarande grad.

3.3 Statens jordbruksnämnd

Statens jordbruksnämnd delar i stort sett vallfrönämndens åsikter. Sålunda anser jordbruksnämnden att arealbidraget i vissa lägen bör få ersättas med pristillägg för framvunnen skörd. Jordbruksnämnden finner även förslaget att belägga import av vallfrö med införselavgift motiverat av den förändrade marknadssituation som uppstått sedan EG infört prisstöd åt vallfröodlingen. Man påpekar dock att införselavgifter inte kan införas utan komplikationer på grund av gällande GATT-bindningar. En GATT-bindning kan brytas genom omförhandlingar. Vid sådana förhandlingar får man enligt nämnden räkna med att länder som exporterar vallfrö till Sverige kommer att kräva kompensation i form av sänkt gränsskydd i Sverige för andra varor.

3.4 Remissyttrandena

Vallfrönämndens förslag om ett ökat stöd till vallfröodlingen tillstyrks eller lämnas utan erinringar av lantbruksstyrelsen, LRF och samtliga övriga remissinstanser. I fråga om den närmare utformningen av stödet anförs dock erinringar och synpunkter från flera av instanserna.

Förslaget att arealbidraget skall kunna ersättas av eller kompletteras med pristillägg tillstyrks eller lämnas utan erinran av samtliga instanser. *Kommerskollegium* förutsätter dock att de regler som gäller i GATT och EFTA beträffande exportsubventioner iakttas.

Förslaget att införa importavgifter samt att undersöka möjligheten att häva de GATT-bindningar som föreligger för vissa fröer har kommenterats av flera remissinstanser.

Kommerskollegium konstaterar att tullfriheten för vitklöver, ängsgröe och rödsvingel är bunden i GATT och att således omförhandlingar måste ske om införselavgifter införs för dessa fröer. Vidare framhåller kollegiet att Sverige i EFTA genom en autonom tullkoncession förbundet sig att inte ta ut tull eller fiskal avgift som innehåller skyddselement för någon vara under tulltaxenr 12.03. Ett upphävande av den svenska koncessionen torde få ske genom ett nytt rådsbeslut och övriga EFTAländer kan då komma att ompröva sina koncessioner. Omförhandlingar i GATT och EFTA bör enligt kollegiets mening inte ske utan synnerligen starka skäl. Från allmän handelspolitisk synpunkt och med tanke på att importen varit relativt konstant under senare år förordar därför kollegiet att frågan om införande av införselavgifter får anstå tills vidare. *Lantbruksstyrelsen* anser att det är önskvärt att införselavgifter kan tas ut för att möta subventionerad export, men med hänsyn till bl. a. de svårigheter som kan förväntas uppstå vid omförhandling av GATT-bindingen finner styrelsen förslaget tveksamt och anser därför att denna del av vallfrönämndens förslag bör anstå. *Statens centrala frökontrollanstalt* framhåller att det är angeläget att självförsörjningen av vallfrö för jordbrukets behov bibehålls för att undvika att den inhemska vallodlingen blir baserad på frö av utländska sorter med lågt odlingsvärde. Frökontrollanstalten anser därför att importavgifter bör införas vid behov för arter som inte omfattas av GATT-avtalet. *Generaltullstyrelsen* har från administrativ synpunkt intet att invända mot att införselavgifter införs för specifika fröslag.

4 Avveckling av det särskilda övergångsbidraget

4.1 Nuvarande förhållanden

I sitt yttrande över 1972 års jordbruksutrednings betänkande (SOU 1977: 17) Översyn av jordbrukspolitiken har lantbruksstyrelsen bl. a. tagit upp frågan om det särskilda övergångsbidraget till lantbrukare. Styrelsen anser att stödet är alltför administrativt betungande i förhållande till den ekonomiska betydelse det har för jordbrukarna. Styrelsen föreslår därför att det avvecklas. I enlighet med vad som anfördes i propositionen om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m. har lantbruksstyrelsen fått i uppdrag att utreda kostnaderna och formen för en avveckling av det särskilda övergångsbidraget åt jordbrukare. Styrelsen inkom den 20 februari 1978 med sina förslag.

Enligt kungörelsen (1967: 422) om särskilt övergångsbidrag och avgångsvederlag åt jordbrukare lämnas särskilt övergångsbidrag till alla

jordbrukare som har fått arealtillägg eller övergångsbidrag för kalenderåret 1966 eller fått leveranstillägg för mjölk regleringsåret 1966/67. Vidare krävs att brukningsenhetens åkerareal uppgår till minst 2,0 ha och att brukaren har varit mantalsskriven på fastigheten och brukat den under större delen av året. Stödets syfte är att under en övergångsperiod ersätta det tidigare småbruksstödet.

Särskilt övergångsbidrag utgår inte till den som under året före det år, för vilket bidrag sökes, fyllt 65 år eller åtnjutit hel förtidspension enligt lagen om allmän försäkring.

Övergångsbidrag utgår inte heller till den som är född efter år 1912, såvida han icke på grund av nedsatt arbetsförmåga är svårplacerad på arbetsmarknaden eller av annan omständighet av social natur är i särskilt behov av sådant bidrag. Den första kategorin bidragstagare, dvs. födda senast år 1912, bortfaller fr. o. m. bidragsåret 1978.

Fr. o. m. budgetåret 1978 återstår således endast brukare som är fysiskt eller socialt handikappade och födda år 1913 eller senare. Denna grupp omfattade under bidragsåret 1976 ca 1 650 brukare. Ett visst bortfall sker varje år huvudsakligen på grund av dödsfall eller att hel förtidspension erhålls, men till följd av spridningen till även relativt låga åldrar inom gruppen skulle bidragen vid fortsatt stöd inte upphöra förrän om ca 30 år.

År 1976 uppgick bidragen i genomsnitt till 600 kr. per bidragstagare.

4.2 Lantbruksstyrelsen

Lantbruksstyrelsen har inte funnit det möjligt att ersätta övergångsbidraget med annan stödform. Med hänsyn till den betydelse bidraget torde ha för bidragstagarna trots dess blygsamma storlek anser sig styrelsen inte heller kunna föreslå att stödet bara upphör från viss tidpunkt. Styrelsen föreslår därför att stödet avvecklas på så sätt att de personer, som beviljas särskilt övergångsbidrag för år 1977 och är i sådan ålder att de vid oförändrade förhållanden kan bedömas erhålla sådant stöd även under kommande år, beviljas en engångsersättning. Engångsersättningen skall beräknas som summan av det antal övergångsbidrag bidragstagaren kan antas erhålla i framtiden fr. o. m. bidragsåret 1978, dock längst t. o. m. bidragsåret 1987. Framtida bidrag skall diskonteras till hösten 1978 efter 8 % ränta.

Kostnaden vid avvecklingen på detta sätt beräknar styrelsen till ca 4 milj. kr.

Utbetalning av övergångsbidragen för år 1977 sker den 30 september 1978. Styrelsen föreslår att engångsersättning därefter utan ansökningsförfarande lämnas i form av en extra utbetalning under budgetåret 1978/79 till dem som erhållit bidrag för år 1977 och har sådan ålder att bidrag skulle ha kunnat lämnas kommande år.

4.3 Remissyttrandena

Statskontoret, statens jordbruksnämnd och LRF tillstyrker lantbruksstyrelsens förslag i dess helhet. *Statskontoret* förutsätter att de bidragstagare som behöver ekonomiskt stöd i fortsättningen kan få detta inom ramen för socialvården. *LRF* framhåller att avvecklingen inte bör uppfattas som att stödbehovet har bortfallit och att detta bör beaktas vid beviljande av andra sociala och arbetsmarknadsmässiga bidrag.

RRV ifrågasätter om det är erforderligt med en engångsersättning till stödtagarna vid en avveckling. Om behovet av sådan ersättning anses föreligga finner verket att denna bör beräknas på annat sätt än vad lantbruksstyrelsen har föreslagit.

5 Företagshälsovården och försäkringssystemet för lantbrukare

5.1. Nuvarande förhållanden

Inom ramen för de belopp som tillerkänts jordbruket och viss livsmedelsindustri som kompensation till följd av kostnadsutvecklingen samt anpassning av jordbrukarnas inkomster till den allmänna inkomstutvecklingen har avsatts vissa belopp för sociala satsningar. För regleringsåret 1977/78 uppgår ifrågavarande belopp till sammanlagt 217 milj. kr., vilket har tilldelats jordbruket som bidrag av budgetmedel (prop. 1976/77: 94, JoU 1976/77: 28, rskr 1976/77: 257). För uppbyggnad av företagshälsovård inom lantbruket har fr. o. m. regleringsåret 1976/77 avsatts 2 milj. kr. per år. Regleringsåret 1977/78 avsattes 50 milj. kr. för uppbyggnad av ett försäkringssystem för lantbrukarna. Försäkringssystemet avses börja tillämpas den 1 juli 1978.

5.2 Statens jordbruksnämnd

Jordbruksnämnden framhåller att de genom statsmakternas beslut fördelade beloppen till bl. a. utbyggnad av företagshälsovård och försäkringssystem inom lantbruket är att betrakta som jordbrukets egna medel att användas till angivna syften. Genom att medlen utgår som budgetanslag har staten emellertid som bidragsgivare visst intresse av att kunna kontrollera att företagshälsovården resp. socialförsäkringsskyddet utformas enligt vad som har förutsatts vid bidragens beviljande. I det följande återges jordbruksnämndens redovisning av hur lantbruket har tänkt sig utformningen av företagshälsovården och socialförsäkringsskyddet samt jordbruksnämndens förslag till administration av ifrågavarande verksamheter.

Lantbrukets företagshälsovård. LRF, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet, Skogs- och lantbrukstjänstemannaförbundet samt Svenska lantarbetareförbundet överenskom år 1976 att etablera samarbete om före-

tagshälsovård inom lantbruket. Samarbetet sker genom ett för ändamålet bildat bolag, Lantbrukshälsan AB.

Huvudsyftet med skapandet av Lantbrukshälsan AB är att bygga upp en företagshälsovård liknande den som förekommer inom näringslivet i övrigt. Målet är att genom arbetsplatsanpassad verksamhet förebygga ohälsa till följd av arbetet. Detta skall nås genom bl. a. rutinemässiga hälsokontroller, individuella hälsoundersökningar och medicinska konsultationer samt genom tekniska insatser beträffande enskilda arbetsplatser. Företagare och anställda inom lantbruket och familjemedlemmar som är verksamma i företaget skall få tillgång till företagshälsovården. Den som anlitar företagshälsovården skall betala avgift enligt taxa. Avsikten är att företag inom det egentliga jordbruket skall betala enligt en taxa och företag med inriktning på skogs- eller trädgårdsbruk m. m. enligt en annan, högre taxa.

Lantbrukshälsan AB avser att under resten av 1970-talet skaffa sådana erfarenheter att en utbyggnad på bred front av lantbrukets företagshälsovård kan ske. Avsikten är att få till stånd en utbyggnad inom ca fem områden med en anslutning av ca 10 000 personer omkring år 1980.

Jordbruksnämnden anser att som villkor för det statliga bidraget till jordbrukets företagshälsovård bör gälla att taxan för anslutning till företagshälsovården fastställs av nämnden efter förslag av Lantbrukshälsan AB och efter samråd med i fråga om sådan taxesättning sakkunnig statlig myndighet, t. ex. riksförsäkringsverket eller arbetarskyddsstyrelsen. Nämnden bör få utse en revisor att granska Lantbrukshälsan AB:s räkenskaper och förvaltning.

Lantbrukarnas socialförsäkringsskydd. Enligt planerna skall lantbrukarnas socialförsäkringsskydd omfatta ett kompletterande skydd utöver vad som tillförsäkras alla i Sverige bosatta personer enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring och enligt lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring. Försäkringstagare inom lantbrukarnas socialförsäkringsskydd skall vara egna företagare inom jordbruket och sådana familjemedlemmar till företagare som är verksamma inom jordbruksföretaget. Dessa grupper avses genom socialförsäkringsskyddet få ett försäkringsskydd som motsvarar det som anställda i allmänhet åtnjuter på grund av kollektivavtal. Några särskilda åtgärder från försäkringstagarernas sida för att få vara med i lantbrukarnas socialförsäkringsskydd behövs inte. Först när ett skadefall inträffar, skall den enskilde försäkringstagaren ge sig tillkänna. Försäkringsskyddet avser således samtliga i Sverige bosatta personer som uppfyller kraven på att vara företagare inom jordbruket eller familjemedlem till sådan företagare. Vissa kvalifikationer skall vara uppfyllda med avseende på främst företagets bruttointäkt och lantbrukarens egen nettoinkomst från jordbruket. Socialförsäkringsskyddet avses omfatta tre delar, arbetsskadeförsäkring, gruppliv-

försäkring och gruppsjukförsäkring. Den enskilde behöver inte erlägga några premier, utan premierna betalas kollektivt av sådana statsmedel som tillkommer jordbruket i jordbruksuppgrörelserna.

Socialförsäkringsskyddet avses administrativt bli utformat så att LRF tecknar avtal med en grupp av försäkringsbolag som sedan efter sedvanlig skadereglering betalar ut försäkringsersättning.

Jordbruksnämnden anser att även i detta fall bör staten i egenskap av bidragsgivare kunna utöva viss tillsyn över att medlen används till det ändamål för vilket de tillskjutits. LRF bör kunna teckna avtal med försäkringsgivare om kollektiv försäkring för alla lantbrukare som fyller de angivna kvalifikationerna. Beträffande vem som är att anse som försäkringsgivare hänvisar nämnden till definitionen i 2 § lagen (1927: 77) om försäkringsavtal. Nämnden erinrar om att försäkringsinspektionen enligt sin instruktion (1965: 709) har till uppgift att utöva tillsyn över försäkringsväsendet.

Avtalet mellan LRF och försäkringsgivarna bör enligt jordbruksnämnden utformas så att varje försäkringstagare får individuell rätt gentemot försäkringsgivaren. Som villkor bör i övrigt gälla att försäkringsvillkoren godkänns av statens jordbruksnämnd efter förslag från LRF och efter samråd med i försäkringsfrågor sakkunnig statlig myndighet, t. ex. försäkringsinspektionen.

Jordbruksnämnden framhåller vidare att som villkor bör gälla att om enskild försäkringstagare är missnöjd över försäkringsgivarens beslut i fråga om omfattningen av försäkringsskyddet eller i fråga om skadereglering, skall han kunna vända sig till en särskild skaderegleringsnämnd.

5.3 Remissyttrandena

Flertalet remissinstanser tillstyrker i huvudsak den föreslagna inriktningen och administrationen av *lantbrukets företagshälsovård*.

Några remissinstanser framför avvikande synpunkter på den inriktning av verksamheten som lantbruket har tänkt sig. *Socialstyrelsen* pekar på risken för att parallella resurser byggs upp jämsides med den offentliga hälso- och sjukvården. I takt med att den offentliga öppna vården byggs ut kommer behovet av kompletterande verksamhet att minska. Styrelsen hänvisar även till det utredningsarbete som f. n. pågår inom utredningen om företagshälsovården och den yrkesmedicinska verksamheten och som har att ta upp centrala frågor rörande företagshälsovårdens framtida ställning och uppgifter. Styrelsen anser att verksamheten bör inskränkas till tekniska insatser för enskilda arbetsplatser, dvs. närmast en bevakning av arbetarskyddsaspekter inom jordbruket. *RRV* finner också att den hälsovårdande verksamheten inom jordbruket bör ges en sådan inriktning att uppgifter inte övertas från den allmänna sjukvården.

Lantbruksstyrelsen framhåller att det är angeläget att Lantbrukshälsan

AB i sin verksamhet utnyttjar möjligheter till samarbete med bl. a. lantbruksnämnderna som har att beakta frågor rörande arbetsmiljön. SAF anser att det är angeläget att lantbrukets företagshälsovård utformas i enlighet med det system som enligt arbetsmiljöavtalet gäller för SAF—LO—PTK-området.

Riksförsäkringsverket erinrar om den ersättning som f. n. kan utgå från den allmänna försäkringen till företagshälsovård. Enligt lagen om allmän försäkring kan överenskommelse om gottgörelse träffas med arbetsgivare som anordnar vård för sina anställda. Enligt de nu gällande ersättningsbestämmelserna begränsas ersättningen till att i princip avse endast sjukvård. *Riksförsäkringsverket* och *socialstyrelsen* har framlagt förslag om att möjligheterna till ersättning för förebyggande medicinsk vård skall förstärkas. Även *socialstyrelsen* och *RRV* erinrar om detta förslag.

Förslaget att jordbruksnämnden skall vara tillsynsmyndighet och fastställa taxan för företagshälsovården lämnas i stort sett utan erinran av remissinstanserna.

LRF påpekar att inte alltför vittgående slutsatser kan dras av en jämförelse mellan principerna för taxesättning inom företagshälsovården och avbytarverksamheten. *Riksförsäkringsverket* och *arbetarskyddsstyrelsen* avstyrker förslaget att samråd skall ske med endera av dessa myndigheter vid fastställande av taxan för företagshälsovården. Inte heller *RRV* förordar några formella krav på samråd med annan myndighet, t. ex. verket självt, i samband med att taxa fastställs.

Förslaget till administration av *lantbrukarnas socialförsäkringsskydd* tillstyrks av remissinstanserna. *Riksskatteverket* framhåller dock att en lagreglering på skatterättens område är nödvändig för att försäkringssystemet lämpligen skall kunna genomföras.

Enligt *riksskatteverket* talar det föreslagna systemet för att det skattemässigt förutsätter s. k. tyst kvittning mellan förmånen att staten erlägger premien och den enskildes principiella avdragsrätt. I fråga om grupplivförsäkringsdelen synes enligt riksskatteverket gällande skatteregler kunna tillämpas sedan avdragsrätt för premie för grupplivförsäkring införts vid beräkning av inkomst av jordbruksfastighet. Den tysta kvittningen måste dock enligt riksskatteverket även i detta fall regleras i kommunalskattelagen. Vad däremot gäller gruppssjukförsäkrings- och den avtalade arbetsskadeförsäkringsdelen föreligger samma principiella problem som vad gäller LO-SAF-kollektivets s. k. AGS- och TFY-försäkringar. Riksskatteverket anser att statsmakternas ställningstagande i detta lagstiftningsärende bör avvaktas innan försäkringssystemet inom lantbruket byggs upp.

Försäkringsinspektionen framhåller att de i lagen om försäkringsrörelse intagna soliditets- och skälighetskraven liksom lagens bestämmelser i övrigt om tillsyn kommer att avse även denna del av försäkringsbolags

rörelse. Från kontrollsynpunkt är det enligt inspektionen av vikt att jordbrukarförsäkringarna kommer att utgöra egna premiekollektiv, vilkas ekonomi skall hållas skild från resp. försäkringsbolags övriga verksamhet. Inspektionen förutsätter att i enlighet med förslaget samråd sker med inspektionen före nämndens slutliga ställningstagande till försäkringsvillkoren.

RRV anser att företagsformen i princip inte skall vara avgörande för om viss person skall omfattas av försäkringsskyddet. Verket förutsätter vidare att för deltidslantbrukare skall samordning av utgående förmåner ske med annan kompletterande försäkring av kollektivt slag.

LRF framhåller att det kan bli nödvändigt med förändringar i kvalifikationsgränserna eller i förmånernas omfattning för socialförsäkringsskyddet.

Svenska försäkringsbolags riksförbund framhåller att motsvarande försäkringssystem för arbetstagare redan är etablerade och har visat sig väl fylla angivna syften. Liknande synpunkter anförs av *Folksam* som framhåller att det föreslagna kompletterande försäkringssystemet för lantbrukarna är en angelägen trygghetsfråga som får en tillfredsställande lösning.

Datainspektionen har tagit upp administrationen av företagshälsovården och försäkringssystemet mot bakgrund av ett eventuellt behov av centralt personregister i datalagens mening. *Datainspektionen* förklarar sig beredd att meddela föreskrifter för sådant register vid ansökan om tillstånd.

6 Utbyggd avbytar-service inom jordbruket

6.1 Nuvarande förhållanden

Den nuvarande avbytarverksamheten tillkom efter beslut av riksdagen år 1975 (prop. 1975: 55, JoU 1975: 11, rskr 1975: 166). Beslutet innebar att en riksomfattande avbytarverksamhet skulle byggas upp med *LRF* som huvudman och med lantbruksstyrelsen som tillsynsmyndighet. Verksamheten sköts av Lantbrukets Avbyttjänst AB (Avbyttjänsten), som är helägt av *LRF*. Verksamheten har organiserats i 22 regioner, vilka täcker hela landet och i normalfallet omfattar ett län. Arbetsledarfunktionen sköts för bolagets räkning av mejeriföreningar, husdjursföreningar eller hushållningssällskap samt i ett fall av lantbruksnämnd.

Rådgivande organ är lantbrukets avbyttarnämnd med företrädare för *LRF*, lantbruksstyrelsen, *AMS* och Svenska lantarbetareförbundet. I varje region finns i regel ett s. k. avbyttarråd.

Lantbruksstyrelsen fastställer grundavgifter och avgiftsregler efter förslag av *LRF* och efter hörande av avbyttarnämnden. Vidare granskar

och godkänner styrelsen verksamhetsplaner och årsredogörelser.

Verksamheten är öppen för alla lantbrukare med djur. Den avser i första hand att ge djurägarna möjlighet till regelbunden ledighet en—två dagar i månaden. Mellan Avbyttjänsten och de djurägare som vill delta i den regelbundna ledigheten tecknas ett abonnemangsavtal. De abonnerade dagarna utgör basen för verksamheten. I mån av tillgång på avbytare kan avbyttjänster erbjudas även för dagar utöver de abonnerade samt vid sjukdom och militärinkallelse.

Verksamheten har sedan tillkomsten byggts ut i den takt det gått att rekrytera avbytare. Den 1 januari 1978 fanns 560 ordinarie avbytare och 485 s. k. reservavbytare som bl. a. arbetar vid ordinarie avbytares sjukdom. Ca hälften av avbyttarna har rekryterats och utbildats vid AMS-kurser.

Djurägare med produktion av mjölk eller smågrisar får avgiften reducerad med hänsyn till besättningens storlek. Sålunda erlägger djurägare med en besättning som omfattar 1—14 s. k. koenheter 25 % av full avgift. Full avgift tas ut vid besättningar med mer än 45 koenheter. Avgiftens storlek beror vidare bl. a. på om djurägaren abonnerar och på veckodagen. Full avgift är f. n. för abonnerade vardagar utom lördagar 260 kr. samt för lördagar och söndagar 340 kr.

Kostnaderna för administration, avbyttarnas spilltid och resor samt för avgiftsreduceringen täcks av medel som vid överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter avsatts för låginkomstsatsningar. För verksamhetsåret 1978 beräknas medelsbehovet till 36 milj. kr.

6.2 Utredningen om utbyggd avbyttarservice inom jordbruket

Utredningens uppdrag har varit att lämna förslag till lösningar av avbyttarproblemen vid lantbrukarnas sjukdom, militärtjänstgöring och semester.

På grundval av olika undersökningar om behovet av avbytare inom animalieproduktionen bedömer utredningen att ca 22 000 företag har behov av planlagd ledighet. Denna uppdelas i dels regelbunden kortare ledighet på en—tre dagar per månad, dels sammanhängande ledighet ca fem—tio dagar en—två gånger per år. 17 000 företag beräknas ha behov av avbytare vid sjukdom och ca 1 500 djurägare beräknas behöva avbytare vid militärinkallelse.

Utredningen räknar med att i genomsnitt 30 dagar per år och företag kommer att efterfrågas för planlagd ledighet. Antalet sjukdagar med sjukavbytare per animalieproducent uppskattas till tio dagar. För att tillgodose nämnda avbyttarbehov behövs enligt utredningen en personalstyrka på ca 5 300 avbytare, varav ca 3 500 heltidsanställda och återstoden deltidsanställda. För att klara den ojämna efterfrågan på avbytare vid främst sjukdom föreslår utredningen att de fast anställda avbyttarna

kompletteras med s. k. reservavbytare.

Utredningen har av olika orsaker räknat med att en uppbyggnadsperiod på ca tio år behövs. Tillgången på utbildade avbytare bedöms främst bestämma takten i utbyggnaden. Med en tioårig uppbyggnadsperiod av verksamheten uppskattas rekryteringsbehovet till ca 600 avbytare år 1979, ca 1 000 år 1985 och ca 1 600 år 1989. När verksamheten är fullt utbyggd behöver ca 1 100 avbytare rekryteras årligen.

Utredningen föreslår att huvuddelen av rekryteringsbehovet vid fullt utbyggd verksamhet tillgodoses genom den reguljära utbildningen. Denna utbildning är f. n. inte dimensionerad med hänsyn till behovet av avbytare. F. n. finns i landet ca 1 900 platser för grundläggande yrkesutbildning inom jordbruket. För att bli avbytare erfordras därutöver praktik och vidareutbildning. I första hand kommer därvid i fråga en 20-veckors kurs i animalieproduktion. Sammanlagt omfattar denna kurs 160 elevplatser per år. Mot bakgrund av den begränsade kapaciteten inom den reguljära utbildningen framstår det enligt utredningen som klart att denna måste utökas avsevärt för att på sikt tillgodose rekryteringsbehovet av avbytare. Målet bör enligt utredningen vara att resurserna dimensioneras så att avbytarverksamheten inom tio år kan nå en omfattning som motsvarar efterfrågan på avbytare.

Under uppbyggnadsskedet föreslås den reguljära utbildningen kompletterad med arbetsmarknadsutbildning. F. n. finns inom denna en sexveckors avbytarkurs. Kraven för tillträde är minst ett års erfarenhet av djurskötsel samt genomgången grundläggande lantbruksutbildning eller motsvarande kunskaper förvärvade genom mångårig yrkesverksamhet. För budgetåret 1977/78 har planerats ett tjugotal sådana kurser med 10 — 15 deltagare i varje.

Utredningen anser att arbetsmarknadsutbildningen under uppbyggnadsskedet bör anpassas så att uppställda mål för verksamhetens utveckling kan nås. På grund av att avbyтарыket nyligen har förklarats som bristyrke bedöms möjligheterna att rekrytera avbytare ha ökat. För att ytterligare öka rekryteringsunderlaget föreslås att, vid sidan av sexveckorskursen, en 24-veckors kurs inrättas för personer med kortare yrkeserfarenhet inom djurskötsel och med ringa teoretisk utbildning. Utredningen anser vidare att olika sätt bör prövas för kursernas genomförande, bl. a. deltidstudier och kurser förlagda inom pendlingsavstånd från bostadsorten.

Undersökningar som utredningen gjort av lantbrukarnas sjukförsäkringsförhållanden m. m. visar att endast hälften av lantbrukarna har noll karensdagar. En tredjedel har tre karensdagar. Resten av lantbrukarna har 33 eller 93 dagars karenstid eller står utanför sjukpenningförsäkringen, exempelvis genom att ha begärt undantagande från ATP. Det senare gäller ca 15 000 lantbrukare. Undersökningarna visar vidare att lantbrukare med animalieproduktion i genomsnitt är sjuka 14 dagar

per år med sjukpenning. Till detta kommer sjukdagar utan sjukpenning på grund av karenstider. Det för svenska folket genomsnittliga antalet sjukdagar är ca 23. Sjukdagarna har visat sig öka med stigande ålder. Eftersom lantbrukarkårens genomsnittsålder är högre än genomsnittet för totalbefolkningen borde lantbrukarna enligt utredningen snarare ha fler än färre sjukdagar per år än befolkningens genomsnitt. Utredningen anser att svårigheterna att skaffa ersättare sannolikt är en starkt begränsande faktor vad gäller djurägarnas möjligheter att sjukskriva sig.

Utgångspunkten för utredningens förslag angående villkoren för att anlita avbytare vid sjukdom och föräldraledighet är att lantbrukarna skall tillförsäkras en ekonomisk grundtrygghet vid sjukdom, som är likvärdig med den andra samhällsgrupper åtnjuter. Det förutsätter enligt utredningen att avbytare kan anlitas till en kostnad som motsvarar den inkomst som den sjuke skulle ha erhållit av det arbete som avbytare utför i hans ställe.

Utredningen föreslår att djurägare i mån av tillgång på avbytare får rätt att anlita avbytare från första sjukdagen till en kostnad som motsvarar sjukpenningen. Det förutsätts då att vederbörande har noll eller tre karensdagar och har en sjukpenninggrundande inkomst på 4 500 kr. eller mer. Vidare skall det aktuella sjukdomsfallet ha anmälts till försäkringskassan. I de fall lantbrukare som har 33 eller 93 dagars karenstid anlitar avbytare under karenstiden föreslås att nuvarande regler för avgiftsuttag tillämpas även i fortsättningen. Samma föreslås gälla dem som står utanför sjukpenningförsäkringen. Avgifterna bör i de senare fallen dock alltid vara minst lika stora som den sjukpenning som vederbörande hade varit berättigad till om han omfattats av sjukpenningförsäkringen.

I de fall lantbrukare från arbetsskadeförsäkringen uppstår egenpenning eller egenlivränta som är beroende av vederbörandes ålder och/eller tidigare arbetsinkomst bör avgiften baseras på såväl den sjukpenninggrundande inkomsten som ersättningen i fråga.

Möjligheterna att tillhandahålla avbytare bedöms som förut nämnts vara begränsade under uppbyggnadsskedet. Utredningen drar mot den bakgrunden upp vissa riktlinjer för inriktningen m. m. av verksamheten under detta skede. Sålunda bör avbytarservicen i första hand inriktas på de lantbrukare med animalieproduktion som är helt beroende av inkomsten från jordbruket. Utredningen utformar reglerna för avgiftsuttag och prioritering med utgångspunkt från dessa lantbrukares förhållanden. Bl. a. föreslås att avgiften vid sjukdom alltid skall utgöras av hela sjukpenningen. Det innebär att även den del av sjukpenningen som i många fall kan härledas från inkomst av tjänst ingår i avgiften.

Utredningen finner det vidare mest angeläget att sörja för en akut hjälp under den första delen av varje sjukdomstillfälle. De som drabbas av en längre tids sjukdom får därigenom tid att lösa ersättningsfrågan på annat sätt. Enligt utredningen torde därför möjligheten att erhålla avby-

tare vid sjukdom behöva begränsas till ett visst antal dagar vid varje sjukfall. För främst arbetsmoment i samband med sådd och skörd föreslås även lantbrukare utan animalieproduktion få anlita avbytare till en kostnad som motsvarar sjukpenningen. I de fall ledighet med föräldrapenning behövs för vård av sjukt barn, vid sjukdom hos barnets ordinarie vårdare eller vid annat barns födelse i familjen föreslås avbytare få anlitas till en kostnad som motsvarar föräldrapenningen.

Den administrativa samordningen med sjukförsäkringssystemet föreslås ske på så sätt att sjukpenning utbetalas enligt gängse rutiner från försäkringskassan till den sjukskrivne. Utifrån uppgift om sjukpenningens storlek m. m. debiterar Avbyttjänsten sedan lantbrukaren de utförda tjänsterna.

I de fall avbytare anlitas till följd av inkallelse till militär repetitionsutbildning föreslår utredningen att avgiften skall motsvara den ersättning som lantbrukaren erhåller för de dagar avbytare anlitas.

Om målet för verksamheten att kunna tillgodose efterfrågan på avbytare skall kunna nås, anser utredningen att den planlagda ledigheten måste vara basen i organisationen. Abonnemangsförfarandet bör enligt utredningen göras så flexibelt att en relativt stor del av efterfrågan på avbytare vid sjukdom och militärinkallelse kan klaras av inom ramen för den ordinarie verksamhetens resurser. Abonnemangsförfarandet för den planlagda ledigheten bör därför utformas så att djurägarna får möjlighet att abonnera på högst 50 dagar per år. De djurägare som abonnerar på fler än 25 dagar per år måste dock vara beredda att avstå tio dagar per år för de fall avbytare behövs vid sjukdom eller andra hastigt uppkomna behov av avbytare. De abonnerande djurägarna bör ha rätt att schemalägga de abonnerade dagarna så att en sammanhängande ledighetsperiod om sju-tolv dagar erhålls en gång per år. Övriga animalieproducenter föreslås i mån av tillgång på avbytare få en ledighetsperiod per år om högst tolv dagar. Utredningen anser att reglerna bör omprövas av huvudmannen så snart tillräckliga erfarenheter vunnits av det föreslagna systemet.

De ca 50 sambeten som finns i landet har hittills fått ett visst ekonomiskt stöd från Avbyttjänsten. Utredningen anser att denna bidragsgivning bör fortsätta.

Utredningen anser inte att det finns anledning att göra några väsentliga förändringar i de prioriteringsregler som tillämpats i den nuvarande verksamheten. När de abonnerande lantbrukarnas flexibla dagar tas i anspråk bör dock alltid abonnerande djurägare inom kretsen prioriteras före icke abonnerande. Det bör ankomma på huvudmannen efter hörande av avbyttarnämnden att fastställa prioriteringsreglerna.

Utredningen finner att den nuvarande organisationen av verksamheten fungerat väl. Det anses vidare angeläget att de medel som avsätts för avbyttjänstgöring vid sjukdom och militärtjänstgöring används på så

effektivt sätt som möjligt. Enligt utredningen sker detta bäst genom att all avbytarverksamhet samordnas. Det bör därför ankomma på LRF att även svara för huvudmannaskap och ledning av avbytarverksamheten vid sjukdom och militärtjänstgöring. Utredningen anför vidare att det efter hand som verksamheten utvidgas kan finnas anledning att se över den regionala organisationen.

Lantbruksstyrelsen föreslås även fortsättningsvis vara tillsynsmyndighet med uppgift att granska och godkänna verksamhetsplaner och årsredogörelser. Utredningen anser vidare att de rådgivande organen bör finnas kvar i nuvarande form och med oförändrade uppgifter. Skolöverstyrelsen föreslås adjungerad till avbytar nämnden när utbildningsfrågor behandlas.

Taxan för anlåtande av avbytarverksamhetens tjänster föreslås även fortsättningsvis fastställas av lantbruksstyrelsen efter förslag från Avbytar-tjänsten och efter hörande av lantbrukets avbytar nämnd. Utredningen förutsätter att härvid beaktas eventuella överenskommelser vid överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter rörande exempelvis nivån på taxan.

Behovet av medelstillskott, dvs. totala kostnader med avdrag för lantbrukaravgifter, beräknar utredningen uppgå till 56 milj. kr. år 1979, 153 milj. kr. år 1984 och 258 milj. kr. år 1989. Av detta medelsbehov avser ca 6 milj. kr. år 1979, 30 milj. kr. år 1984 och 60 milj. kr. år 1989 nettokostnaden för avbytar service vid sjukdom och militärinkallelse.

Enligt utredningens mening är det av olika anledningar särskilt angeläget för samhället att göra det möjligt för animalieproducenterna inom jordbruket att kunna sjukskriva sig och vårda sin hälsa på samma sätt som övriga samhällsgrupper kan. Vidare anses inte lönsamheten inom animalieproduktionen generellt sett vara sådan att täckning erhålls för de merkostnader som i de allra flesta fall uppstår vid brukarens sjukdom. Vid 1977 års jordbrukspolitiska beslut underströks att avbytarverksamheten, som en del av den sociala standarden inom jordbruket, måste ägnas stor uppmärksamhet i framtiden. Utredningen tillmäter detta ståndpunktstagande stor betydelse för möjligheterna att realisera förslagen bl. a. rörande avbytare vid sjukdom. De animalieproducerande lantbrukarna måste få praktiska och ekonomiska möjligheter att anlita avbytare. Skillnaden mellan lantbrukaravgiften och den totala kostnaden för avbytare bör enligt utredningens mening täckas med särskilda medel. Medelsbehovet för den del av verksamheten som rör avbytare vid sjukdom och militär repetitionsutbildning föreslås behandlat i särskild ordning vid överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter.

Medelsbehovet för den planlagda ledigheten föreslås liksom hittills finansieras med medel som avdelas i samband med överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter.

Innan utredningens förslag kan genomföras erfordras viss tid för information, planering och utarbetande av vissa administrativa rutiner. Utredningen föreslår därför att de föreslagna reglerna för ett utbyggt avbytarssystem skall träda i kraft den 1 januari 1979.

6.3 Remissyttrandena

Utredningens förslag till vidareutveckling av avbytarssystemet tillstyrks eller lämnas utan erinran av remissinstanserna.

Statens jordbruksnämnd och *LO* finner avbytarssystemet angeläget om mjölkproduktionen skall kunna upprätthållas i önskvärd omfattning. *LRF* anser att förslaget är väl utformat för att tillgodose det mest angelägna behovet av avbytare vid sjukdom, militärinkallelse och semester.

LRF framhåller vidare att det är vanskligt att fastställa det framtida behovet av avbytare. Förbundet konstaterar att behovet kan visa sig bli större än vad utredningen har bedömt. Om så blir fallet är det angeläget att tillräckliga resurser ställs till förfogande. Liknande synpunkter anförs av *Hushållningssällskapens förbund*. *Svenska lantarbetareförbundet* är tveksamt till den takt i utbyggnaden som utredningen har föreslagit om kravet på god kvalitet på avbytarna skall tillgodoses. Förbundet anser att verksamhetens kvalitet torde vinna åtskilligt på en lugnare utbyggnadstakt än vad utredningen har skisserat.

Flera remissinstanser har understrukit vikten av att den reguljära utbildningen byggs ut till att även omfatta avbytare. *AMS* delar utredningens förslag att avbytarutbildningen på sikt bör inordnas i gymnasieskolan. I avvaktan härpå anser styrelsen att utbildningen liksom hittills bör ske inom arbetsmarknadsutbildningen. Styrelsen framhåller i samband härmed det ökade behovet av praktikplatser. *Skolöverstyrelsen* framhåller att förslaget främst torde medföra att kurserna i animalieproduktion och driftledning behöver byggas ut. Problemet är att skolornas resurser f. n. är intensivt utnyttjade inte bara när det gäller resurser för färdighetsutbildning utan även i fråga om undervisningslokaler. Även en mer måttlig utbyggnad än den som utredningen räknar med kommer därför enligt styrelsen att ställa stora krav på utbyggnad och förstärkning av skolornas undervisningsresurser. Vissa remissinstanser har lämnat synpunkter på utformningen av kurserna inom arbetsmarknadsutbildningen.

Datainspektionen anför att den registrering av uppgifter som behövs för avbytarverksamheten inte förefaller att medföra andra risker för intrång i den personliga integriteten än sådana som kan förebyggas med föreskrifter för registreringen. Inspektionen framhåller vidare att särskilda föreskrifter bör övervägas för den kontroll som avses kunna äga rum av lantbrukarnas uppgifter i samband med att avbytare anlitas vid sjukdom.

Svenska lantarbetareförbundet framhåller att stor uppmärksamhet måste ägnas arbetsmiljön på de enskilda gårdarna innan de ansluts till avbytarssystemet. Särskilt gäller detta arbetarskyddsfrågor.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller lämnar utan erinran utredningens förslag till finansiering av verksamheten. Enligt *lantbruksstyrelsen* kommer takten i utbyggnaden i mycket hög grad att styras av den taxenivå som kommer att tillämpas. Denna nivå är i sin tur starkt beroende av de medel som tillförs verksamheten i samband med överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter. Styrelsen finner det viktigt att finansieringen behandlas i samband med nämnda överläggningar eftersom policyfrågor som berör verksamheten därigenom kan diskuteras regelbundet. Mot bakgrund härav och med hänsyn till eventuella rekryteringsproblem anser styrelsen att takten i utbyggnaden inte bör låsas genom beslut i riksdagen.

Konsumentdelegationen och *LO* tillstyrker att medel för avbytarverksamheten även i fortsättningen anvisas inom ramen för de belopp som enligt överenskommelser skall tillföras jordbruket. Det bör emellertid i första hand ankomma på jordbrukets företrädare att väga angelägenheten av utökad avbytar-service mot andra sociala satsningar och prisförbättringar.

Konsumentdelegationen framhåller att om utredningen med "i särskild ordning" menar att medelstillskotten för avbytare vid sjukdom och militärtjänstgöring skall komma utöver de belopp som eljest skulle tillföras jordbruket bör dessa ändamål inte vara en angelägenhet för konsumenterna utan bekostas i annan ordning. *LO*, som finner dessa medel vara av relativt begränsad storleksordning under åtskilliga år framåt, anser att finansieringen av medel för nämnda ändamål bör tas inom den ram som vid överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter tillerkänns jordbruket.

LRF anför att förslaget rörande planlagd ledighet ställer stora anspråk på medel även om den föreslagna ambitionsnivån inte kan betecknas som hög vid en jämförelse med löntagarnas förhållanden. Förbundet förutsätter att de belopp som kommer att tas i anspråk för nämnda ändamål kan avsättas utan att det inkräktar på en skälig lönsamhet för en rationell animalieproduktion.

Enligt *LRF*'s uppfattning bör det vara samhällets uppgift att svara för de extra kostnader som drabbar animalieproducenterna vid sjukdom och militärinkallelse. Förbundet anser därför att särskilda budgetmedel bör anvisas för dessa ändamål. Om det av praktiska skäl skulle visa sig fördelaktigt att precisera detta medelsbehov i anslutning till att behovet för annan avbytarverksamhet fastställs vill man inte motsätta sig detta. Oavsett finansieringssystem bör jordbrukets näringsutövare ha möjlighet att påverka utformningen av olika taxeregler.

7 Föredraganden

7.1 Prisreglering av jordbruksprodukter utom sockerbetor och socker

Riksdagen fastställde år 1977 nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m. (prop. 1977/78: 19, JoU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 103). Enligt dessa skall den framtida jordbrukspolitiken i vårt land främja ett rationellt utnyttjande av landets naturliga resurser för jordbruksproduktion. Det innebär att den brukningsvärda åkerjorden skall utnyttjas för detta ändamål. Härigenom kan vi trygga en god livsmedelsberedskap och bidra till livsmedelsförsörjningen i övriga delar av världen. Ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken skall vara att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår. Vidare skall jordbrukspolitiken ha till mål att tillgodose konsumenternas berättigade krav på säker tillgång till livsmedel av hög kvalitet till rimliga priser. De statliga insatserna för jordbrukets rationalisering skall främja en fortsatt rationalisering av jordbruket genom uppbyggandet och vidmakthållandet av rationella familjeföretag. De ekologiska och miljömässiga aspekterna skall beaktas. Jordbrukspolitiken skall vidare ges en sådan inriktning att jordbruket och därtill knutna verksamheter kan medverka i en aktiv regionalpolitik.

Enligt de nya riktlinjerna skall prisregleringen på jordbrukets produkter vara utformad efter i huvudsak oförändrade principer. En ökad insyn i och kontroll av vissa förädlingsleds kostnadsförhållanden m. m. förutsätts komma till stånd. Statens ansvar för finansieringen av spannmålsöverskotten understryks. Grunderna för jordbrukets inflationsskydd bibehålls. Prisstödet till jordbruket i norra Sverige byggs ut och skall även omfatta getskötsel och smågrisproduktion. För att begränsa de större animalieproduktionsföretagens utbyggnad skall differentierade slaktdjursavgifter tas ut inom slaktsvinsproduktionen. Motsvarande avgifter skall tas ut även inom äggproduktionen.

Statens jordbruksnämnd överlämnade i skrivelse den 13 mars 1978 till regeringen förslag beträffande den närmare utformningen av prisregleringen för jordbruksprodukter för tiden efter den 30 juni 1978. Förslaget, som utarbetats på uppdrag av regeringen, har utformats efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation. Förslaget har biträtts av de båda delegationerna. Nämndens förslag innebär att regleringsperioden för jordbruksprodukter utom sockerbetor och socker skall omfatta tre år, dvs. tiden den 1 juli 1978—den 30 juni 1981. Nuvarande principer med mittpriser och prisgränser samt inom prisgränserna fasta införselavgifter för vissa viktiga varor föreslås gälla även i fortsättningen. Vidare skall liksom hittills ingå ett indexbaserat inflationsskydd som tillämpas per den 1 juli och den 1 januari varje år.

Enligt förslaget bör överläggningar om ersättningen till jordbrukarna för eget arbete och eget kapital ske en gång om året per den 1 juli. Nuvarande metod för att ge jordbrukarna inkomstföljsamhet med övriga grupper, som innebär en direkt koppling till löneavtalen på LO-SAF-området, föreslås modifierad. I första hand bör löneutvecklingen för de stora kollektiven beaktas. När ett tillförlitligt statistiskt underlag härför föreligger bör enligt förslaget även inkomst- och lönsamhetsförhållandena för andra småföretagargrupper kunna beaktas. Hänsyn bör också kunna tas till de olika förhållanden som påverkar den ekonomiska och sociala standarden inom jordbruket. Rationaliseringsutvecklingen inom näringen bör beaktas på i princip samma sätt som under nuvarande prisregleringsperiod.

Jordbruksnämndens förslag innebär att de prisjusteringar på jordbruksprodukter som en tillämpning av reglerna för inkomstföljsamheten skulle kunna föranleda per den 1 juli 1978 inte genomförs. Inom ramen för det kompensationsbelopp som kommer att tillföras jordbruket per den 1 juli 1978 vid tillämpningen av inflationsskyddet bör enligt förslaget högst 100 milj. kr. avsättas för fortsatta låginkomstsatsningar bl. a. för det socialförsäkringskydd som avses börja tillämpas från den 1 juli 1978. Fortsatta låginkomstsatsningar under andra och tredje regleringsåret bör ske och närmare preciseras vid de årliga överläggningarna om inkomstföljsamheten.

Nämnden föreslår vidare att medel regelbundet anvisas av statsmakterna för undersökningar av arbetsåtgången i jordbruket, av levnadsstandarderna för jordbrukare och jämförbara grupper liksom de prestationer som standarden grundar sig på. Dessa undersökningar bör utformas så att de även ger underlag för bedömningar av hur subventioner och prisändringar påverkar livsmedelskonsumtionen inom olika familjetyper och inkomstgrupper.

Förslaget innebär vidare att jordbruket varje halvår under regleringsperioden skall få en indexbaserad kompensation för sina kostnadsökningar. Kostnadsvolymen har reducerats något i samband med en översyn av beräkningsmetodiken. Lånefinansierade tillgångar föreslås värderade till anskaffningsvärde och inte som f. n. till återanskaffningsvärde. Härigenom reduceras avskrivningskostnaderna något. En ytterligare genomgång av kapitalkostnadsberäkningarna planeras bli genomförd.

Nämnden föreslår att kompensation för kostnadsökningar inom uppsamling och förädling under regleringsperioden bör ske på i huvudsak samma sätt som tidigare, dvs. med hänsyn till den faktiska kostnadsutvecklingen. Enligt nämnden bör samma riktlinjer som gäller för andra livsmedelsindustrier vilka är föremål för prisstopp och prisövervakning också gälla för uppsamling och förädling inom jordbruksprisregleringen. Enligt dessa riktlinjer uppställs krav på viss produktivitetsutveckling. Det fortsatta utredningsarbetet på detta område bör enligt nämnden

inriktas på mätningar av totalproduktiviteten. I avvaktan på resultat av detta arbete får beräkningar av arbetsproduktiviteten ligga till grund för bedömningarna. Hänsyn bör tas till de särskilda förutsättningar som gäller för ifrågavarande industrier. Vidare bör man enligt nämnden efter det indexserier över kostnadsutvecklingen sammanställts pröva en eventuell övergång till ett system för kostnadskompensation, som baseras på indexmätning och i förväg fastställt produktivitetsavdrag.

Nu gällande system för inflationsskydd innebär att kompensationsbeloppet beräknas utifrån en värdevolym som omfattar hela produktionen, även exportdelen. Beloppet fördelas även på hela produktionen. Prishöjningar kan dock inte tas ut på exportproduktionen. Enligt jordbruksnämndens förslag bör i fortsättningen kompensationsbeloppet i inflationsskyddet beräknas enbart utifrån försäljningen inom landet. Likaledes bör fördelningen av beloppet ske på grundval av inom landet försålda kvantiteter. Den del av utbyteshandeln som är kompensationsberättigad likställs här med hemmaförsäljningen. Nämnden avser att till regeltillämpningen per den 1 juli 1978 redovisa hur detta principförslag närmare bör utformas.

Förslaget innebär vidare att den s. k. VM-klausulen m. m. bör bibehållas, dvs. hänsyn bör tas till utvecklingen av världsmarknadspriserna m. m. enligt samma regler som f. n. gäller. Jordbruksnämnden avser att se över dessa regler i vissa hänseenden.

Jordbruksnämnden föreslår att kompensationsmöjligheterna för utbyteshandeln på köttvaruområdet utvidgas. Som riktmärke bör härvid gälla att jordbruket av införselavgiftsmedel bör tillföras ett belopp av 50 milj. kr. per år utöver vad som kan inflyta vid import av nötkött från öststaterna. Vid överläggningarna i maj 1978 bör fastställas fördelningen av införselavgiftsmedlen för nötkött och fläsk. Dessa medel bör överföras till regleringsföreningen Svensk kötthandel. Överföring av medel får dock endast ske i den mån motsvarande export ägt rum och under förutsättning att införselavgiftsmedel finns tillgängliga under prisregleringsperioden sedan samtliga övriga ändamål tillgodosetts inom och utanför fördelningsplanen med tillägg av en skälig reserv för oförutsedda ändamål.

Jordbruksnämnden framhåller att överläggningar om spannmålsöverskottets finansiering bör tas upp först när spannmålsöverskottets storlek kan bedömas, dvs. under augusti/september.

För egen del vill jag framhålla att jordbruksnämndens förslag i fråga om prisregleringen för jordbruksprodukter utom sockerbeter och socker under prisregleringsperioden 1978/79—1980/81 har utformats på grundval av de allmänna riktlinjer för jordbrukspolitik som riksdagen fastställt år 1977.

Jag kan biträda vad nämnden föreslagit. I anslutning härtill vill jag anföra följande.

Jag vill erinra om att de nyssnämnda riktlinjerna innebär att inkomstmålet särskilt skall beaktas vid prissättningen av jordbruksprodukterna. I propositionen om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken anförde jag vidare att det är nödvändigt att också i fortsättningen göra särskilda låginkomstsatsningar för att inkomstmålet skall uppnås för så stora grupper jordbrukare som möjligt. Jag ansåg dock att det inte då fanns anledning att precisera inkomstmålet genom att ange vilka grupper som bör jämföras och hur jämförelsen bör tillgå.

I fråga om inkomstföljsamheten föreslår jordbruksnämnden att en breddning sker av jämförelseunderlaget. Som jag framhöll i nyssnämnda proposition är det angeläget att systemet för inkomstföljsamhet anpassas med utgångspunkt i inkomstmålsättningen för jordbrukarna. Jag underströk vidare att erfarenheterna visat att det är lämpligt och praktiskt att vid jordbruksprisöverläggningarna anknyta till löneutvecklingen för ett stort kollektiv. Det bör erinras om att det hittills har skett en automatisk anknytning till löneavtalen på LO-SAF-området. Jag framhöll att man genom den samordning som numera sker vid löneförhandlingarna med det tillämpade systemet får en praktiskt hanterlig metodik för att uppnå inkomstföljsamhet och att ett system med obundna överläggningar i realiteten skulle innebära ettåriga prisregleringsperioder, vilket från olika synpunkter får anses mindre önskvärt.

Jordbruksnämndens förslag till system för inkomstföljsamhet innebär att statistiskt material rörande löneutvecklingen för de stora kollektiven i första hand bör beaktas. Hänsyn bör också kunna tas till de olika förhållanden som påverkar den ekonomiska och sociala standarden inom jordbruket. Rationaliseringsutvecklingen inom näringen bör beaktas på i princip samma sätt som hittills. Likaså bör ändringar av arbetsgivaravgift eller liknande avgift, vad gäller den s. k. egenavgiften, beaktas vid första möjliga justeringstillfälle. Som nämnden föreslår bör även andra ändrade förutsättningar för näringen under regleringsperioden till följd av statsmakternas beslut kunna tas upp till överläggningar och efter överenskommelse beaktas vid prissättningen.

Jordbruksnämndens förslag beträffande tillämpningen av inflationskyddet och systemet för inkomstföljsamhet per den 1 juli 1978 innebär bl. a. att det inom ramen för det kompensationsbelopp, som kommer att tillföras jordbruket per den 1 juli 1978, bör avsättas ett belopp om högst 100 milj. kr. för fortsatta låginkomstsatsningar, bl. a. för det socialförsäkringsskydd som avses börja tillämpas den 1 juli 1978. Jag vill framhålla att detta förslag väl överensstämmer med vad som uttalats av riksdagen beträffande angelägenheten av att åtgärder vidtas för att förbättra jordbrukarnas sociala standard. Frågan om hur avsättningen av detta belopp tekniskt sett skall gå till får tas upp i samband med de prisöverläggningar som kommer att ske inför den nya prisregleringsperioden.

Jag delar jordbruksnämndens uppfattning att det är angeläget att undersökningar fortlöpande sker bl. a. av arbetsåtgången inom jordbruket och levnadsstandarden för olika grupper jämte de prestationer som standarden grundar sig på. Det kan därvid bl. a. vara av intresse att beakta att en avsevärd del av åkerarealen brukas på arrende. Resultat av dessa undersökningar bör ingå i det material som läggs till grund för de bedömningar som inför varje regleringsperiod bör göras om huruvida inkomstmålsättningen uppnåtts.

Nämndens förslag rörande ett eventuellt system för indexmätning av kostnaderna inom uppsamling och förädling bör syfta till att finna en smidig teknik för att mäta den faktiska kostnadsutvecklingen.

Jordbruksnämnden bör vid kommande justeringstillfällen under den förestående prisregleringsperioden efter överläggningar med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen till regeringen inkomma med förslag till fördelning av de totala beloppen på olika produkter samt till de ändringar av mittpriser, prisgränser och införselavgifter som krävs för att jordbruket skall tillföras avsedda intäktsökningar. Det ankommer därefter på regeringen att besluta härom.

De övriga förslag rörande prisregleringens utformning under perioden 1978/79—1980/81 som nämnden lagt fram föranleder ingen erinran från min sida. Däri inräknar jag även nämndens förslag angående prisgränssystemet.

Jag övergår nu till att behandla jordbruksnämndens förslag för olika varuområden. I fråga om förslagen till avgifter fordras inte beslut av riksdagen i det enskilda fallet. Redovisningen är emellertid nödvändig för bedömningen av prisregleringsförslaget i dess helhet.

Vad gäller *spannmål* föreslår jordbruksnämnden inga ändringar i regleringens utformning, vilket innebär att systemet med förmalningsavgifter och inlösenpriser kvarstår oförändrat. Nämnden anför att en differentiering av inlösenpriserna sker mellan olika delar av landet genom ett system med prisorter. I sitt betänkande förordade 1972 års jordbruksutredning en översyn av detta prisortssystem. Svensk spannmåls-handel har på uppdrag av nämnden gjort en sådan översyn. Föreningen anger att dess förslag syftar till att effektivisera och förbilliga spannmålsflödet från odlarna till de slutliga förbrukarna inom och utom landet. Jag finner att förslaget bör godtas. Det ankommer på regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, jordbruksnämnden att besluta om marknadsmässigt betingade anpassningar av prisortssystemet för brödsäd och fodersäd.

Jordbruksnämnden anmäler att en översyn pågår av vissa frågor inom *fettvaruregleringen*, vilken beräknas kunna slutföras före regleringsårsskiftet. Nämnden anmäler vidare att överläggningar har ägt rum mellan Föreningen svenska margarintillverkare och Svenska mejeriernas riksförening, varvid vissa överenskommelser träffats. Därvid har margarin-

industrin framhållit att den f. n. inte yrkar på någon särskild utredning om konkurrensneutraliteten inom fettvaruområdet. Jag tolkar det så att konkurrensförhållandena inom matfettsområdet således nu inte ger anledning till någon kritik.

När det gäller utformningen av *prisregleringen för vegetabilier* anför nämnden att kontraktbaserad produktion bör prioriteras, t. ex. genom att denna i första hand blir föremål för stödköp eller ges ett högre pris. Härigenom skulle varuströmmarna enligt nämnden i högre grad än tidigare kunna styras till kontrollerbara kanaler och prisregleringsåtgärderna underlättas. Jag har intet att erinra mot detta förslag.

I fråga om *mjölkprisregleringen* föreslår jordbruksnämnden att en övre prisgräns för lättmjölk med 0,5 % fetthalt fastställs. Samtidigt bör övre prisgränsen för skummjölk slopas. Vidare föreslår nämnden att partipriset på konsumtionsmjölk, vilket f. n. varierar mellan olika delar av landet, utjämnas den 1 juli 1978 för att underlätta införandet av ett för hela landet enhetligt konsumentpris på mjölk. En etappvis övergång till en sådan enhetlig prissättning på mjölk kommer enligt vad nämnden inhämtat troligen att föreslås av prisregleringskommittén. Nämnden föreslår att mejerier som sänker partipriset skall få kompensation genom utjämningsystemet och anför att den kommer att ta upp frågan hur detta skall finansieras när förslag om prissättningen fr. o. m. den 1 juli 1978 föreligger.

Jag biträder förslaget om införande av en övre prisgräns för lättmjölk. Även förslaget att införa ett enhetligt partipris på mjölk kan jag tillstyrka. Det sistnämnda förslaget innebär att det genomsnittliga partipriset för hela landet inte höjs.

Jordbruksnämnden har haft i uppdrag att utforma ett system för *styrning av animalieproduktionens utbyggnad* genom avgiftsbeläggning. Nämnden anför att den i första hand sökt skissera ett system som kan prövas tekniskt och administrativt. Beträffande styrningen av fläskproduktionen hemställer nämnden om bemyndigande att börja ta ut avgifter tidigast den 1 januari 1979, varvid avsikten anges vara att börja på en låg avgiftsnivå och med högst två avgiftssteg. I fråga om äggproduktionens styrning lämnar nämnden ett förslag angående avgiftssystemets utformning men anger inte när det bör införas.

Förslagen förutsätter att nämnden skall kunna identifiera de företag som skall avgiftsbeläggas. Det är enligt nämnden nödvändigt att den ges befogenhet att ta del av lantbruksregistrets uppgifter om de större företagens produktion av slaktsvin resp. innehav av höns.

Debiteringen av avgiften föreslås i fråga om fläskproduktionen ske under medverkan av slakterierna. Äggproducenterna bör betala in avgiften direkt till jordbruksnämnden.

Möjlighet bör även tillskapas för jordbruksnämnden att debitera fläskproducent direkt, t. ex. i de fall leveranserna sker till flera olika ställen. För att nämnden skall kunna debitera fläsk- och äggproducent-

ter avgifter måste lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område ändras. Uppräkningen i 10 § första stycket måste sålunda kompletteras så att skyldighet att erlägga avgift åläggs dels fläskproducent för tamsvin som han levererar till slakt, dels äggproducent för värphöns som han innehar. Jag återkommer i det följande till förslaget om ändring i lagen om prisreglering på jordbrukets område.

För att lämnade uppgifter skall kunna kontrolleras föreslår jordbruksnämnden att kontrollslakterier, offentliga slakthus och större besiktningabyråer åläggs att till nämnden lämna erforderliga uppgifter beträffande leveranser som är avgiftspliktiga. Kläckerier bör likaledes åläggas att till nämnden lämna uppgifter om storproducenters inköp.

Jag vill erinra om att 1977 års riksdag beslutat om riktlinjer för styrning av animalieproduktionens utbyggnad. Syftet med en sådan styrning skall bl. a. vara att begränsa utbyggnaden av större företag och ge utrymme för en ökad animalieproduktion vid utvecklingsbara företag. Enligt riksdagsbeslutet skall de större producenterna stå för en större andel av exportkostnaden när pristryckande överskott föreligger inom fläsk- och äggproduktionen. När överskott uppstår på fläsk och slaktdjursavgift behöver tas ut skall därför avgiften eller motsvarande avräkning från pristödet differentieras efter besättningarnas storlek. Inom äggproduktionen skall vid liknande tillfällen en avgift kunna tas ut vid större besättningar.

Differentieringen skall enligt riksdagsbeslutet göras trappstegsformad. Avgifterna kommer därigenom förutom att påverka produktionens utbyggnad även att medföra en inkomstomfördelning från större producer till familj jordbrukare. Detta ligger helt i linje med strävan att nå en ökad utjämning av inkomsterna mellan olika jordbrukarkategorier.

Jag kan i huvudsak godta den skiss till ett avgiftssystem för styrning av animalieproduktionens utbyggnad som jordbruksnämnden redovisat. Nämnden bör bedriva arbetet så att avgift om möjligt kan börja tas ut den 1 januari 1979. Nämnden anför att den i fråga om fläskproduktionens styrning avser att börja på en låg avgiftsnivå. Jag vill i detta sammanhang understryka vad som uttalas i riksdagsbeslutet, nämligen att differentieringen skall utformas så att den blir ett effektivt instrument för att begränsa de större företagens utbyggnad. Det finns här anledning påminna om att jordbruksutredningen framhöll att de ekonomiska storleksfördelarna med nuvarande produktionsteknik uppnås vid en besättningsstorlek av 10 000 höns resp. 500—1 000 slaktsvin per omgång, dvs. en årsproduktion av 1 500—2 500 slaktsvin.

Jordbruksnämnden har anmält att en utvärdering av leveranstillägget för mjölk och stödet till smågrisproduktionen f. n. pågår inom nämnden och att dess avsikt är att senare inkomma med eventuella ändringsförslag rörande dessa båda stödformer. Förslaget kan komma att innebära avveckling av smågrisstödet. Det bör få ankomma på regeringen att besluta i dessa frågor.

7.2 Sockerregleringen

De av riksdagen år 1977 beslutade nya riktlinjerna för jordbrukspolitiken, m. m. innebär i fråga om sockerbetsarealen att denna skall avpassas så att den vid normalskörd ger ett importutrymme motsvarande 10—15 % av vår totala sockerkonsumtion. Importutrymmet fastställdes främst med hänsyn till u-ländernas behov av export.

För prissättningen av sockerbetor och socker innebär de nya riktlinjerna bl. a. att den direkta anpassningen till förändringar för sockernäringen inom EG skall upphöra. Förhållandena i EG bör dock analyseras vid bestämningen av de svenska priserna. Betprisets nivå skall i högre grad än tidigare avvägas med beaktande av kostnadsutvecklingen inom den inhemska odlingen och priserna på övriga vegetabilier.

Jordbruksnämndens förslag till prisreglering för sockerbetor och socker för tiden den 1 juli 1978—den 30 juni 1979 har biträtts av Sveriges betodlares centralförening, Svenska sockerfabriks AB och konsumentdelegationen. Sockerbolaget har avgett ett särskilt yttrande.

Jordbruksnämnden framhåller att sockerkonsumtionen under år 1977 har minskat, vilket enligt nämndens bedömning inte är av tillfällig natur. Med hänsyn härtill föreslår nämnden att sockerbetsarealen för 1978 års odling bör uppgå till högst 52 000 ha. Eventuellt erforderlig kvotering av odlingen bör enligt nämnden inte få drabba de områden som normalt levererar betor till bruken på Öland och Gotland.

Jordbruksnämnden har analyserat kostnadsutvecklingen för betodlingen och med biträde av expertis från statens pris- och kartellnämnd granskat sockerbolagets ekonomi och förväntade kostnadsutveckling. Nämnden framhåller att genomgången av kostnaderna av tidsskäl har måst få en provisorisk prägel. Nämnden avser emellertid att påbörja sådana utredningar rörande betodlingens och sockertillverkningens strukturella och ekonomiska förhållanden som kan ge underlag för ett förslag till prisreglering för en något längre regleringsperiod.

Jordbruksnämnden föreslår att priset på betor höjs med hänsyn till kostnadsutvecklingen för de inköpta produktionsmedel m. m. som utnyttjas inom odlingen samt den höjning av ersättningen för eget arbete och eget kapital som tillämpades under år 1977 för att jordbruket i övrigt skulle uppnå inkomstföljsamhet. Till odlare inom vissa distrikt som levererar betor till bruken på Öland och Gotland föreslås utgå ett arealbidrag av 400 kr./ha efter i stort sett samma grunder som f. n.

Mot bakgrunden av den verkställda expertgenomgången av sockerbolagets ekonomi och beräknade kostnadsökningar föreslår nämnden att bolagets andel av partipriset på socker ökas.

Nämnden begär att få genomföra prishöjningarna på sådant sätt att minsta möjliga störning uppstår på marknaden.

Gränsskyddet föreslås liksom hittills utgöras av införselavgifter som

tas ut på såväl råsocker som på färdigt socker och sockerprodukter. Om världsmarknadspriset på färdigt socker är högre än det inhemska priset föreslås att nämnden i likhet med nu gällande regler får ta ut en försäljningsavgift. De därigenom influtna medlen bör användas för att i sådana lägen subventionera import av socker.

Socketrageringsfondens intäkter utgörs av införselavgifter alternativt försäljningsavgifter. Från fonden bestrids kostnader för fraktrabattering till de fyra nordligaste länen och Kopparbergs län med 1,2 milj. kr. samt för fältmätning av sockerbetsarealen. Från fonden finansieras även kostnaderna för arealbidrag till odlare som levererar till bruken på Öland och Gotland med 3—3,5 milj. kr. samt ersättning för sockerbolagets merkostnader för driften vid dessa bruk med 4,3 milj. kr. Jordbruksnämnden föreslår att den rörliga kredit som nämnden äger disponera hos riksgäldskontoret även får anlitas för ifrågavarande ändamål om socketrageringsfondens intäkter blir otillräckliga.

Jag biträder jordbruksnämndens förslag till socketragering för regleringsåret 1978/79.

Jag vill framhålla att 1977 års beslut om riktlinjer för jordbrukspolitiken innebär att sockerbetsodlingen skall avpassas så att den vid normalskörd ger ett importutrymme motsvarande 10—15 % av vår totala sockerkonsumtion. Hänsyn har därvid främst tagits till u-ländernas behov av export. I konsekvens härmed finner jag det angeläget att importen så långt möjligt avser socker med ursprung i sådana länder. Jag vill också nämna att sockerbetsarealen under senare år utökats från ca 46 000 ha år 1974 till ca 53 000 ha år 1977. Därmed har självförsörjningsgraden höjts till ungefär den nivå som till följd av 1977 års beslut bör bibehållas. Jag vill betona att det angivna importutrymmet bör ses som ett riktmärke för de genomsnittliga förhållandena under en följd av år.

Jordbruksnämndens förslag innebär att priset på sockerbeter med en sockerhalt av 16 % höjs med 1,04 kr./100 kg till 16,92 kr./100 kg. Detta motsvarar en prishöjning av partipriset på socker med 8,19 kr./100 kg. Förslaget innebär vidare att sockerbolagets andel av partipriset på socker ökas med 10,88 kr./100 kg. Sammanlagt höjs partipriset på strösocker med 19,07 kr./100 kg till 251,04 kr./100 kg. Prishöjningarna innebär att betodlingen kalkylmässigt tillförs ca 24 milj. kr. och sockertillverkningen ca 32 milj. kr.

I prop. 1977/78: 108 om godkännande av 1977 års internationella sockeravtal har regeringen föreslagit riksdagen att godkänna 1977 års internationella sockeravtal. Åtaganden inom avtalet kan eventuellt medföra vissa smärre ändringar i socketrageringen. Det ankommer på regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, jordbruksnämnden att vidta sådana justeringar.

Den rörliga kredit på 120 milj. kr. som stått till regeringens förfogande för bl. a. ändamål inom socketrageringen under regleringsåret

1977/78 bör få användas för samma ändamål även under regleringsåret 1978/79. Jag återkommer i det följande till denna fråga.

7.3 Införselavgiftsmedel m. m.

Användningen av införselavgiftsmedel m. m. under regleringsåret 1976/77 framgår av den föregående redogörelsen, liksom också beräkningen av införselavgiftsmedel m. m. som inflyter under regleringsåret 1977/78. Jag har inte någon erinran mot vad som redovisats i detta sammanhang. Av de medel som under tidigare regleringsår ställts till förfogande genom en rörlig kredit i riksgäldskontoret på 120 milj. kr. återbetalades under regleringsåret 1976/77 återstoden av den utestående krediten, 19,7 milj. kr., med införselavgiftsmedel. Vid regleringsårets slut förelåg dock ett underskott i regleringsekonomin av 24,4 milj. kr. varför den rörliga krediten ånyo fick tas i anspråk för att täcka underskottet. För regleringsåret 1977/78 räknar nämnden med ett överskott på införselavgiftsmedel av 115,5 milj. kr. Sedan 43,4 milj. kr. därav tagits i anspråk för ändamål utanför fördelningsplanen och 24,4 milj. kr. för att täcka den utestående krediten beräknas sålunda föreliggande icke ianspråktaga avgiftsmedel av 47,7 milj. kr. vid utgången av regleringsåret 1977/78. Fr. o. m. regleringsåret 1977/78 inkluderas vid redovisningen av influtna införselavgiftsmedel det belopp som sedan, utanför fördelningsplanen, tillförs regleringsföreningen Svensk kötthandel för viss s. k. utbytesexport av kött och fläsk.

Jordbruksnämnden beräknar att det under *regleringsåret 1978/79* inflyter 507 milj. kr. i form av införselavgiftsmedel, varav 140 milj. kr. för fodermedel. Härutöver kvarstår det beräknade överskottet från regleringsåret 1977/78 av 47,7 milj. kr. Med hänsyn till bl. a. variationerna i importpriserna kan emellertid den faktiska avgiftsuppbörden komma att avvika väsentligt från den beräknade.

Jordbruksnämnden föreslår att *fördelningsplanen* för regleringsåret 1978/79 bör omfatta 267,2 milj. kr. jämte inflytande fodermedelsavgifter som beräknas till 140 milj. kr. eller totalt 407,2 milj. kr. Jag biträder nämndens förslag. Med hänsyn till den ovisshet som råder i fråga om utvecklingen av regleringsekonomin för de olika varuområdena har nämnden inte ansett det möjligt att nu lägga fram någon fördelningsplan för det preliminärt beräknade beloppet. Posterna för mjölkavkastningskontroll samt för svin- och kött djurskontroll föreslås dock bli höjda med sammanlagt 3 milj. kr. till 24 milj. kr. samtidigt som posterna förs samman till en post med rubriken Djurhälsovård, kontrollverksamhet m. m. Bidraget till fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen som nu utgår med 250 000 kr. föreslås höjt till 300 000 kr. Jag har intet att erinra mot dessa förslag. Nämnden bör återkomma med fullständigt förslag till preliminär fördelning i maj 1978 i samband med förslag till justering av

införselavgifter m. m. fr. o. m. den 1 juli 1978. Nämnden bör liksom tidigare, efter hörande av Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen, få jämka fördelningen av delbeloppen mellan de olika regleringsföreningarna och även besluta om fördelningen av det belopp som kan komma att stå till nämndens förfogande.

Jag har heller inte något att erinra mot att Svensk spannmålshandel liksom hittills tillförs införselavgifter för viss utbyteshandel med brödsäd. Vidare bör som hittills Sveriges oljeväxtintressenter tillföras de avgiftsmedel som inflyter till följd av de höjningar av avgifter för fettvaror som har ägt rum fr. o. m. den 1 juli 1974 eller som kan komma att ske senare.

Medelsbehovet under regleringsåret 1978/79 för de ändamål *utanför fördelningsplanen* som jag anger i det följande bör i första hand täckas av införselavgiftsmedel.

Jag har i det föregående föreslagit en utvidgning av kompensationsmöjligheterna för viss s. k. *utbyteshandel för kött och fläsk* i enlighet med jordbruksnämndens förslag. De införselavgiftsmedel som härigenom inflyter bör tillföras Svensk kötthandel och redovisas utanför fördelningsplanen. För regleringsåret 1978/79 beräknas beloppet till ca 60 milj. kr.

De totala kostnaderna för *pristillägg för får- och lammkött* av 530 öre/kg beräknar jordbruksnämnden till 26,5 milj. kr. för regleringsåret 1978/79. Jag föreslår att, liksom för regleringsåret 1977/78, 12 milj. kr. får utgå från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för detta ändamål. Resterande kostnader, som har beräknats till 14,5 milj. kr., bör finansieras med införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen. Härutöver kan nämnas att regeringen har bemyndigat nämnden att, inom ramen för de medel som jordbruket erhåller som ersättning för prisstoppet på kött av andra djurslag, utbetala ett extra pristillägg av 11,5 milj. kr. motsvarande i genomsnitt 230 öre/kg.

För att öka avkastningen inom potatisodlingen och förbättra potatisens kvalitet har sedan ett antal år lämnats vissa bidrag av avgiftsmedel. Till Svensk matpotatiskontroll (SMAK) har för regleringsåret 1977/78 bidrag lämnats med 770 000 kr. för *upplysningsverksamhet på matpotatisområdet*. För regleringsåret 1978/79 har jordbruksnämnden föreslagit en höjning av anslaget till högst 965 000 kr. Ersättning till SMAK för *kontrollkostnader* i samband med kvalitetsmärkning av matpotatis utgår fr. o. m. regleringsåret 1977/78 av medel utanför fördelningsplanen. Jordbruksnämnden föreslår att ersättningen till SMAK för nämnda kontroll höjs från 3,5 milj. kr. till högst 4 175 000 kr. för regleringsåret 1978/79. Jag har intet att invända mot dessa förslag.

Till Sveriges utsädesförening har för regleringsåret 1977/78 lämnats bidrag med 1 808 000 kr. för finansiering av föreningens *potatisförädlingsverksamhet*. För regleringsåret 1978/79 föreslår jordbruksnämnden

höjning av bidraget till 1 995 000 kr. Jag tillstyrker förslaget. Det är enligt min mening angeläget att potatisförädlingsverksamheten kan upprätthållas på ungefär nuvarande nivå i avvaktan på de beslut i finansieringsfrågan som kan komma att fattas i anledning av de förslag som framlagts av 1975 års växtförädlingsutredning i betänkandet (SOU 1978: 23) Växtförädling.

Bidraget till Sveriges potatisodlares riksförbund för *effektivisering av matpotatisodlingen* bör enligt nämnden höjas från 1,8 milj. kr. till 1 950 000 kr. Jag godtar även denna höjning.

Under regleringsåren 1976/77 och 1977/78 fick jordbruksnämnden ta i anspråk högst 2 resp. 3 milj. kr. för *återbäring till pälsdjursuppfödare* av den del av priset på inhemskt foder för pälsdjursuppfödning som är hänförlig till införselavgifterna på fodermedel. Nämnden föreslår, mot bakgrund av bl. a. gällande låga världsmarknadspriser på fodermedel, att högst 4 milj. kr. får tas i anspråk för regleringsåret 1978/79. Jag har intet att invända häremot.

Stiftelsen för ackordhästorganisationens bevarande bör för regleringsåret 1978/79 liksom under regleringsåret 1977/78 tillföras 475 000 kr.

Bidraget för att *begränsa fraktkostnaderna för mjölk och grädde* till vissa områden i de nordligaste länen bör under regleringsåret 1978/79 få utgå med 300 000 kr.

Liksom under innevarande regleringsår bör hela kostnaden av 4 milj. kr. för *stöd åt odlingen av vallväxtfrö* utgå av medel utanför fördelningsplanen.

Till *fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen* har under regleringsåret 1977/78 förts 500 000 kr. varav hälften inom och hälften utom fördelningsplanen. Jordbruksnämnden föreslår att fonden bör tillföras 600 000 kr. under regleringsåret 1978/79. Jag tillstyrker detta förslag under förutsättning att halva beloppet anslås inom fördelningsplanen.

Med hänsyn till ovissheten om den faktiska avgiftsuppbörden föreslår nämnden att den rörliga krediten på 120 milj. kr. får kvarstå även under regleringsåret 1978/79 och att denna får användas för ändamål inom och utom fördelningsplanen samt för sockerregleringen.

Jag biträder förslaget att krediten får kvarstå under regleringsåret 1978/79. Det bör ankomma på regeringen att närmare föreskriva hur krediten får utnyttjas.

Nämnden föreslår också att ytterligare medel anvisas för utjämningslagring. Jag återkommer senare till denna fråga under anslaget Lagring av jordbruksprodukter.

7.4 Stöd till vallfröodlingen

Riksdagen beslutade år 1968 (prop. 1968: 85, JoU 1968: 28, rskr 1968: 266) om stöd till den inhemska vallfröodlingen. Beslutet innebar

att införelavgiftsmedel tas i anspråk för ett stöd som i huvudsak utgår i form av arealbidrag till kontrakterade odlingar. Stöd kan även utgå för att underlätta avsättningen av överskott av inhemskt frö. Inom Sveriges oljeväxtintressenter, förening u. p. a. har tillsatts en särskild nämnd, vallfrönämnden, att ansvara för detaljutformningen av stödet.

Vallfrönämnden har i en särskild översyn av vallfröstödet föreslagit vissa ändringar samt ytterligare stödåtgärder för att odlingen skall kunna täcka det inhemska behovet. Nämnden pekar på vissa icke önskvärda effekter av nuvarande stödform med arealbidrag samt de risker som importen av subventionerat frö medför.

Vallfrönämndens förslag innebär att stödet liksom tidigare i huvudsak skall syfta till att främja en fröodling som motsvarar det inhemska behovet. Nämnden föreslår att införelavgift skall kunna tas ut för att möta subventionerad export till Sverige av vallfrö. I de fall sådan avgift inte kan tas ut på grund av att GATT-bindningar föreligger bör möjligheten att upphäva dessa undersökas. Nämnden föreslår också att arealbidraget får ersättas eller kompletteras med pristillägg i den mån nämnden så finner lämpligt.

Med anledning av förslaget vill jag anföra följande.

Det nuvarande stödet med arealbidrag i kombination med export- och lagringsstöd har medfört en tillfredsställande ökning av fröodlingen inom landet. Den nuvarande stödformen med arealbidrag har haft den fördelen att odlarna garanterats en viss ekonomisk avkastning oavsett skördens storlek. Samtidigt har dock bidraget enligt vallfrönämnden lett till att vissa mindre lämpliga jordar används i odlingen.

I likhet med vallfrönämnden och remissinstanserna anser jag att syftet med stödet till vallfröodlingen liksom hittills bör vara att främja en odling som motsvarar det inhemska behovet. Stödet bör vidare utformas på ett sådant sätt att odling av frö med hög kvalitet stimuleras. Nuvarande stöd med arealbidrag bör därför i vissa fall få ersättas eller kompletteras med ett pristillägg. Dock bör stödet alltså till övervägande del utgå som arealbidrag med tanke på att denna stödform ger odlarna en nödvändig garanti för en viss ekonomisk ersättning oavsett skördens storlek. Vid avvägningen mellan arealbidrag och pristillägg bör också regionala aspekter beaktas så att odlingen får önskvärd spridning.

Jag är medveten om att stödet inte kan utformas på ett sådant sätt att över- eller underskott kan undvikas. Stöd bör därför liksom hittills kunna utgå för att underlätta avsättningen av överskott från den inhemska produktionen. De stödformer jag nämnt bör vara tillräckliga för att nå de angivna syftena. Nämndens förslag att införa importavgifter bedöms av flera remissinstanser kunna medföra komplikationer och förutsätter att förhandlingar tas upp i GATT och EFTA. Frågan om ett införande av sådana avgifter bör därför tills vidare anstå.

Det föreslagna stödet med en kombination av arealbidrag och pristillägg bör kunna utformas på ett sådant sätt att ett tillräckligt skydd mot

import av subventionerat vallfrö erhålls. Det bör ankomma på jordbruksnämnden att i egenskap av huvudman för vallfröstödet inkomma med förslag om den närmare utformningen av stödet till vallfröodlingen och kostnaderna för detta.

7.5 Avveckling av det särskilda övergångsbidraget

Särskilt övergångsbidrag kan fr. o. m. år 1978 endast utgå till jordbrukare som är fysiskt eller socialt handikappade och födda år 1913 eller senare. Denna grupp av bidragstagare omfattade under bidragsåret 1976 ca 1 650 brukare. Bidraget uppgick samma år till i genomsnitt 600 kr. per bidragstagare.

I propositionen om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, m. m. anförde jag att jag delade lantbruksstyrelsens och RRV:s uppfattning att omställningsstödet till jordbruket har liten ekonomisk betydelse för jordbrukarna men kräver en omfattande administration. Jag förutskickade också att lantbruksstyrelsen skulle få i uppdrag att utreda kostnaderna och formen för en avveckling av det särskilda övergångsbidraget. Riksdagen lämnade uttalandet utan erinran. Lantbruksstyrelsen har därefter kommit in med ett förslag om avveckling av stödet. Förslaget har remissbehandlats.

Jag delar lantbruksstyrelsens och remissinstansernas uppfattning att stödet i fråga bör avvecklas. I likhet med styrelsen och remissinstanserna anser jag att avvecklingen bör ske genom att en engångsersättning lämnas. Den bör beräknas på det sätt som lantbruksstyrelsen har föreslagit. Jag uppskattar kostnaden till 4 milj. kr. Jag återkommer till denna fråga under anslaget Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m.

7.6 Företagshälsovård och socialförsäkringsskydd inom lantbruket

Inom ramen för de belopp som jordbruket har tillerkänts som compensation till följd av kostnadsutvecklingen och anpassningen av jordbrukarnas inkomster till den allmänna inkomstutvecklingen har avsatts vissa belopp för sociala åtgärder. Fr. o. m. den 1 juli 1976 har avsatts 2 milj. kr. per år för företagshälsovård inom lantbruket. Fr. o. m. den 1 juli 1977 har 50 milj. kr. avsatts för ett försäkringssystem för lantbrukare. Beloppen har utgått av budgetmedel.

Inom lantbrukets företagshälsovård samarbetar LRF med Skogs- och lantarbetsgivareförbundet, Skogs- och lantbrukstjänstemannaförbundet samt Svenska lantarbetareförbundet. Samarbetet sker genom ett för ändamålet bildat bolag, Lantbrukshälsan AB. Huvudsyftet med bildandet av bolaget är att bygga upp en företagshälsovård liknande den som förekommer inom andra delar av näringslivet. Genom arbetsplatsanpassad verksamhet skall ohälsa till följd av arbetet förebyggas. Avsikten är att

samtliga verksamma inom ett företag skall få tillgång till företagshälsovården mot avgift enligt särskild taxa.

Jordbruksnämnden framhåller att staten i egenskap av bidragsgivare bör ha viss kontroll över utformningen och administrationen av företagshälsovården. Nämnden bör efter förslag av Lantbrukshälsan AB och efter samråd med i taxesättning sakkunnig myndighet fastställa taxan.

Lantbrukarnas socialförsäkringsskydd avses utgöra ett kompletterande skydd till vad som utgår enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring och lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring. Företagare inom lantbruket och familjemedlemmar verksamma inom lantbruksföretaget avses få ett försäkringsskydd som motsvarar det som anställda i allmänhet åtnjuter genom kollektivavtal. Skyddet avses träda i kraft den 1 juli 1978.

Jordbruksnämnden anser att som villkor för det statliga bidraget till socialförsäkringsskyddet bör gälla att försäkringsvillkoren godkänns av nämnden efter förslag från LRF och efter samråd med i försäkringsfrågor sakkunnig statlig myndighet.

Remissinstanserna har i huvudsak inte haft något att erinra mot inriktningen och administrationen av ifrågavarande verksamheter. Vad gäller företagshälsovården har bl. a. socialstyrelsen framfört vissa synpunkter på inriktningen av verksamheten. I fråga om socialförsäkringsskyddet har riksskatteverket framhållit att en skatterättslig reglering bör ske innan verksamheten träder i kraft.

I propositionen om nya riktlinjer för jordbrukspolitik, m. m. underströks det värdefulla med de åtgärder som har vidtagits inom ramen för särskilda låginkomstsatsningar för att förbättra jordbrukarnas sociala standard. Jordbruksnämnden och de båda delegationerna anser likaså att låginkomstsatsningar och andra sociala satsningar är angelägna och därför bör fortsätta efter i huvudsak samma grunder som hittills och inom ramen för de överenskommelser som kan komma att träffas.

Vad gäller företagshälsovården inom lantbruket kan jag i huvudsak ansluta mig till förslaget om inriktning och administration av denna verksamhet. Härigenom kan såväl företagare som anställda inom näringen få tillgång till en service som allmänt förekommer inom andra delar av näringslivet. Genom att ett belopp i samband med prisöverläggningarna avsätts för detta ändamål kommer jordbrukarna att kollektivt svara för en del av kostnaderna för verksamheten. Jag finner det naturligt att inriktningen sker mot en arbetsplatsanpassad verksamhet, främst genom förebyggande åtgärder. Samarbete bör ske med den allmänna hälso- och sjukvården.

Taxan för anslutning till företagshälsovården bör fastställas av jordbruksnämnden efter förslag av Lantbrukshälsan AB och efter samråd med RRV. Nämnden bör också granska Lantbrukshälsan AB:s räkenskaper och förvaltning.

Jag kan också ansluta mig till vad som föreslagits i fråga om socialförsäkringsskyddet för lantbrukarna. Jordbruksnämnden bör således efter samråd med försäkringsinspektionen godkänna försäkringsvillkoren.

Med anledning av vad riksskatteverket framfört i sitt remissyttrande vill jag nämna att de skatterättsliga frågorna för motsvarande försäkringar inom LO-SAF-området f. n. bereds inom budgetdepartementet. Det är naturligt att de skatterättsliga frågorna för socialförsäkringsskyddet på lantbrukets område får behandlas på samma sätt som motsvarande försäkringar på LO-SAF-området. Det finns därför enligt min mening inte anledning att avvakta ett slutligt ställningstagande till de skatterättsliga frågorna innan genomförandet av lantbrukarnas försäkringssystem påbörjas.

7.7 Avbytarverksamheten

I 1977 års beslut om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken uttalades att ett huvudsyfte med jordbrukspolitiken bör vara att tillförsäkra dem som är sysselsatta inom jordbruket i alla delar av landet en ekonomisk och social standard, som är likvärdig med den som jämförbara grupper uppnår. I propositionen anförde jag vidare att jag fann det speciellt värdefullt att det inom ramen för särskilda låginkomstsatsningar kunnat vidtas åtgärder för att förbättra jordbrukarnas sociala standard, bl. a. i form av avbytarverksamhet, och att det var nödvändigt att ägna denna del av den sociala standarden stor uppmärksamhet i framtiden. Om inte så sker skulle det bli svårt att åstadkomma en önskvärd rekrytering till näringen, vilket i sin tur kunde leda till minskad effektivitet.

Efter att ha erinrat om att regeringen hösten 1976 tillsatt en särskild utredning med uppgift att lägga fram förslag till utbyggnad av avbytarverksamheten i jordbruket framhöll jag att den långsiktiga målsättningen bör vara att alla lantbrukare skall kunna erbjudas ersättare såväl vid sjukdom som vid regelbunden ledighet och semester.

Riksdagen anslöt sig till vad som i denna del anförts i propositionen.

Den nuvarande avbytarverksamheten tillkom år 1975. LRF är huvudman för verksamheten. Lantbruksstyrelsen är tillsynsmyndighet. Verksamheten sköts av Lantbrukets Avbytarverksamhet AB (Avbytarverksamheten) som är helägt av LRF. Rådgivande organ är Lantbrukets avbytarverksamhetsnämnd med företrädare för LRF, lantbruksstyrelsen, AMS och Svenska lantarbetares förbundet.

Verksamheten är öppen för alla lantbrukare med djur. Den avser i första hand att ge djurägarna möjlighet till regelbunden ledighet en—två dagar i månaden. Djurägare med produktion av mjölk eller smågrisar får avgiften reducerad med hänsyn till besättningens storlek. Kostnaderna för administration, avbytarernas spilltid och resor samt för avgiftsreduceringen täcks av medel som vid överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter avsatts för låginkomstsatsningar.

Utredningen om utbyggd avbytar-service inom jordbruket har i februari 1978 lämnat sitt betänkande, vilket därefter har remissbehandlats. Utredningens förslag innebär att avbytarverksamheten, som år 1977 anlätades av ca 5 400 djurägare och sysselsatte ca 500 ordinarie avbytare, under en tioårsperiod byggs ut så att den vid periodens slut kan tillgodose efterfrågan på avbytare för såväl planlagd ledighet som vid lantbrukares sjukdom och militärinkallelse. Det totala behovet av avbytare beräknas till ca 5 300, varav ca 3 500 heltidsanställda och återstoden deltidsanställda. Rekryteringsbehovet beräknas stiga från ca 600 år 1979 till ca 1 600 år 1989. När verksamheten är fullt utbyggd behöver ca 1 100 avbytare rekryteras årligen.

Utredningen föreslår att djurägare vid sjukdom skall kunna anlita avbytare till en kostnad som i regel motsvarar sjukpenningen. Skillnaden mellan den faktiska kostnaden och sjukpenningen täcks genom Avbytar-tjänsten. Med hänsyn till att möjligheterna att tillhandahålla avbytare kommer att vara begränsade under uppbyggnadsskedet föreslås att de angelägnaste arbetsuppgifterna inom djurskötseln prioriteras. Enligt utredningen är det mest angeläget att först sörja för en akut hjälp under den första delen av varje sjukdomstillfälle. Även lantbrukare utan animalieproduktion föreslås i vissa fall kunna erhålla avbytarhjälp till ned-satt taxa. Vid inkallelse till militär repetitionsutbildning föreslås avgiften motsvara dagpenningen och eventuellt näringsbidrag.

Remissinstanserna tillstyrker eller lämnar utan erinran förslagen till utbyggnad av avbytarverksamheten. I fråga om finansieringen redovisas dock delade meningar.

Enligt min mening bör en utbyggnad av avbytar-service inom jordbruket i första hand syfta till att göra det möjligt för familjelantbrukarna att liksom andra yrkesverksamma kunna ta ut regelbunden ledighet och semester. Alla anställda har av samhället genom lagstiftning tillförsäkrats noggrant angivna rättigheter i dessa avseenden. Det är rimligt att samhället medverkar till att lösa denna viktiga sociala fråga även för lantbrukarna. Ett särskilt motiv härför är att djuren kräver daglig tillsyn, vilket innebär att ersättare måste träda in i stället för den som är ledig.

Genom en utbyggd avbytar-service kan också frågan om ersättare vid sjukdom få en lösning. Inte enbart från den enskildes utan även från allmän synpunkt är det angeläget att ersättningsfrågan får en tillfredsställande lösning i dessa situationer. Konsekvenserna kan i flera hänseenden bli allvarliga om någon trots sjukdom tvingas arbeta med djurskötsel. Som utredningen har föreslagit bör avbytar-service också kunna utnyttjas vid inkallelser till militär repetitionsutbildning. Ett fungerande avbytar-system skulle också kunna medverka till att minska behovet av anstånd vid sådana inkallelser, vilket skulle vara av värde för försvarsmakten.

Det förslag som utredningen lagt fram är i första hand att betrakta

som ett principförslag. Det är inte lämpligt att nu i detalj besluta om hur och i vilken takt utbyggnaden av avbytarservicen skall ske. Enligt min mening bör det dock vara möjligt att inom den angivna tidsperioden nå målet att alla lantbrukare som så önskar skall kunna erbjudas avbytare vid sjukdom, regelbunden ledighet, semester och militär repetitionsutbildning. Takten i utbyggnaden får dock i praktiken anpassas till de medel som årligen kan ställas till förfogande för att begränsa kostnaderna för den enskilde och till möjligheterna att rekrytera avbytare.

Jag vill i detta sammanhang också påpeka att en utbyggd avbytarservice innebär en inte obetydlig ökning av antalet sysselsättningstillfällen i glesbygderna såväl för personer som önskar heltidssysselsättning som för sådana som föredrar deltidarbete. Avbyтарыrket är efter vederbörlig utbildning lämpligt också för ungdomar.

I likhet med utredningen och remissinstanserna finner jag det angeläget att den reguljära jordbruksutbildningen byggs ut i sådan omfattning att den i framtiden kan tillgodose behovet av avbytare. Denna fråga bör ägnas stor uppmärksamhet av berörda myndigheter och organisationer. Under uppbyggnadstiden bör liksom hittills komplettering ske med kurser för avbytare inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen. Jag finner det också värdefullt att som utredningen föreslagit olika sätt prövas för dessa kursers genomförande.

Utredningen har lämnat förslag till villkor och prioriteringsregler m. m. för anlitande av avbytare vid planerad ledighet, sjukdom och militärtjänstgöring. Vidare har de administrativa frågorna behandlats ingående. I likhet med remissinstanserna har jag inga principiella erinringar mot förslagen. Dessa torde emellertid på vissa punkter föranleda ytterligare utredningar från huvudmannens sida. Jag tänker då bl. a. på de kontrollfrågor som datainspektionen påtalat.

I likhet med utredningen och remissinstanserna anser jag att den nuvarande organisationen av verksamheten har fungerat väl. Jag delar därför uppfattningen att LRF även fortsättningsvis bör vara huvudman för verksamheten.

I detta sammanhang vill jag framhålla att den planlagda ledigheten grundad på abonnemang bör vara basen i organisationen. Härutöver kan emellertid behövas ett icke oväsentligt antal reservavbytare framför allt för att klara behovet av avbytare vid sjukdom och militär repetitionsutbildning. Vad gäller verksamhetens organisation bör det vidare ankomma på huvudmannen att svara för en ändamålsenlig uppbyggnad av denna. Som utredningen har angett kan därvid organisationen av den regionala arbetsledningen behöva ses över när verksamheten utvidgas.

Lantbruksstyrelsen bör liksom hittills vara tillsynsmyndighet med uppgift att fastställa grundavgifter och avgiftsregler efter förslag från huvudmannen och efter hörande av avbytar nämnden. Härvid bör beaktas eventuella överenskommelser vid överläggningarna om priserna på

jordbrukets produkter rörande exempelvis nivån på taxan. Styrelsen bör vidare granska och godkänna verksamhetsplaner och årsredogörelser. Även de rådgivande organen bör finnas kvar i nuvarande form och med oförändrade uppgifter. Jag finner det också lämpligt att skolöverstyrelsen adjungeras till avbytarnämnden när utbildningsfrågor behandlas.

Jag delar utredningens och remissinstansernas uppfattning att kostnaderna för den planlagda ledigheten liksom hittills finansieras med medel som avdelas i samband med överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter. Detta innebär att jordbrukarkollektivet solidariskt svarar för de kostnader, som inte täcks av avgifter från dem som anlitar avbytarservicen för planlagd ledighet.

Medelsbehovet för den del av verksamheten som rör avbytare vid sjukdom och militär repetitionsutbildning föreslår utredningen bli behandlat i särskild ordning vid överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter. Med hänsyn till vad jag tidigare sagt om att det även från allmän synpunkt är angeläget att ersättningsfrågan får en tillfredsställande lösning i dessa situationer finner jag detta väl motiverat. Kostnaderna för avbytare vid militär repetitionsutbildning anser jag dock ha en speciell karaktär varför de kräver ytterligare överväganden. Jag har för avsikt att senare återkomma till regeringen i denna fråga.

Som utredningen har föreslagit bör den utvidgade verksamheten starta den 1 januari 1979. Utbyggnadstakten får sedan anpassas på sätt jag tidigare anförde.

7.8 Förslag till ändring av lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område

Jag har i det föregående redovisat jordbruksnämndens förslag till ett avgiftssystem för styrning av animalieproduktionens utbyggnad. Förslaget innefattar en teknisk lösning av hur differentieringen av slaktdjursavgifter skall ske och hur avgifterna inom äggproduktionen skall tas ut. Nämnden förordar att avgift i vissa fall skall kunna tas ut direkt av producent och föreslår därför att uppräkningsparagrafen i 10 § första stycket lagen om prisreglering på jordbrukets område kompletteras så att skyldighet att erlägga avgift åläggs dels fläskproducent för tamsvin som han levererar till slakt, dels äggproducent för värphöns som han innehar. Jag tillstyrker ifrågavarande förslag till ändring i 10 § lagen om prisreglering på jordbrukets område. Därjämte bör en mindre redaktionell ändring göras i paragrafen.

I detta sammanhang vill jag i fråga om lagen om prisreglering på jordbrukets område även ta upp vissa andra ändringsförslag som har aktualiserats av jordbruksnämnden. Nämnden framhåller att vissa av de uppgifter som har anförts trots regleringsföreningarna på jordbrukets område innebär myndighetsutövning. Enligt 11 kap. 6 § regeringsformen

krävs det stöd av lag för att överlämna förvaltningsuppgift som innefattar myndighetsutövning till bl. a. förening. De bemyndiganden till myndighetsutövning som föreningarna har i dag är enligt övergångsbestämmelserna till regeringsformen allttjämt gällande utan hinder av att de inte har beslutats i lag. Däremot kan inte några nya uppgifter av myndighetsnatur läggas på föreningarna. Mot bakgrund härav förordar jag i likhet med nämnden att i inledningen till lagen om prisreglering på jordbrukets område införs en ny paragraf, 1 a §, med ett bemyndigande för regleringsföreningarna att enligt de närmare föreskrifter som beslutas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, jordbruksnämnden pröva frågor om bidrag eller annat stöd i marknadsreglerande syfte i fråga om de varuslag som omfattas av resp. förenings verksamhetsområde. Införandet av den nya paragrafen kräver en justering av rubriken närmast före 1 §.

Som en konsekvens av att regleringsföreningarna efter införandet av 1 a § kommer att uttryckligen nämnas i lagen bör 6 § i lagen ändras i redaktionellt avseende och kompletteras med en hänvisning till förening som avses i 1 a §.

Vidare ansluter jag mig till jordbruksnämndens förslag om att räntebestämmelserna i 23 § lagen om prisreglering på jordbrukets område bör i fråga om tillämplig räntefot för dröjsmålsränta bringas i överensstämmelse med 6 § räntelagen (1975: 635).

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område.

8 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att antaga förslaget till

1. lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område,

dels att

2. godkänna de av mig förordade grunderna för reglering av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter för tiden den 1 juli 1978—den 30 juni 1981,

3. godkänna de av mig förordade grunderna för reglering av sockernäringsen för tiden den 1 juli 1978—den 30 juni 1979,

4. godkänna vad jag har förordat i fråga om användningen av avgiftsmedel, som inflyter under regleringsåret 1978/79 eller har influtit under tidigare regleringsår,

5. medge att den rörliga kredit på högst 120 milj. kr. som år 1973 ställdes till statens jordbruksnämnds förfogande i riksgäldskontoret för ändamål utanför fördelningsplanen för införselavgiftsmedel får under regleringsåret 1978/79 användas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens jordbruksnämnd, för ändamål inom jordbruksprisregleringen och regleringen av sockernäringen,
6. godkänna de av mig förordade grunderna för ändrat stöd till vallfröodlingen,
7. godkänna vad jag har förordat om avveckling av det särskilda övergångsbidraget åt jordbrukare,
8. godkänna de av mig förordade grunderna för företagshälsövården och socialförsäkringskyddet för lantbrukarna,
9. godkänna de av mig förordade grunderna för utbyggd avbytarverksamhet inom jordbruket.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

9 Anslagsfrågor för budgetåret 1978/79

DRIFTBUDGETEN

TIONDE HUVUDTITELN

C. Jordbruksprisreglering

C 3. Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

1976/77	Utgift	3 126 589 260
1977/78	Anslag	3 608 000 000
1978/79	Förslag	3 666 000 000

Under anslaget anvisas medel för olika prisreglerande åtgärder. Från anslaget bestrids främst kostnaderna för livsmedelssubventionerna och prisstoppet i form av ersättning till jordbruket för uteblivna pris- och avgiftshöjningar samt för subventionering av viss livsmedelsimport. Vidare utgår medel till låginkomstsatsning, avbytarverksamhet och andra sociala satsningar inom jordbruket samt medel som ersättning för införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen. Från anslaget bestrids även kostnaderna för prisutjämningen.

	1977/78	Beräknad ändring 1978/79	
		Statens jordbruksnämnd	Föredraganden
Anslag			
Prisutjämning	166 000 000	+14 000 000	+14 000 000
Ersättning till följd av prisstopp m.m.	3 156 000 000	+44 000 000	+44 000 000
Låginkomstsatsning m.m. inom jordbruket	217 000 000	—	—
Ersättning för införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen	67 000 000	—	—
Diverse kostnader	670 000	—	—
Summa (avrundad)	3 608 000 000	+58 000 000	+58 000 000

Statens jordbruksnämnd

Prisutjämning i anledning av vissa åtgärder inom EFTA och EG utgår för vissa jordbruksråvaror till livsmedelsindustrin. Prisutjämningsförfarandet administreras av riksskatteverket och jordbruksnämnden. Från posten prisutjämning bekostas också kompensationen för den kostnadsfördyring som tullskyddet för fettvaror medför för livsmedelsindustrin och den tekniska industrin. För budgetåret 1977/78 beräknas kostnaderna komma att uppgå till ca 160 milj. kr. mot tidigare beräknade och anvisade 166 milj. kr.

För budgetåret 1978/79 räknar nämnden med ett medelsbehov för prisutjämnningen av 180 milj. kr.

Från posten *Ersättning till följd av prisstopp m. m.* bestrids kostnaderna för ersättning till jordbruket dels till följd av uteblivna införsel- och förmalningsavgiftshöjningar samt föreskrivna avgiftssänkningar på grund av livsmedelssubventionering och prisstopp, dels ersättning till jordbruket för genom prisstoppet förhindrade prishöjningar på kött, fläsk och ost, vilkas priser annars skulle ha höjts till följd av stigande världsmarknadspriser. Ersättningen beräknas på inom landet marknadsförda kvantiteter av inhemsk vara.

Jordbruksnämnden beräknar, under förutsättning av att nuvarande tendens blir bestående i fråga om konsumtionsutvecklingen, kostnaden för livsmedelssubventionerna för mejeri- och köttvaror till 2 992 milj. kr. för budgetåret 1977/78. Beloppet inrymmer också kostnader för broilerstödet.

Kostnaderna för subventioneringen av mjöl och matbröd beräknas av nämnden till 120 milj. kr. för budgetåret 1977/78.

Kostnaderna för ersättning till jordbruket till följd av genom prisstoppet förhindrade prishöjningar på varor, vars priser annars skulle ha höjts till följd av stigande världsmarknadspriser, är svåra att beräkna.

Jordbruksnämnden beräknar i sin anslagsframställning emellertid dessa kostnader till 80 milj. kr. för budgetåret 1977/78.

Sammanlagt beräknar jordbruksnämnden sålunda kostnaderna för ersättningen till följd av subventionering och prisstopp till ca 3 200 milj. kr. för budgetåret 1977/78.

För budgetåret 1978/79 beräknar jordbruksnämnden, under förutsättning av bl. a. fortsatt subventionering och prisstopp, medelsbehovet till 3 200 milj. kr.

Till posten för *låginkomstsatsning m. m. inom jordbruket* anslogs budgetåret 1977/78 217 milj. kr. Enligt regeringens beslut får därav högst 167 milj. kr. användas till att bestrida kostnaderna för leveranstillägg till mjölkproducenter, stöd till smågrisproduktion samt avbytarverksamhet resp. företagshälsovård inom lantbruket medan 50 milj. kr. får tas i anspråk för uppbyggnad av ett försäkringssystem för lantbrukare. Beloppet 167 milj. kr. fördelas med 115 milj. kr. för leveranstillägg för mjölk, 25 milj. kr. för stöd åt smågrisproduktionen, 25 milj. kr. för avbytarverksamheten inom jordbruket samt 2 milj. kr. för uppbyggnad av ett system för företagshälsovård inom lantbruket.

Besparingar på och överskridanden av de för leveranstillägg för mjölk och smågrisstöd beräknade beloppen får tillföras resp. avgå från beloppet för avbytarverksamhet inom jordbruket.

Nämnden föreslår att 217 milj. kr. får disponeras för låginkomstsatsning m. m. för budgetåret 1978/79 och upptar därför reservationsvis en post på nämnda belopp för detta ändamål.

Posten för *ersättning för införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen* på 67 milj. kr. fördelar sig med 55 milj. kr. på kostnader för sänkning av partipriset på konsumtionsmjölk och med 12 milj. kr. för pristillägg för får- och lammkött. Motsvarande kostnader har före regleringsåret 1974/75 bekostats med införselavgiftsmedel som influtit utöver den s. k. fördelningsplanen. Under förutsättning av oförändrad finansieringsform även under budgetåret 1978/79 upptar jordbruksnämnden därför reservationsvis en post på 67 milj. kr.

Posten till *diverse kostnader* som under senare år till väsentlig del åtgått till SCB:s kostnader för skördeskadeskyddet och för den årliga undersökningen av fodersädsskörden, bör enligt nämnden få disponeras för olika projekt och undersökningar. Som exempel anger nämnden, förutom den årliga undersökningen av fodersädsskörden, provundersökning beträffande hushållens utgifter för livsmedel och inventering av förbrukningen av handelsgödsel. Nämnden upptar ett oförändrat belopp av 670 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Föredraganden

Med hänvisning till sammanställningen och till vad jag tidigare har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 3 666 000 000 kr.

C 6. Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m.

1976/77 Utgift	2 443 709
1977/78 Anslag	2 000 000
1978/79 Förslag	5 400 000

Anslaget används för utbetalningar dels enligt kungörelsen (1967: 422) om särskilt övergångsbidrag och avgångsvederlag åt jordbrukare (ändrad 1977: 353), dels med anledning av besvärssärenden i fråga om arealtillägg och övergångsbidrag enligt tidigare bestämmelser, dels enligt rennäringkungörelsen (1971: 438, ändrad senast 1975: 138) för särskilt avgångsvederlag åt renägare. Enligt beslut av riksdagen (prop. 1977/78: 19, JoU 1977/78: 10, rskr 1977/78: 103) skall avgångsvederlag åt jordbrukare inte utgå efter den 30 juni 1978.

Lantbruksstyrelsen

Antalet beviljade ansökningar om särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare för år 1975 uppgick till ca 4 000. Bidrag på ca 2,4 milj. kr. betalades ut hösten 1976. Styrelsen uppskattar medelsbehovet till ca 1,3 milj. kr.

Kostnaderna för avvecklingen av det särskilda övergångsbidraget beräknas till ca 4 milj. kr. Avvecklingen bör ske budgetåret 1978/79.

I fråga om avgångsvederlag åt jordbrukare uppgick utgifterna under år 1976 till 42 140 kr. Styrelsen beräknar medelsbehovet till ca 50 000 kr.

För särskilt avgångsvederlag åt renägare uppgick utgifterna under år 1976 till 18 000 kr. Styrelsen beräknar medelsbehovet till ca 50 000 kr.

Föredraganden

Med hänvisning till vad jag tidigare har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m.* för budgetåret 1978/79 anvisa ett förslagsanslag av 5 400 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

VII. Fonden för förlag till statsverket

VII: 2. Lagring av jordbruksprodukter

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1976/77: 94, JoU 1976/77: 28, rskr 1976/77: 257) ställde regeringen den 9 juni 1977 det för budgetåret 1970/71 anvisade investeringsanslaget Lagring av jordbruksprodukter av

90 milj. kr. till statens jordbruksnämnds förfogande under budgetåret 1977/78. Därutöver anvisade riksdagen ytterligare 50 milj. kr. till lagring av jordbruksprodukter. De anvisade medlen, 140 milj. kr., används främst för erforderlig säsongmässig lagring av smör och köttvaror. Medlen ställs till lagerhållarnas förfogande som rörelsemedel mot ränta som motsvarar gällande diskonto med tillägg av 1/2 %.

Statens jordbruksnämnd

Jordbruksnämnden anför att de anvisade medlen vid ingången av regeringsåret 1977/78 i sin helhet utlånades. Samtidigt förelåg ett lånebehov på ytterligare ca 40 milj. kr. Den främsta orsaken till det höga lånebehovet var en stor lageruppbyggnad av fläsk som bl. a. skett för att möta den säsongmässigt höga konsumtionen under fjärde kvartalet.

Jordbruksnämnden räknar med oförändrad lagringsvolym även i fortsättningen samtidigt som varuvärdet ökar, vilket gör att efterfrågan på rörelsemedel stiger vid oförändrad lagervolym. Nämnden föreslår därför en höjning av medelsanvisningen med 35 milj. kr. till 175 milj. kr.

Föredraganden

För lagring av jordbruksprodukter anvisades budgetåret 1970/71 90 milj. kr. och för budgetåret 1977/78 ytterligare 50 milj. kr. För budgetåret 1977/78 får jordbruksnämnden därmed förfoga över högst 140 milj. kr. för denna lagring. Mot bakgrund av det behov av medel som föreligger föreslår jag att ytterligare 35 milj. kr. anvisas för ändamålet för nästa budgetår.

Det bör övervägas att för tiden därefter ställa erforderliga medel för ifrågavarande säsongmässiga lagring till förfogande genom en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Det bör ankomma på jordbruksnämnden att pröva denna fråga och att därefter inkomma med förslag till regeringen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att de för budgetåren 1970/71 och 1977/78 anvisade medlen till investeringsanslaget Lagring av jordbruksprodukter under budgetåret 1978/79 får användas för det med anslaget avsedda ändamålet,
2. till *Lagring av jordbruksprodukter* för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 35 000 000 kr.

10 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till Lag om ändring i lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område	2
1 Inledning	4
2 Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	6
2.1 Nuvarande förhållanden	6
2.1.1 Systemet för inflationsskydd och inkomstföljsamhet	6
2.1.2 Justeringen av införselavgifter m. m. den 1 juli 1977	7
2.1.3 Justeringen av införselavgifter m. m. den 1 januari 1978	8
2.1.4 Sammanfattning av de under regleringsåren 1974/75 —1977/78 utgående kompensationsbeloppen m. m. ..	10
2.1.5 Sockerregleringen	12
2.2 Statens jordbruksnämnd	13
2.2.1 Prisregleringens allmänna utformning för jordbruksprodukter utom sockerbetor och socker	13
2.2.1.1 Allmänt	13
2.2.1.2 Jordbrukarnas inkomster från eget arbete och eget kapital, m. m.	14
2.2.1.3 Kostnadsutvecklingen inom jordbruket	15
2.2.1.4 Kostnader för uppsamling och förädling	16
2.2.1.5 Fördelningsmetod, VM-klausul, exportproduktion m. m.	17
2.2.1.6 Övriga frågor	19
2.2.2 Prisregleringen för olika produkter	20
2.2.2.1 Vegetabilier utom socker	20
2.2.2.2 Mjök och mejeriprodukter	22
2.2.2.3 Styrning av animalieproduktionens utbyggnad	23
2.2.3 Sockerregleringen	25
2.2.4 Livsmedelssubventionernas effekter	29
2.2.5 Införselavgiftsmedel m. m.	31
2.2.6 Lagförslag	37
2.2.6.1 Bemyndigande för jordbrukets regleringsföreningar att utöva viss myndighetsfunktion ..	37
2.2.6.2 Anpassning till räntelagen	37
2.2.6.3 Avgiftsskyldighet för fläsk- och äggproducent ..	38
3 Stöd till odlingen av vallväxtfrö	38
3.1 Nuvarande förhållanden	38
3.2 Vallfrönämnden	39
3.3 Statens jordbruksnämnd	40
3.4 Remissyttrandena	40
4 Avveckling av det särskilda övergångsbidraget	41
4.1 Nuvarande förhållanden	41
4.2 Lantbruksstyrelsen	42
4.3 Remissyttrandena	43
5 Företagshälsovården och försäkringssystemet för lantbrukare ..	43
5.1 Nuvarande förhållanden	43

5.2 Statens jordbruksnämnd	43
5.3 Remissyttrandena	45
6 Utbyggd avbytarservice inom jordbruket	47
6.1 Nuvarande förhållanden	47
6.2 Utredningen om utbyggd avbytarservice inom jordbruket ..	48
6.3 Remissyttrandena	53
7 Föredraganden	55
7.1 Prisreglering av jordbruksprodukter utom sockerbeter och socker	55
7.2 Sockerregleringen	62
7.3 Införselavgiftsmedel m. m.	64
7.4 Stöd till vallfröodlingen	66
7.5 Avveckling av det särskilda övergångsbidraget	68
7.6 Företagshälsovård och socialförsäkringsskydd inom lantbruket	68
7.7 Avbytarverksamheten	70
7.8 Förslag till ändring av lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område	73
8 Hemställan	74
9 Anslagsfrågor för budgetåret 1978/79	75
10 Beslut	79

